

UZASADNIENIE

1. Potrzeba i cel wydania aktu

Problemy systemowe w obszarze szkolnictwa wyższego oraz nauki negatywnie wpływają na jakość badań naukowych prowadzonych przez polskie uczelnie i instytucje naukowe oraz poziom kształcenia studentów i doktorantów. Obecne zasady finansowania i ewaluacji działalności naukowej oraz kształtowania kariery naukowej nie są ukierunkowane na osiągnięcie doskonałości naukowej i tym samym przyczyniają się do pogłębiania pułapek rozwojowych. Stanowi to przesłankę do przeprowadzenia reformy szkolnictwa wyższego i nauki, obejmującej zmiany w zakresie funkcjonowania systemu, zarządzania, finansowania oraz oceny jakości działalności uczelni – w formule projektu strategicznego w ramach realizacji Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju. Lepsze funkcjonowanie szkolnictwa wyższego i nauki jest warunkiem poprawy jakości kapitału ludzkiego i społecznego.

Wśród kluczowych problemów szkolnictwa wyższego i nauki o charakterze systemowym, obok podnoszonego przez wszystkich interesariuszy niewystarczającego poziomu finansowania, należy wymienić:

1) wadliwe zasady dotyczące organizacji i ustroju uczelni ograniczające możliwość sprawnego zarządzania

- Istotnym problemem systemowym są rozbudowane regulacje opisujące, w sposób drobiazgowy, zasady zarządzania na poziomie uczelni oraz ich jednostek organizacyjnych. Ogranicza to możliwość kształtowania struktury organizacyjnej w sposób adekwatny do misji i indywidualnych celów poszczególnych uczelni.
- Upodmiotowienie podstawowych jednostek organizacyjnych w zakresie kluczowych uprawnień (prowadzenie studiów wyższych, studiów doktoranckich oraz nadawanie stopni) oraz ewaluacji działalności naukowej, skutecznie ogranicza możliwości efektywnego zarządzania uczelnią.
- Coraz bardziej widoczny problem stanowi bardzo ograniczony udział w zarządzaniu uczelniami interesariuszy zewnętrznych, co nie sprzyja otwartości uczelni na otoczenie społeczno-gospodarcze oraz na uwzględnienie w zarządzaniu uczelnią zewnętrznej perspektywy.

2) niedopasowanie struktury systemu szkolnictwa wyższego do wyzwań społecznych i gospodarczych

Wciąż jest aktualny problem nieadekwatności struktury systemu szkolnictwa wyższego w stosunku do kluczowych wyzwań, m.in. zmian w wielkości i strukturze populacji studentów oraz dynamicznie zmieniających się potrzeb otoczenia społeczno-gospodarczego. Istnieje bowiem potrzeba większego zróżnicowania uczelni, odnoszącego się do stopnia ich uczestnictwa w misji kształcenia studentów oraz prowadzenia badań naukowych.

- W polskim systemie szkolnictwa wyższego istnieje potrzeba wzmocnienia uczelni zawodowych, skupionych na wysokiej jakości dydaktyce prowadzonej w ramach studiów o profilu praktycznym.
- W polskim systemie szkolnictwa wyższego brakuje uniwersytetów badawczych, które byłyby w stanie skutecznie konkurować z najlepszymi uczelniami w Europie i na świecie w zakresie badań naukowych o przełomowym znaczeniu, i które jednocześnie prowadziłyby kształcenie na najwyższym poziomie, tzn. uczelni wystarczająco atrakcyjnych, aby przyciągnąć do Polski utalentowanych studentów, jak i wybitnych naukowców, w tym osoby rozpoczynające karierę naukową. Wyznacznikiem pozycji uczelni w świecie są międzynarodowe rankingi uniwersytetów. Polskie uczelnie są notowane w rankingu szanghajskim (Academic Ranking of World Universities), zajmując najwyżej miejsca w czwartej i piątej setce. Pod względem widoczności całego systemu w rankingu szanghajskim Polska zajmuje odległe 35. miejsce, ustępując np. Izraelowi, Brazylii, Austrii, czy Czechom. W rankingu Times Higher Education pozycja polskich uczelni jest jeszcze słabsza: najwyżej sklasyfikowane polskie uczelnie notowane są dopiero w szóstej setce rankingu.
- Aktualnie obowiązujące przepisy nie uwzględniają formuły współpracy uczelni umożliwiającej z jednej strony przeniesienie na poziom międzyuczelniany podstawowych zadań uczelni, z drugiej zaś – utrzymanie osobowości prawnej uczelni zainteresowanych tego rodzaju współpracą.

3) ograniczona autonomia finansowa uczelni

Barierą dla sprawnego zarządzania uczelnią jest ograniczona elastyczność w wydatkowaniu środków przekazywanych z budżetu państwa. W systemie szkolnictwa wyższego i nauki istnieje kilkadziesiąt strumieni finansowania, z odrębnymi zasadami co do możliwego zakresu wydatkowania środków. Podział strumieni finansowania uniemożliwia osiągnięcie efektu synergii pomiędzy tymi strumieniami oraz ogranicza uczelnie w stosowaniu elastycznej gospodarki finansowej uczelni (przykładowo – z dotacji statutowej uczelnia może sfinansować wyłącznie wynagrodzenie pracownika naukowego, ale nie pracownika naukowo-dydaktycznego).

4) niezadawalająca jakość kształcenia na studiach

W latach 2011–2015 wprowadzono istotne zmiany w zasadach prowadzenia kształcenia na studiach wyższych. Niektóre z nich skutecznie przyczyniają się do podnoszenia jakości i przydatności wykształcenia na rynku pracy, jak również różnicowania oferty dydaktycznej, np. wprowadzenie dwóch profili kształcenia: praktycznego i ogólnoakademickiego. Natomiast problem niezadawalającej jakości i przydatności studiów wyższych jest ciągle aktualny:

- Biurokratyzacja systemu kształcenia, zarówno w odniesieniu do warunków tworzenia kierunków studiów, jak i procedur akredytacyjnych, która powoduje, że dążenie do spełniania licznych wymagań formalnych zastępuje dbałość o faktyczną jakość kształcenia i blokuje innowacyjne podejście do dydaktyki. Mimo zmian wprowadzonych na mocy tzw. ustawy deregulacyjnej (ustawa z dnia 23 czerwca 2016 r. o zmianie ustawy – Prawo o szkolnictwie wyższym oraz niektórych innych ustaw), które skutkują m.in. stopniowym upraszczaniem procedur stosowanych przez Polską Komisję Akredytacyjną, ustawa z dnia 27 lipca 2005 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym wciąż obejmuje szereg rozwiązań, które są przyczyną biurokratyzacji procesu kształcenia. Jednym z nich są tzw. minima kadrowe niezbędne do prowadzenia kierunku studiów. W systemie minimów nie jest uwzględniona najważniejsza kwestia w przypadku doboru kadr, tj. faktyczne posiadanie przez nauczycieli akademickich kwalifikacji i umiejętności do prowadzenia zajęć z określonego zakresu. Uczelnie skupiają się bowiem na realizacji minimalnych wymagań formalnych, nie zawsze prowadzących do zapewnienia wysokiej jakości kształcenia. Restrykcyjne warunki formalne są również barierą w prowadzeniu studiów wspólnych w porozumieniu z uczelniami zagranicznymi.

- Niewystarczający poziom dopasowania kształcenia do potrzeb otoczenia społeczno-gospodarczego. W badaniach Bilansu Kapitału Ludzkiego, prowadzonych w latach 2009–2014 w warunkach wysokiego bezrobocia, zwłaszcza wśród młodzieży, ponad trzy czwarte pracodawców poszukujących pracowników wskazywało na brak możliwości znalezienia pracowników o właściwych kompetencjach.
- Niski status dydaktycznej ścieżki kariery akademickiej, w porównaniu do ścieżki naukowej, co skutecznie ogranicza motywację do osiągnięcia przez nauczycieli akademickich doskonałości w zakresie dydaktyki akademickiej.

5) niska skuteczność kształcenia doktorantów

Dzisiejsi doktoranci w przyszłości będą tworzyć kadrę akademicką, a także elity intelektualne Polski i kadrę wysokiej klasy specjalistów pracujących na potrzeby polskiej gospodarki. Obecny model uzyskiwania stopnia doktora, oparty przede wszystkim na studiach doktoranckich, jest obciążony poważnymi wadami, wśród których należy wymienić:

- Coraz większe upodabnianie się studiów doktoranckich do studiów wyższych (co jest uznawane za efekt wdrożenia Procesu Bolońskiego), ale z pominięciem zewnętrznej oceny jakości kształcenia. Sprzyja to niskiej jakości programów kształcenia. Brak zewnętrznej oceny jakości jest jedną z głównych wad systemu kształcenia doktorantów wskazywanych przez Najwyższą Izbę Kontroli w informacji o wynikach kontroli w zakresie kształcenia na studiach doktoranckich (informacja z dnia 5 stycznia 2016 r.).
- Umasowienie studiów doktoranckich, które jest szczególnie widoczne w naukach społecznych i humanistycznych – doktoranci odbywający studia w tych dwóch obszarach stanowią ponad 50% doktorantów.
- Niska skuteczność studiów doktoranckich – mimo dynamicznego wzrostu liczby doktorantów po 2008 r. (wzrost liczby doktorantów o 1/3, a uczestników stacjonarnych studiów doktoranckich – o blisko 2/3) właściwie nie wzrosła liczba nadawanych stopni doktora, która zatrzymała się na poziomie 6 tys. rocznie. Oznacza to, że mamy relatywnie niską, w porównaniu do krajów rozwiniętych, liczbę nadawanych stopni doktora. Zgodnie z danymi OECD (Education at a Glance, 2016), Polska, ze wskaźnikiem rozpoczynania studiów doktoranckich (entry rate) w ujęciu netto o wartości 3,14%, zajmuje dziesiąte miejsce wśród 33 państw OECD, dla których dostępne są wartości tego wskaźnika (najwięcej: Niemcy – 5,52%, średnia dla całej OECD to 2,50%). Sytuacja wygląda

zupełnie inaczej, jeśli chodzi o wskaźniki ukończenia studiów doktoranckich (graduation rate) w ujęciu netto. Polska, z wartością tego wskaźnika na poziomie 0,40%, zajmuje czwarte miejsce od końca w grupie 31 państw, a ostatnie wśród europejskich państw członkowskich OECD. Porównanie wartości tych dwóch wskaźników pokazuje, że w Polsce liczba osób kończących studia doktoranckie jest 8-krotnie mniejsza od liczby osób, które podejmują takie studia – w grupach wiekowych właściwych dla podejmowania i kończenia studiów doktoranckich (oba wskaźniki są w ujęciu netto i są to jedyne dostępne tego typu wskaźniki). Jest to najgorszy wynik wśród 29 państw OECD, dla których dostępne są wartości obu wskaźników. Dla całej OECD średnia relacja liczby osób kończących studia doktoranckie do liczby osób podejmujących te studia wynosi 2/3.

- Brak adekwatnego wsparcia finansowego dla doktorantów, który wymusza podejmowanie dodatkowej pracy, co negatywnie wpływa na możliwość zaangażowania się w badania naukowe i przygotowanie rozprawy doktorskiej. Problem ten idzie w parze ze skomplikowanym i rozdrobnionym systemem obecnie istniejącego wsparcia finansowego doktorantów.
- Niski poziom rozwoju akademickiego rynku pracy dla doktorantów i młodych naukowców związany z niewielkimi możliwościami zatrudnienia przy realizacji projektów i grantów oraz dążeniem do stabilizacji kariery naukowej w oparciu o długoterminowe umowy i kontrakty.
- Niski poziom internacjonalizacji studiów doktoranckich, które (inaczej niż w innych krajach rozwiniętych) są mniej umiędzynarodowione niż studia magisterskie (1,7% wobec 2,7% na studiach magisterskich, według danych OECD, Education at a Glance, 2016). Odsetek doktorantów cudzoziemców w Polsce należy do najniższych wśród państw Unii Europejskiej, co świadczy o bardzo niskiej zdolności do przyciągania talentów z zagranicy.
- Powszechny pogląd w środowisku akademickim o coraz bardziej wątpliwej jakości rozpraw doktorskich wyrażany m.in. przez uczestników czwartej konferencji programowej poprzedzającej Narodowy Kongres Nauki („Ścieżki kariery akademickiej i rozwój młodej kadry naukowej”; Katowice, 26–27 stycznia 2017 r.).
- Problemy w realizacji interdyscyplinarnych rozpraw doktorskich.

6) system stopni i tytułów hamujący dążenie naukowców do doskonałości naukowej i prowadzenia badań interdyscyplinarnych

- Problemem polskiego systemu szkolnictwa wyższego i nauki jest rozdrobniona klasyfikacja obszarów wiedzy, dziedzin nauki i sztuki oraz dyscyplin naukowych i artystycznych. Aktualna klasyfikacja obejmuje 8 obszarów, 22 dziedziny i 102 dyscypliny. Powiązanie tej klasyfikacji z uprawnieniami do prowadzenia studiów wyższych i studiów doktoranckich oraz do nadawania stopni w nauce i sztuce jest źródłem poważnych problemów w prowadzeniu interdyscyplinarnych badań naukowych. Rozdrobniona klasyfikacja nie służy też właściwej widoczności w światowym obiegu nauki wyników badań polskich naukowców.
- Istotnym problemem polskiej nauki jest późny wiek uzyskiwania habilitacji (46 lat) będącej w praktyce warunkiem uzyskania pełnej samodzielności naukowej, promowania doktorów i recenzowania rozpraw doktorskich. Jednocześnie zauważalna jest inflacja uprawnień do nadawania stopnia doktora habilitowanego, które coraz trudniej uznać za jakikolwiek wyznacznik naukowej doskonałości. Obecnie uprawnienia do nadawania stopnia doktora habilitowanego ma blisko 600 jednostek i w prawie każdej publicznej uczelni akademickiej funkcjonuje co najmniej jedna jednostka z takimi uprawnieniami. Wśród nich znajdują się także wydziały, które w wyniku kompleksowej oceny jakości działalności naukowej lub badawczo-rozwojowej jednostek naukowych przeprowadzonej w 2017 r., otrzymały najniższą możliwą kategorię C. W ciągu zaledwie trzech lat (2012–2015) liczba doktorów habilitowanych zatrudnionych w uczelniach, instytutach naukowych Polskiej Akademii Nauk, międzynarodowych instytutach naukowych i instytutach badawczych wzrosła o prawie 1/4.
- Wnioski z konferencji programowych poprzedzających Narodowy Kongres Nauki wskazują, że środowisko akademickie oczekuje uwzględnienia w systemie instytucji centralnej czuwającej nad jakością postępowań awansowych w nauce. Funkcjonowanie takiego organu jest konsekwencją utrzymania centralnego charakteru rozwiązań dotyczących organizacji systemu stopni oraz istotnych konsekwencji związanych z ich nadawaniem (np. możliwość promowania doktorantów, recenzowania rozpraw doktorskich). Jednocześnie jednak sprawująca tę funkcję Centralna Komisja do Spraw Stopni i Tytułów jest jedną z najczęściej krytykowanych instytucji sektora. Krytyka ma dwa wymiary: strukturalny i personalny. Wśród głównych powodów krytyki wymienia się hermetyczność środowiska profesorskiego, problem tzw. recenzji grzecznościowych, zapóźnienie infrastrukturalne w wymiarze informatycznym, groźbę wyboru kandydatów

popularnych i dobrze „usytuowanych środowiskowo” ale bez osiągnięć naukowych, a także niefortunność nazwy.

7) niski poziom znaczenia w nauce światowej wyników badań naukowych prowadzonych w Polsce

- Relatywnie niewielka część dorobku polskich naukowców ma kluczowy wpływ na światowy obieg myśli. Publikacje polskich naukowców w 1% najlepszych źródeł indeksowanych w międzynarodowych bazach stanowią zaledwie 0,7%. Blisko o połowę więcej takich publikacji mają Czesi, dwa razy więcej Węgrzy, a ponad trzy razy więcej Belgowie. To oznacza, że artykuły z polskimi afiliacjami relatywnie częściej publikowane są w czasopismach o niższym wpływie na kształt dyskursu naukowego. Ten problem pokazuje zestawienie liczby polskich czasopism w SCOPUS, których jest 350, z wykazem czasopism punktowanych, w którym jest aktualnie aż 2477 tytułów. Obecne zasady funkcjonowania wykazu czasopism są kluczowym powodem presji na publikowanie dużej liczby artykułów naukowych w czasopismach naukowych o lokalnym zasięgu.
- Niski poziom umiędzynarodowienia polskiej nauki. Problem ten najlepiej obrazują wyniki polskich naukowców w konkursach grantowych realizowanych przez Europejską Radę ds. Badań Naukowych (ERC). W 2016 r. w Polsce realizowanych było tylko 6 grantów ERC. Dla porównania: w Hiszpanii (porównywalnej pod względem liczby ludności) – realizowanych było 165 grantów tego typu; w Holandii (porównywalnej pod względem liczby naukowców) – 230 grantów, a na Węgrzech (nowy kraj członkowski) – 15 grantów. Polscy naukowcy mieli też jeden z najniższych w UE współczynników sukcesu w aplikacji o granty ERC – tylko 2,5%. W przypadku ww. krajów kształtowało się to odpowiednio: w Hiszpanii – na poziomie 10,9%; Holandii – 21%; na Węgrzech – 10,6%. Pod względem liczby wniosków składanych w programie Horyzont 2020, przypadających na 1 milion mieszkańców, Polska zajmuje ostatnie – 28 miejsce. Polska jest płatnikiem netto do unijnego programu badań Horyzont 2020 – udział polskich organizacji w finansowaniu z tego programu wynosi 0,9%, a wkład Polski do programu w latach 2014–2016 przewyższył uzyskane środki o ok. 2,3 mld zł. Ze względu na przewidywany w wieloletnich ramach finansowych wzrost udziału programu Horyzont 2020 w budżecie UE oraz rosnący udział Polski we wpłatach do budżetu UE, utrzymywanie udziału polskich organizacji w finansowaniu z programu Horyzont 2020

na dotychczasowym poziomie prowadziłyby do pogłębiania ujemnego salda pomiędzy polskim wkładem do programu oraz uzyskiwanym z niego finansowaniem. W okresie całej perspektywy finansowej 2014–2020 ujemne saldo zamknęłoby się kwotą ponad 7 mld zł – taka byłaby wartość nakładów na badania prowadzone w państwach o najwyższym poziomie rozwoju, a sfinansowanych przez polskich podatników.

2. Aktualny stan prawny

System szkolnictwa wyższego i nauki w praktyce stanowi jeden organizm, co jest widoczne zwłaszcza w przypadku uczelni, w których misje kształcenia, prowadzenia badań naukowych i współdziałania z otoczeniem społeczno-gospodarczym przenikają się i wzajemnie uzupełniają. Instytuty naukowe PAN, instytuty badawcze oraz międzynarodowe instytuty naukowe również podejmują działania, które regulowane są na podstawie przepisów dotyczących szkolnictwa wyższego (m.in. studia doktoranckie, studia podyplomowe).

Aktem normatywnym o podstawowym znaczeniu jest ustawa z dnia 27 lipca 2005 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym normująca zasady funkcjonowania uczelni (w tym materię organizacji uczelni, pracowników, studentów, doktorantów, współpracy międzynarodowej), sprawowania nadzoru nad nimi i ich finansowania. Ustawa ta reguluje także funkcjonowanie niektórych instytucji systemu szkolnictwa wyższego (Rada Główna Nauki i Szkolnictwa Wyższego, Polska Komisja Akredytacyjna, Rzecznik Praw Absolwenta, Parlament Studentów RP i in.). O podstawowym znaczeniu tej ustawy przesądza nie tylko aspekt formalny (jest to „prawo”, a zatem ustawa regulująca wyczerpująco obszerną dziedzinę spraw), ale przede wszystkim to, że akt ten obejmuje swym zakresem zasadnicze elementy konstytuujące system szkolnictwa wyższego, a także ustanawia siatkę pojęciową, na której bazują inne regulacje zawarte w przepisach odrębnych, a odnoszące się do funkcjonowania szkolnictwa wyższego i nauki (chodzi tu o takie pojęcia, kluczowe dla omawianej dziedziny, jak: „uczelnia”, „studia wyższe”, „tytuł zawodowy” itd.). Niemniej jednak regulacja zawarta w ustawie z dnia 27 lipca 2005 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym, pomimo swojej podstawowości, nie ma charakteru kompleksowego. Oprócz bowiem tej właśnie ustawy, unormowania dotyczące szkolnictwa wyższego i nauki są zawarte w:

- ustawie z dnia 30 kwietnia 2010 r. o zasadach finansowania nauki, która reguluje zasady finansowania nauki ze środków finansowych ustalanych na ten cel w budżecie państwa, którymi dysponuje minister właściwy do spraw nauki;

- ustawie z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki, która normuje zasady nadawania stopni naukowych i stopni w zakresie sztuki, a także tytułu naukowego i tytułu w zakresie sztuki; ponadto ustawa zawiera przepisy o charakterze ustrojowym, normujące funkcjonowanie Centralnej Komisji do Spraw Stopni i Tytułów;
- ustawie z dnia 17 lipca 1998 r. o pożyczkach i kredytach studenckich, normującej dwa instrumenty pomocy finansowej dla studentów i doktorantów (kredyty i pożyczki).

Nadto szereg kwestii ustrojowych i organizacyjnych znajduje uregulowanie w ustawach kreujących instytucje działające w systemie szkolnictwa wyższego lub nauki lub funkcjonujące na rzecz tego systemu. Mowa tu zwłaszcza o następujących aktach prawnych:

- ustawie z dnia 30 kwietnia 2010 r. o Polskiej Akademii Nauk;
- ustawie z dnia 30 kwietnia 2010 r. o instytutach badawczych;
- ustawie z dnia 30 kwietnia 2010 r. o Narodowym Centrum Badań i Rozwoju;
- ustawie z dnia 30 kwietnia 2010 r. o Narodowym Centrum Nauki;
- ustawie z dnia 7 lipca 2017 r. o Narodowej Agencji Wymiany Akademickiej.

W sumie dziedzina szkolnictwa wyższego i nauki jest unormowana w licznych ustawach oraz wydanych na ich podstawie aktach wykonawczych, nie zawsze pozostających ze sobą w spójności nawet w odniesieniu do tak podstawowych zagadnień dla systemu szkolnictwa wyższego i nauki, jak choćby pojęcie „jednostki naukowej”, mające inny zakres definicyjny w ustawie z dnia 27 lipca 2005 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym i w ustawie z dnia 30 kwietnia 2010 r. o zasadach finansowania nauki. Funkcjonowanie wielu ustaw regulujących istotne elementy, w sumie składające się na bazę normatywną systemu szkolnictwa wyższego i nauki, utrudnia interpretację przepisów prawa, skutkuje niespójnością unormowań, a także sprawia, że regulacje odnoszące się do omawianej materii są nadmiarowe.

Ponadto drobiazgowość regulacji zawartych w ustawach oraz aktach wykonawczych stanowi istotne ograniczenie autonomii uczelni i instytucji naukowych, a także jest powodem biurokratyzacji systemu szkolnictwa wyższego i nauki. Konieczne jest zatem przyjęcie nowych, spójnych i przejrzystych regulacji dotyczących funkcjonowania tego systemu.

3. Projektowany stan prawny

Projektowana ustawa zmierza do skonsolidowania podstawowych regulacji z zakresu szkolnictwa wyższego i nauki. Dlatego też projekt przewiduje scalenie unormowań z zakresu,

który w aktualnym stanie prawnym wynika z ustaw: Prawo o szkolnictwie wyższym, o zasadach finansowania nauki, o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki, o pożyczkach i kredytach studenckich,. Nie oznacza to bynajmniej prostego przeniesienia obecnych regulacji do projektowanej ustawy. Jest to natomiast działanie zmierzające do spójnego unormowania rozproszonej materii w jednym akcie prawnym; przy tym przepisy normujące omawianą dziedzinę zostaną uproszczone i uczyelnione.

Projektowana ustawa pozostawia poza zakresem normowania sprawy ustrojowe i organizacyjne wyspecjalizowanych podmiotów funkcjonujących w ramach systemu szkolnictwa wyższego i nauki. Zamierzeniem prawodawczym jest to, by sprawy o charakterze systemowym (a także wspólnym dla wielu instytucji) były ujęte w przepisach projektowanej ustawy, a unormowania dotyczące agencji nadzorowanych przez ministra właściwego do spraw szkolnictwa wyższego i nauki, instytutów badawczych oraz Polskiej Akademii Nauk (PAN) i instytutów naukowych PAN – były regulowane w ustawach odrębnych.

Projekt ustawy zawiera unormowania odnoszące się do następujących zagadnień: podstaw funkcjonowania systemu szkolnictwa wyższego i nauki (w tym misji systemu, zasad jego działania, określenia zasadniczych podmiotów systemu), ram ustrojowych uczelni, procesów tworzenia, przekształcania i likwidacji uczelni, zasad utrzymywania porządku i bezpieczeństwa na terenie uczelni, prowadzenia studiów (w tym tworzenia kierunków studiów), praw i obowiązków studentów (w tym pomocy materialnej dla studentów), samorządu studenckiego i organizacji studenckich, pracowników uczelni (w tym podstawowych wymagań kwalifikacyjnych dla nauczycieli akademickich, nawiązywania i ustania stosunku pracy, ocen okresowych, urlopów, podstawowych zasad wynagradzania), komercjalizacji wyników badań naukowych, prac rozwojowych oraz know-how, studiów podyplomowych, kształcenia specjalistycznego i innych form kształcenia, federacji podmiotów systemu szkolnictwa wyższego i nauki, stopni i tytułu w systemie szkolnictwa wyższego i nauki (w tym procedury prowadzącej do nabycia stopnia doktora i doktora habilitowanego oraz tytułu profesora, a także zasad funkcjonowania szkół doktorskich), ewaluacji jakości kształcenia, ewaluacji szkół doktorskich i ewaluacji jakości działalności naukowej, odpowiedzialności dyscyplinarnej nauczycieli akademickich, studentów i doktorantów, statusu cudzoziemców w systemie szkolnictwa wyższego i nauki, funkcjonowania instytucji przedstawicielskich środowiska szkolnictwa wyższego i nauki oraz organów pomocniczych ministra właściwego do spraw szkolnictwa wyższego i nauki, systemów informatycznych szkolnictwa wyższego i nauki, stypendiów i nagród ministra, a także nagród Prezesa Rady Ministrów, finansowania

systemu szkolnictwa wyższego i nauki, gospodarki finansowej uczelni, nadzoru nad systemem szkolnictwa wyższego i nauki, a także funkcjonowania uczelni nadzorowanych przez ministra innego niż minister właściwy do spraw szkolnictwa wyższego i nauki.

Projektowana ustawa przewiduje nadto funkcjonowanie wyspecjalizowanych instytucji działających na rzecz wysokiej jakości w systemie szkolnictwa wyższego i nauki (Polska Komisja Akredytacyjna, Rada Doskonałości Naukowej, Komisja Ewaluacji Nauki).

3.1. Przepisy ogólne

Projekt w przepisach ogólnych wskazuje fundamentalne zasady systemu szkolnictwa wyższego i nauki, w tym określa misję tego systemu. W przepisach tych wskazuje się, że podstawą systemu jest wolność nauczania, twórczości artystycznej, badań naukowych (i ogłaszania ich wyników), a także autonomia uczelni.

Projekt ustawy określa także podstawowe pojęcia, kluczowe z punktu widzenia funkcjonowania systemu szkolnictwa wyższego i nauki (działalność naukowa, badania naukowe, prace rozwojowe, twórczość artystyczna, badania podstawowe, badania aplikacyjne). Jednocześnie projekt przesądza, że badania naukowe i prace rozwojowe prowadzi się w dziedzinach nauki i dyscyplinach naukowych, a twórczość artystyczną – w dziedzinie sztuki i dyscyplinach artystycznych. Kształcenie będzie prowadzone w dziedzinach nauki i dyscyplinach naukowych lub w dziedzinie sztuki i dyscyplinach artystycznych.

Klasyfikacja dziedzin i dyscyplin będzie określona w rozporządzeniu wydawanym przez ministra właściwego do spraw szkolnictwa wyższego i nauki; upoważnienie ustawowe w tym zakresie odwołuje się do systematyki dziedzin i dyscyplin przyjętej przez Organizację Współpracy Gospodarczej i Rozwoju (OECD), co przesądza o merytorycznym powiązaniu dziedzin i dyscyplin z tym międzynarodowym wzorcem, a także do bezpieczeństwa państwa, konieczności dochowania zobowiązań międzynarodowych Rzeczypospolitej Polskiej oraz celów, których realizacji służy klasyfikacja. Kluczowym celem nowego podejścia do tworzenia klasyfikacji dziedzin i dyscyplin jest zdecydowane ograniczenie liczby dyscyplin naukowych i artystycznych, stanowiące warunek rzetelnego przeprowadzenia ewaluacji jakości działalności naukowej podmiotów prowadzących działalność naukową w ramach dyscyplin oraz ograniczenia barier w prowadzeniu interdyscyplinarnych badań naukowych.

W art. 6 projektu przewiduje się kompetencję dla Rady Ministrów do określenia polityki naukowej państwa, która będzie dokumentem strategicznym wskazującym priorytety w zakresie funkcjonowania systemu szkolnictwa wyższego i nauki.

Projekt ustawy przewiduje, że w skład systemu szkolnictwa wyższego i nauki będą wchodzić uczelnie, federacje podmiotów systemu szkolnictwa wyższego i nauki, PAN, instytuty naukowe PAN, instytuty badawcze, międzynarodowe instytuty naukowe utworzone na podstawie odrębnych przepisów działające na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, Polska Akademia Umiejętności, a także inne podmioty prowadzące głównie działalność naukową w sposób samodzielny i ciągły. Na rzecz systemu szkolnictwa wyższego i nauki działają natomiast Narodowa Agencja Wymiany Akademickiej, Narodowe Centrum Badań i Rozwoju oraz Narodowe Centrum Nauki.

3.2. Szkolnictwo wyższe

3.2.1. Uczelnie

Zgodnie z projektem uczelnie będą obowiązane do prowadzenia kształcenia na co najmniej jednym kierunku studiów, a ponadto do ich podstawowych zadań będzie należało: prowadzenie działalności naukowej, świadczenie usług badawczych oraz transfer wiedzy i technologii do gospodarki, prowadzenie kształcenia doktorantów prowadzenie studiów podyplomowych lub innych form kształcenia, stwarzanie osobom niepełnosprawnym warunków do pełnego udziału w procesie przyjmowania na studia i kształceniu, działanie na rzecz społeczności lokalnych i regionalnych, wychowywanie studentów w poczuciu odpowiedzialności za państwo polskie, tradycję narodową, umacnianie zasad demokracji i poszanowanie praw człowieka, upowszechnianie i pomnażanie osiągnięć nauki i kultury, w tym poprzez gromadzenie i udostępnianie zbiorów bibliotecznych i informacyjnych, stwarzanie warunków do rozwoju kultury fizycznej studentów.

Projekt przewiduje podział uczelni publicznych i niepublicznych na akademickie i zawodowe. Podstawą zakwalifikowania uczelni do grupy uczelni zawodowych oraz akademickich będą wyniki dokonywanej co cztery lata ewaluacji jakości działalności naukowej. Projekt określa w tym zakresie tryb kwalifikowania do danej grupy uczelni i zasady dostosowania prowadzonego kształcenia w przypadku zmiany grupy.

Uczelnia będzie uczelnią akademicką, jeżeli prowadzi działalność naukową i posiada kategorię naukową A+, A albo B+ w co najmniej jednej dyscyplinie naukowej albo artystycznej. Uczelnia akademicka będzie uprawniona do prowadzenia studiów pierwszego stopnia, drugiego stopnia lub jednolitych studiów magisterskich. Ponadto uczelnia akademicka będzie mogła prowadzić kształcenie doktorantów.

Zgodnie z projektem uczelnia zawodowa będzie prowadziła kształcenie uwzględniające potrzeby otoczenia społeczno-gospodarczego na studiach pierwszego stopnia, drugiego stopnia lub jednolitych studiach magisterskich. Przyjęto, że będą to studia wyłącznie o profilu praktycznym. Ponadto uczelnia zawodowa będzie mogła prowadzić kształcenie umożliwiające uzyskanie kwalifikacji pełnej na poziomie 5 Polskiej Ramy Kwalifikacji – kształcenie specjalistyczne.

W projekcie zaproponowano wymagania dotyczące możliwości używania w nazwie uczelni wyrazów: uniwersytet, politechnika i akademia. Wyraz „uniwersytet” będzie zastrzeżony dla nazwy uczelni akademickiej posiadającej uprawnienia do nadawania stopnia doktora w co najmniej 3 dziedzinach i w co najmniej 6 dyscyplinach; wyraz „politechnika” – dla nazwy uczelni akademickiej posiadającej uprawnienia do nadawania stopnia doktora w zakresie nauk inżynierskich i technicznych w co najmniej 2 dyscyplinach. Natomiast nazwy „akademia” będą mogły używać tylko uczelnie akademickie. W projekcie przewidziano także, że w przypadku uzyskania kategorii naukowej skutkującej potencjalną koniecznością zmiany nazwy uczelni, uczelnia może posługiwać się nazwą dotychczasową. Zasady dotyczące nazw uczelni będą się zatem odnosić do nowo tworzonych uczelni albo uczelni, które będą chciały zmienić nazwę.

Projekt ustawy został skonstruowany na założeniu poszerzenia autonomii uczelni, czego wyrazem jest treść przepisów dotyczących organizacji i funkcjonowania szkół wyższych. Jednocześnie projektowane rozwiązania w zakresie ustroju uczelni, jej organów oraz podziału ich kompetencji pozwolą wprowadzić nowy model zarządzania uczelnią. Projekt przewiduje również, że organy władzy publicznej mogą podejmować rozstrzygnięcia dotyczące uczelni tylko w przypadkach przewidzianych w ustawach.

Zgodnie z projektowanymi przepisami nastąpi przesunięcie akcentu zarządzania – z podstawowych jednostek organizacyjnych na poziom całej uczelni, co spowoduje wzmocnienie pozycji jej organów. Uprawnienia do prowadzenia studiów oraz nadawania stopni doktora i doktora habilitowanego zostaną przeniesione na poziom uczelni. Również

ewaluacja jakości działalności naukowej będzie przeprowadzana w ramach poszczególnych dyscyplin w odniesieniu do całej uczelni.

Organami uczelni publicznej będą: rada uczelni, rektor i senat, natomiast uczelni niepublicznej – rektor i senat. Uczelnia będzie mogła określić w statucie także inne organy. Projekt przewiduje ograniczenie biernego prawa wyborczego w uczelni do osób, które nie ukończyły do dnia rozpoczęcia kadencji 65. roku życia (z wyłączeniem rady uczelni).

Podstawowym dokumentem regulującym funkcjonowanie uczelni będzie statut. Projekt ustawy przewiduje, że projekt statutu będzie przygotowywał rektor a uchwalał senat po zasięgnięciu opinii rady i związków zawodowych działających w uczelni. Statut w uczelni niepublicznej będzie mógł być nadany przez założyciela, o ile statut będzie tak stanowił. Statut będzie określał zasady organizacji i funkcjonowania uczelni, w szczególności: sposób powoływania i odwoływania organów uczelni, skład rady uczelni oraz senatu, funkcje kierownicze w uczelni, tryb nadawania tytułu doktora honoris causa, zasady prowadzenia działalności gospodarczej przez uczelnię. Zakres regulacji projektowanej ustawy w odniesieniu do ustroju uczelni odnosi się do najistotniejszych aspektów ich działalności. Takie rozwiązanie wzmocni autonomię, dając uczelniom większą swobodę m.in. w określaniu własnych struktur organizacyjnych i jednocześnie – większą odpowiedzialność, w tym za jakość kształcenia i jakość prowadzonej działalności naukowej.

Rada uczelni będzie się składać z 7 lub 9 członków. Odpowiednio 6 lub 8 członków będzie powoływać senat na 4-letnią kadencję, która będzie się rozpoczynać 1 stycznia roku następującego po roku, w którym rozpoczęła się kadencja senatu. Dodatkowo członkiem rady uczelni będzie z mocy prawa przewodniczący samorządu studenckiego. Ta sama osoba będzie mogła być członkiem rady uczelni nie więcej niż przez dwie następujące po sobie kadencje. Ponad 50% składu rady mają stanowić osoby spoza wspólnoty uczelni. Członkostwa w radzie uczelni nie będzie można łączyć z pełnieniem funkcji organu tej lub innej uczelni, członkostwem w innej radzie uczelni ani zatrudnieniem w administracji rządowej. Rada uczelni wybierze przewodniczącego spośród członków pochodzących spoza wspólnoty uczelni. Do zadań rady uczelni ma należeć w szczególności: opiniowanie projektu statutu, uchwalanie strategii uczelni oraz monitorowanie gospodarki finansowej uczelni i zarządzania nią. Rada będzie wskazywała kandydatów na rektora, a jeśli statut uczelni tak będzie stanowił – będzie dokonywała wyboru rektora. W obydwu przypadkach kandydatury osób ubiegających się o stanowisko rektora będą musiały być zaopiniowane przez senat. Rada będzie ponadto

wykonywała inne zadania określone w statucie. Projektowane regulacje przewidują też szczegółowe kompetencje rady w zakresie monitorowania gospodarki finansowej uczelni.

Zgodnie z projektem rektor uczelni publicznej będzie wybierany bezwzględną większością głosów przez kolegium elektorów spośród kandydatów posiadających co najmniej stopień doktora oraz spełniających inne wymagania określone w ustawie, wskazanych przez radę uczelni. W uczelni niepublicznej rektora będzie powoływał założyciel. Kadencja rektora uczelni publicznej ma trwać 4 lata i rozpoczynać się w dniu 1 września roku, w którym zostanie wybrany. W myśl projektu ta sama osoba może być rektorem uczelni publicznej nie dłużej niż przez 2 następujące po sobie kadencje. Rektor uczelni publicznej może być odwołany przez podmiot, który dokonał jego wyboru.

W projekcie wprowadzono domniemanie kompetencji rektora, co oznacza, że będzie on podejmował decyzje we wszystkich sprawach dotyczących uczelni, z wyjątkiem spraw zastrzeżonych przez ustawę lub statut do kompetencji innych organów uczelni. Rektor, reprezentując uczelnię, będzie odpowiedzialny za zarządzanie nią, przygotowywanie projektów statutu i strategii uczelni, tworzenie studiów na określonym kierunku, poziomie i profilu, a także szkół doktorskich, prowadzenie polityki kadrowej i wykonywanie czynności z zakresu prawa pracy, powoływanie osób do pełnienia funkcji kierowniczych w uczelni, prowadzenie gospodarki finansowej uczelni, a także ustalanie szczegółowej struktury organizacyjnej uczelni. Rektor będzie wydawał decyzje administracyjne w sprawie stypendiów i zapomóg oraz zapewniał realizację zadań wynikających z innych przepisów obowiązujących w uczelni. Ponadto rektor będzie ustalał regulamin organizacyjny, który określi strukturę organizacyjną uczelni oraz zasady działania administracji uczelni.

Projekt przewiduje, że senat uczelni jako organ kolegialny uczelni ma być reprezentantem wspólnoty uczelni zdefiniowanej w projekcie jako pracownicy uczelni, doktoranci i studenci. Senat będzie wybierany na 4-letnią kadencję rozpoczynającą się 1 września. Czynne prawo wyborcze w uczelni będzie przysługiwać członkom wspólnoty uczelni. Nie mniej niż 50% składu senatu uczelni publicznej będą stanowić przedstawiciele profesorów i profesorów uczelni, a w przypadku publicznej uczelni zawodowej przedstawiciele nauczycieli akademickich posiadających co najmniej stopień doktora. W projekcie przewidziano, że studenci i doktoranci wybierają ze swojego grona członków senatu, którzy mają stanowić nie mniej niż 20% składu senatu, natomiast nauczyciele akademicy zatrudnieni na stanowiskach innych niż profesora lub profesor uczelni oraz pracownicy niebędący nauczycielami akademickimi stanowić będą – proporcjonalnie do liczebności tych grup – nie mniej niż 25%

składu senatu. Przewodniczącym senatu będzie rektor. Do ustawowych zadań senatu będzie należeć w szczególności: uchwalanie statutu oraz regulaminu studiów, opiniowanie projektu strategii uczelni, powoływanie i odwoływanie członków rady uczelni, opiniowanie kandydatów na rektora, przeprowadzanie oceny funkcjonowania uczelni, w tym realizacji strategii uczelni, formułowanie rekomendacji dla rady uczelni i rektora w zakresie wykonywanych przez nich zadań, nadawanie stopni naukowych, stopni w zakresie sztuki i tytułu doktora honoris causa, określanie programów studiów, studiów podyplomowych i kształcenia specjalistycznego oraz programów kształcenia w szkole doktorskiej, określanie sposobu potwierdzania efektów uczenia się, wskazywanie kandydatów do instytucji przedstawicielskich środowiska szkolnictwa wyższego i nauki.

W projekcie doprecyzowano, że w sprawach nadawania stopni naukowych w głosowaniach biorą udział członkowie senatu będący profesorami i profesorami uczelni, a uchwały w tych sprawach są podejmowane w obecności co najmniej połowy statutowej liczby tych członków.

Wyboru władz uczelni będzie dokonywać samo środowisko akademickie, co zapewni realizację konstytucyjnej zasady autonomii uczelni. Jednocześnie wskazani przez senat przedstawiciele interesariuszy zewnętrznych będą mieć także wpływ na wybór rektora.

W projekcie w odniesieniu zarówno do organów uczelni, jak i organów przedstawicielskich czy innych podmiotów działających w systemie wprowadzono obowiązek składania oświadczenia lustracyjnego na etapie kandydowania do organu lub na funkcję. Jednocześnie przewidziano, że objęcie stanowiska albo funkcji pomimo niezłożenia oświadczenia lustracyjnego spowoduje wygaśnięcie mandatu albo utratę stanowiska.

Projektowane przepisy zakładają, że tworzenie (a tym samym, zmiana nazwy i likwidacja) uczelni akademickich następować będzie w drodze ustawy, natomiast tworzenie, likwidacja oraz zmiana nazwy publicznej uczelni zawodowej będzie następować w drodze rozporządzenia ministra właściwego do spraw szkolnictwa wyższego i nauki. Ponadto uczelnia publiczna będzie mogła zostać utworzona w wyniku połączenia uczelni publicznych, instytutów badawczych lub instytutów naukowych Polskiej Akademii Nauk. Publiczna uczelnia akademicka będzie mogła być włączona do innej uczelni publicznej w drodze ustawy, natomiast publiczna uczelnia zawodowa lub instytut badawczy będą mogły być włączane do uczelni publicznej w drodze rozporządzenia ministra właściwego do spraw szkolnictwa wyższego i nauki wydawanego w porozumieniu z ministrem nadzorującym uczelnię lub instytut badawczy.

W projekcie ustawy uwzględniono procedurę likwidacji publicznej uczelni zawodowej. Likwidację będzie prowadził likwidator powołany przez ministra właściwego do spraw szkolnictwa wyższego i nauki. W rozporządzeniu w sprawie likwidacji uczelni publicznej zostaną określone tryb powołania i odwołania likwidatora, tryb likwidacji, oraz sposób wykonywania czynności likwidacyjnych. Rozpoczęcie likwidacji uczelni publicznej spowoduje, że z dniem powołania likwidator przejmie kompetencje organów uczelni, uczelnia nie będzie prowadziła przyjęć na studia, a środki finansowe będą jej przekazywane w niezbędnym zakresie. Mienie uczelni, po spłaceniu zobowiązań, stanie się mieniem Skarbu Państwa albo mieniem jednostki samorządu terytorialnego – odpowiednio do źródła pochodzenia tego mienia. O przeznaczeniu mienia Skarbu Państwa zdecyduje minister właściwy do spraw szkolnictwa wyższego i nauki.

Projekt ustawy przewiduje również procedurę tworzenia oraz likwidacji uczelni niepublicznych. Osoba fizyczna lub osoba prawna (założyciel), chcąc utworzyć uczelnię niepubliczną, będzie musiała wystąpić do ministra właściwego do spraw szkolnictwa wyższego i nauki z wnioskiem o wpis do ewidencji uczelni niepublicznych oraz o pozwolenie na utworzenie kierunku studiów. Uzasadnienie wniosku powinno zawierać strategię działalności uczelni. Do wniosku o wpis do ewidencji założyciel powinien załączyć: projekt statutu oraz sporządzone w formie aktu notarialnego oświadczenie założyciela o utworzeniu uczelni niepublicznej określające: imię nazwisko i miejsce zamieszkania albo nazwę, numer z Krajowego Rejestru Sądowego lub innego właściwego rejestru i adres założyciela; nazwę uczelni; adres uczelni; wielkość środków finansowych, które założyciel zobowiązuje się przekazać uczelni na jej funkcjonowanie, wykaz i wartość rzeczy przekazanych uczelni na własność oraz termin ich przekazania oraz sposób finansowania uczelni. Wniosek założyciela będzie podlegał zaopiniowaniu przez Polską Komisję Akredytacyjną. Minister, po rozpatrzeniu wniosku, będzie wydawał decyzję administracyjną o wpisie do ewidencji uczelni niepublicznych, która będzie wydawana wraz z decyzją o pozwoleniu na utworzenie kierunku studiów.

Zgodnie z projektem wielkość środków finansowych, które założyciel będzie zobowiązany przekazać uczelni na jej funkcjonowanie, będzie wynosić nie mniej niż 3 000 000 zł, zaś przekazanie tych środków na rachunek bankowy uczelni powinno nastąpić nie później niż 30 dni od dnia wpisu do ewidencji uczelni niepublicznych. W dotychczas obowiązującym stanie prawnym wysokość środków finansowych przeznaczonych przez założyciela na utworzenie i funkcjonowanie uczelni wynosi nie mniej niż 500 000 zł, a ich przekazanie

następuje w terminie 3 miesięcy od dnia wpisania uczelni do rejestru. Podwyższenie kwoty, jaką założyciel będzie musiał przekazać na utworzenie i funkcjonowanie uczelni zagwarantuje stabilność finansową uczelni, co powinno się przyczynić do poprawy jakości kształcenia. Kwota ta powinna także stanowić wystarczający próg dla tworzenia uczelni niepublicznych zdolnych do pozyskania właściwych kadr oraz poczynienia inwestycji w infrastrukturę, co jest istotne z punktu widzenia potencjalnych studentów i zapewnienia im odpowiedniej jakości kształcenia.

W celu usprawnienia rozpoczęcia działalności uczelni do projektowanej ustawy wprowadzono przepis wyznaczający założycielowi nowo utworzonej uczelni 30-dniowy termin, liczony od dnia wpisu do ewidencji, na powołanie pierwszego rektora oraz na nadanie pierwszego statutu.

Projekt przewiduje 6-letni okres ważności pierwszego wpisu uczelni niepublicznej do ewidencji. W związku z wprowadzeniem terminu ważności w projekcie przewidziano procedurę przedłużenia ważności wpisu oraz konsekwencje związane z niezłożeniem przez założyciela wniosku o przedłużenie ważności wpisu do ewidencji. Ważność wpisu do ewidencji będzie przedłużana na czas nieokreślony. Projektowana ustawa zakłada, że w przypadku niezłożenia wniosku w terminie (tj. nie wcześniej niż 12 miesięcy i nie później niż 6 miesięcy przed upływem ważności wpisu do ewidencji), minister właściwy do spraw szkolnictwa wyższego i nauki będzie wszczynał postępowanie w sprawie likwidacji uczelni.

W projekcie określono ponadto przesłanki uzasadniające odmowę wpisu uczelni niepublicznej do ewidencji.

Zgodnie z projektem jedynym przypadkiem przejęcia funkcji założyciela jest śmierć dotychczasowego założyciela, jeżeli jest osobą fizyczną, albo utraty osobowości prawnej, jeżeli jest osobą prawną. Powyższa kwestia powinna zostać szczegółowo uregulowana w statucie. Przejęcie funkcji założyciela w tym trybie następuje automatycznie i nie wymaga zgody ministra właściwego do spraw szkolnictwa wyższego i nauki.

Zgodnie z projektem założyciel może zlikwidować uczelnię po uzyskaniu zgody na likwidację – wydanej przez ministra szkolnictwa wyższego i nauki. Założyciel, po uzyskaniu zgody, będzie miał obowiązek doręczenia ministrowi, w terminie 3 miesięcy, aktu potwierdzającego postawienie uczelni w stan likwidacji. W przypadku nedoręczenia tego aktu w ww. terminie wykonanie obowiązku postawienia uczelni w stan likwidacji będzie następowало w sposób określony w przepisach ustawy z dnia 17 czerwca 1966 r. o postępowaniu egzekucyjnym w administracji. Uczelnia zostanie postawiona w stan

likwidacji z dniem wskazanym w akcie założyciela potwierdzającym postawienie uczelni w stan likwidacji. W projekcie określono skutki postawienia uczelni w stan likwidacji oraz zasady funkcjonowania uczelni będącej w likwidacji. Uczelnia postawiona w stan likwidacji będzie używała dotychczasowej nazwy z dodaniem oznaczenia „w likwidacji”, zaś minister będzie dokonywał w ewidencji wpisu o zmianie nazwy uczelni.

Uwzględniając nierzadko skomplikowany charakter postępowań w sprawie likwidacji uczelni niepublicznych, związany często z brakiem statutowych uregulowań dotyczących trybu powoływania likwidatora uczelni, w projekcie przewidziano, że likwidację uczelni niepublicznej będzie prowadził jej założyciel. Powierzenie obowiązków likwidacyjnych uczelni założycielowi ma w założeniu uprościć likwidację uczelni, jak również pozwolić na uniknięcie problemów związanych z wynagrodzeniem likwidatora oraz z uchylaniem się od odpowiedzialności za przeprowadzenie likwidacji.

O zakończeniu likwidacji założyciel będzie zawiadamiał ministra właściwego do spraw szkolnictwa wyższego i nauki. Minister będzie wydawał decyzję w sprawie wykreślenia uczelni z ewidencji.

Projekt przewiduje, że nieprzystąpienie przez założyciela do prowadzenia likwidacji w terminie 30 dni od postawienia uczelni w stan likwidacji spowoduje, iż wykonanie tego obowiązku będzie następowało w sposób określony w przepisach ustawy z dnia 17 czerwca 1966 r. o postępowaniu egzekucyjnym w administracji.

W projekcie uwzględniono to, że w przypadku likwidacji uczelni niepublicznej dokumentacja przebiegu studiów oraz dokumentacja pracownicza będzie mogła zostać przekazana do przechowawcy wpisanego do rejestru przechowawców akt osobowych i płacowych, o którym mowa w art. 51a ust. 1 ustawy z dnia 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach. Dodatkowo, w celu uniknięcia problemów związanych z przekazaniem dokumentacji przebiegu studiów w przypadku likwidacji uczelni, projekt wskazuje, że właściwe miejscowo archiwa państwowe będą nieodpłatnie przejmować od założyciela uczelni dokumentację archiwalną.

Zgodnie z projektem będzie możliwe połączenie uczelni niepublicznych oraz włączenie jednej uczelni niepublicznej do innej. Wprowadzono przepisy zapewniające spójność rozwiązań z zakresu połączenia uczelni niepublicznych oraz włączenia jednej uczelni niepublicznej do innej z pozostałymi przepisami projektowanej ustawy, w szczególności z przepisami dotyczącymi tworzenia uczelni niepublicznej.

Projekt przewiduje, że uczelnia zagraniczna może tworzyć uczelnie lub filie z siedzibą na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej. Utworzenie takiej uczelni lub filii wymaga pozwolenia ministra właściwego do spraw szkolnictwa wyższego i nauki, wydanego po zasięgnięciu opinii ministra właściwego do spraw zagranicznych i Polskiej Komisji Akredytacyjnej, a także pozytywnej oceny agencji oceniającej jakość kształcenia uznawanej przez władze państwa, w którym ma siedzibę ta uczelnia, albo agencji zarejestrowanej w Europejskim Rejestrze Instytucji Działających na rzecz Zapewniania Jakości w Szkolnictwie Wyższym (EQAR) lub agencji innego państwa, której oceny są uznawane przez Polską Komisję Akredytacyjną.

Zgodnie z projektowanymi przepisami w uczelniach będą działały archiwa oraz systemy biblioteczno-informacyjne, których podstawę stanowią biblioteki. Dodatkowo projekt przewiduje, że w uczelniach będą mogły działać akademickie biura karier.

Zgodnie z projektem zapewnienie bezpiecznych i higienicznych warunków pracy oraz szeroko rozumianego kształcenia jest obowiązkiem rektora. Sposób zapewnienia w uczelni tych warunków zostanie określony w rozporządzeniu ministra właściwego do spraw szkolnictwa wyższego i nauki (wydawanym w porozumieniu z ministrem właściwym do spraw pracy).

W projekcie zawarto także podstawowe zasady organizowania zgromadzeń na terenie uczelni.

3.2.2. Prowadzenie studiów

Projektowana ustawa wprowadza nowe zasady kwalifikowania uczelni do grupy uczelni akademickich i zawodowych, na podstawie wyników ewaluacji jakości działalności naukowej. Uprawnienie do prowadzenia studiów będzie posiadała uczelnia, a organem właściwym do określania programów studiów będzie senat. Rozwiązanie takie wyeliminuje sytuacje, w których taki sam kierunek studiów był prowadzony w kilku jednostkach organizacyjnych uczelni. Powinno się to przyczynić do wzmocnienia jakości prowadzonego kształcenia poprzez możliwość przypisywania nauczycieli akademickich do poszczególnych kierunków studiów, a niekoniecznie do jednostek organizacyjnych uczelni. Dodatkowo uczelnia, która utworzyła studia na określonym kierunku, poziomie i profilu albo uzyskała pozwolenie na ich utworzenie, nie może utworzyć ani ubiegać się o pozwolenie na utworzenie studiów na takim samym kierunku, poziomie i profilu w swojej siedzibie. Brak rozdrobnienia w omawianym zakresie

powinien sprzyjać rozwojowi kształcenia interdyscyplinarnego łączącego potencjał pracowników zamkniętych dotychczas w strukturze jednostek organizacyjnych.

Uczelnie będą prowadziły kształcenie na studiach na określonym kierunku, poziomie i profilu, przyporządkowanym do co najmniej 1 dyscypliny. Projekt nie ogranicza jednak możliwości prowadzenia kształcenia interdyscyplinarnego, gdyż w przypadku przyporządkowania kierunku studiów do więcej niż 1 dyscypliny, m.in. w celu umożliwienia stwierdzenia uprawnień do samodzielnego tworzenia kierunku studiów, uczelnie będą wskazywały dyscyplinę wiodącą, w ramach której będzie uzyskiwana ponad połowa efektów uczenia się na tym kierunku.

Zgodnie z projektem prawo do samodzielnego tworzenia kierunków studiów i decydowania o prowadzeniu studiów poza siedzibą otrzyma uczelnia, która uzyskała pozytywną ocenę kompleksową (w wyniku przeprowadzonej przez Polską Komisję Akredytacyjną oceny działań na rzecz zapewnienia jakości kształcenia w uczelni) w dyscyplinach w ramach dziedzin wskazanych przez Polską Komisję Akredytacyjną w ramach tej oceny lub, gdy kierunek jest tworzony w ramach dyscypliny, w której uczelnia posiada kategorię naukową A+ albo A. Natomiast uczelnie nieposiadające pozytywnej oceny kompleksowej albo posiadające niższą niż ww. kategorię naukową albo nieposiadające kategorii naukowej będą musiały uzyskać pozwolenie ministra właściwego do spraw szkolnictwa wyższego i nauki na utworzenie kierunku studiów, studiów wspólnych albo na prowadzenie studiów poza siedzibą. Uczelnie akademickie nieposiadające pozytywnej oceny kompleksowej lecz posiadające w danej dyscyplinie kategorię naukową B+ albo B będą mogły uzyskać pozwolenie na utworzenie kierunku studiów o profilu praktycznym lub o profilu ogólnoakademickim. Natomiast w przypadku posiadania w danej dyscyplinie kategorii naukowej C albo nieposiadania kategorii naukowej uczelnie będą mogły uzyskać wyłącznie pozwolenie na utworzenie kierunku studiów o profilu praktycznym. Uczelnie zawodowe, zgodnie z regulacjami dotyczącymi typów uczelni, będą mogły utworzyć albo uzyskać pozwolenie na utworzenie wyłącznie studiów o profilu praktycznym.

Uczelnie akademickie będą mogły utworzyć międzydziedzinowe kierunki studiów. Program kształcenia na takim kierunku będzie określał efekty uczenia się w ramach dyscyplin zawierających się w co najmniej 3 dziedzinach. Warunkiem utworzenia międzydziedzinowego kierunku studiów będzie posiadanie przez uczelnię kategorii naukowej A+ lub A we wszystkich dyscyplinach, w których prowadzony będzie ten kierunek.

W projekcie przewidziano, że o uzyskanie pozwolenia na utworzenie kierunku lekarskiego lub lekarsko-dentystycznego będzie mogła ubiegać się uczelnia akademicka posiadająca kategorię naukową co najmniej B+ w dyscyplinie w zakresie nauk medycznych lub nauk o zdrowiu.

Projekt przewiduje również szczególne rozwiązania dotyczące kształcenia przygotowującego do wykonywania zawodu nauczyciela. Kształcenie takie będzie mogło być prowadzone tylko w uczelniach posiadających co najmniej kategorię naukową B w dyscyplinie, do której przypisany jest kierunek studiów. Uczelnie niespełniające warunku posiadania kategorii B w danej dyscyplinie będą mogły prowadzić kształcenie przygotowujące do wykonywania zawodu nauczyciela we współpracy z uczelniami spełniającymi ten warunek, przy czym uczelnia spełniająca warunek będzie mogła zawrzeć w danej dyscyplinie tylko jedno porozumienie o współpracy przy kształceniu przygotowującym do wykonywania zawodu nauczyciela.

W projektowanej procedurze związanej z rozpatrzeniem przez ministra właściwego do spraw szkolnictwa wyższego i nauki wniosku uczelni o pozwolenie na utworzenie kierunku studiów, proces opiniowania wniosku przez Polską Komisję Akredytacyjną będzie poprzedzony weryfikacją (dokonywaną według stanu na dzień złożenia wniosku), czy zaistniały określone w projekcie ustawy przesłanki stanowiące podstawę do odmowy wydania pozwolenia przez ministra. Minister będzie odmawiał wydania pozwolenia na utworzenie studiów w sytuacji, gdy w okresie 2 lat poprzedzających złożenie wniosku minister wydał decyzję o cofnięciu pozwolenia na prowadzenie studiów w tej samej dyscyplinie, uczelnia nie wprowadziła danych do Zintegrowanego Systemu Informacji o Szkolnictwie Wyższym i Nauce POL-on, posiada zaległości podatkowe lub z tytułu innych danin publicznych, wobec uczelni wszczęto postępowanie likwidacyjne albo objęto uczelnię publiczną programem naprawczym. Z uwagi na konieczność dostosowania kształcenia do potrzeb rynku pracy przewidziano również możliwość odmowy wydania pozwolenia, jeżeli według stanu na dzień złożenia wniosku kształcenie na danym kierunku nie odpowiada potrzebom społeczno-gospodarczym. W powyższych przypadkach odmowa wydania pozwolenia przez ministra będzie mogła nastąpić bez zasięgnięcia opinii Polskiej Komisji Akredytacyjnej.

W przypadkach zaprzestania spełniania przez uczelnię warunków do prowadzenia studiów, negatywnej oceny jakości kształcenia dokonanej przez Polską Komisję Akredytacyjną, odmowy albo cofnięcia akredytacji wydanej dla kierunków pielęgniarstwo lub położnictwo przez ministra właściwego do spraw zdrowia, nierozpoczęcia prowadzenia zajęć

na danym kierunku studiów w okresie 2 lat od wydania pozwolenia – projekt przewiduje cofnięcie pozwolenia na utworzenie kierunku studiów.

W projekcie wprowadzono zasadę, w myśl której zajęcia na studiach są prowadzone przez nauczycieli akademickich zatrudnionych w danej uczelni oraz przez inne osoby posiadające doświadczenie w zakresie programu studiów. Ponadto w ramach programu studiów o profilu praktycznym co najmniej 50% godzin zajęć, a o profilu ogólnoakademickim – co najmniej 75% godzin zajęć będzie prowadzonych przez nauczycieli akademickich zatrudnionych w tej uczelni jako podstawowym miejscu pracy. Rozwiązanie takie ma zastąpić nieadekwatne w aktualnym stanie szkolnictwa wyższego rozwiązania dotyczące minimum kadrowego, zachęcające raczej do spełniania warunków formalnych na minimalnym poziomie, niż do dbałości o faktyczną jakość kształcenia i innowacyjne podejście do dydaktyki. Zaprojektowane przepisy mają przy tym wspierać stabilność kadry akademickiej prowadzącej zajęcia.

W projekcie ustawy przewidziano możliwość prowadzenia studiów wspólnych, studiów z udziałem przedsiębiorców (tj. studiów dualnych) i studiów we współpracy z organem nadającym uprawnienie do wykonywania zawodu, organem przeprowadzającym postępowanie egzaminacyjne w ramach uzyskiwania uprawnień do wykonywania zawodu, organem samorządu zawodowego, organizacją gospodarczą lub organem rejestrowym – jednocześnie pozostawiając uczelniom swobodę przy określaniu organizacji studiów w umowie.

Wprowadza się istotne uproszczenia w zakresie prowadzenia studiów z udziałem zagranicznej uczelni lub instytucji naukowej, wyłączając niektóre warunki prowadzenia studiów, które mogą być barierą dla realizacji międzynarodowych studiów wspólnych, dotyczące m.in. odsetka zajęć prowadzonych przez nauczycieli akademickich zatrudnionych w tej uczelni jako podstawowym miejscu pracy. Kwestie te powinny być określone w umowie o współpracy.

Uczelnia akademicka posiadająca kategorię naukową A+ albo A w co najmniej 4 dyscyplinach zawierających się w co najmniej 2 dziedzinach może prowadzić indywidualne studia międzydziedzinowe, które są sposobem organizacji studiów umożliwiającym uzyskanie dyplomu ukończenia studiów na więcej niż 1 kierunku, poziomie i profilu.

W projekcie przewidziano, że w przypadku studiów o profilu praktycznym, praktyki zawodowe będą trwały co najmniej 6 miesięcy na studiach pierwszego stopnia i jednolitych studiach magisterskich oraz 3 miesiące na studiach drugiego stopnia.

Projekt przewiduje również prowadzenie kształcenia na kierunkach studiów w oparciu o standardy kształcenia, będące zbiorem reguł i wymagań dotyczących kształcenia na studiach,

a także – w przypadku kształcenia nauczycieli – na studiach podyplomowych, obejmującym sposób organizacji kształcenia, efekty uczenia się, a także sposób weryfikacji osiągniętych efektów uczenia się. Standardy zostaną uregulowane w drodze rozporządzeń wydawanych przez ministra właściwego do spraw szkolnictwa wyższego i nauki w porozumieniu z właściwymi ministrami. Standardy kształcenia zawierają zbiór reguł kształcenia na kierunkach przygotowujących do wykonywania poszczególnych zawodów, uwzględniających ich specyfikę np. w przypadku kierunków przygotowujących do wykonywania zawodu nauczyciela efekty uczenia będą się odnosić zarówno do wiedzy merytorycznej i metodycznej, jak i pedagogicznej i psychologicznej, w tym w zakresie wychowania, z uwzględnieniem przygotowania do pracy z uczniami o specjalnych potrzebach edukacyjnych. Standardy kształcenia będą także określać czas trwania studiów, a w przypadku standardów przygotowujących do wykonywania zawodu nauczyciela również studiów podyplomowych, a także wymiar i sposób organizacji praktyk.

W projekcie wskazano trzy sposoby przyjmowania przez uczelnie kandydatów na studia – poprzez rekrutację, poprzez potwierdzenie efektów uczenia się (w przypadku kandydatów posiadających odpowiednie doświadczenie zawodowe) oraz przez przeniesienie z innej uczelni.

Jeżeli chodzi o proces rekrutacji na studia, to senaty uczelni będą ustalać warunki, tryb oraz terminy rekrutacji. Uczelnie będą zobowiązane do ich upublicznienia w terminie do 30 czerwca każdego roku poprzedzającego rok akademicki, w którym ma się odbyć rekrutacja.

Podstawą przyjęć na studia pierwszego stopnia i jednolite studia magisterskie będą wyniki egzaminu maturalnego. Uczelnie będą mogły przeprowadzić dodatkowo egzaminy wstępne w zakresie przedmiotów nieobjętych egzaminem maturalnym oraz w przypadku konieczności sprawdzenia uzdolnień artystycznych lub sprawności fizycznej, przy czym wyniki egzaminu wstępnego sprawdzającego uzdolnienia artystyczne lub sprawność fizyczną mogą stanowić do 100% łącznego wyniku możliwego do uzyskania przez kandydata w toku rekrutacji.

Projekt przewiduje, że będzie możliwe przyjęcie na studia bez określania konkretnego kierunku, który będzie musiał być wskazany nie później niż od drugiego roku studiów.

Co najmniej na 4 lata przed rekrutacją uczelnie publiczne będą określały zasady przyjmowania na studia laureatów i finalistów olimpiad stopnia centralnego. W takim samym terminie będą mogły określać zasady przyjmowania na studia laureatów konkursów ogólnopolskich i międzynarodowych.

Projekt przewiduje, że przyjęcie na studia następuje w drodze wpisu na listę studentów, natomiast odmowa przyjęcia na studia – w drodze decyzji administracyjnej; powinno to uprościć procedurę przyjęć na studia. Wprowadzono przepis, zgodnie z którym jeśli rekrutację będzie prowadziła komisja, decyzje podpisywał będzie jej przewodniczący. Ponadto zgodnie z projektem wyniki postępowania w sprawie przyjęcia na studia będą jawne.

Utrzymano odrębny tryb przyjmowania na studia kandydatów na żołnierzy zawodowych i funkcjonariuszy służb państwowych.

W projekcie przewidziano ograniczenie możliwości potwierdzania efektów uczenia się tylko dla uczelni posiadających kategorię naukową A lub A+ w zakresie dyscyplin, do których przyporządkowany jest dany kierunek lub uczelni, które posiadają pozytywną ocenę jakości kształcenia na danym kierunku.

Projekt przewiduje, że absolwenci studiów będą otrzymywać dyplomy, których wzory będzie zatwierdzał senat. W projekcie przewidziano, że absolwenci będą otrzymywać – w zależności od poziomu ukończonych studiów – tytuł zawodowy licencjata, inżyniera albo magistra lub magistra inżyniera (albo tytuł równorzędny).

Szereg zagadnień dotyczących kształcenia zostanie doprecyzowanych w jednym rozporządzeniu ministra właściwego do spraw szkolnictwa wyższego i nauki w sprawie:

- 1) wymagań dotyczących programu studiów,
- 2) kierunków studiów prowadzonych jako jednolite studia magisterskie,
- 3) zakresu informacji zawartych we wniosku o pozwolenie na utworzenie studiów na określonym kierunku, poziomie i profilu oraz dokumentów dołączanych do wniosku,
- 4) wymagań dotyczących prowadzenia zajęć z wykorzystaniem metod i technik kształcenia na odległość, oraz maksymalnej liczby punktów ECTS, jaka może być uzyskana w ramach tego kształcenia,
- 5) sposobu prowadzenia dokumentacji przebiegu studiów,
- 6) wzoru legitymacji studenckiej,
- 7) sposobu uwierzytelniania dokumentów przeznaczonych do obrotu prawnego z zagranicą,
- 8) niezbędnych elementów dyplomu ukończenia studiów i dyplomu wspólnego,
- 9) wzoru suplementu do dyplomu,
- 10) tytułów zawodowych równorzędnych tytułom licencjata i inżyniera oraz tytułom magistra i magistra inżyniera,
- 11) wysokości i sposobu pobierania opłat za uwierzytelnianie dokumentów przeznaczonych do obrotu prawnego z zagranicą, za wydanie indeksu, legitymacji studenckiej oraz za

- wydanie duplikatów tych dokumentów, a także za wydanie odpisów w językach obcych dyplomu ukończenia studiów i suplementu do dyplomu lub duplikatu dyplomu ukończenia studiów i suplementu do dyplomu,
- 12) wysokości opłaty za przeprowadzenie rekrutacji.

3.2.3. Prawa i obowiązki studentów

Projekt reguluje podstawowe prawa i obowiązki studentów. W myśl projektowanych przepisów osoba przyjęta na studia rozpoczyna je i nabywa prawa studenta z chwilą złożenia ślubowania. Studia stacjonarne w uczelni publicznej będą bezpłatne. Przepisy gwarantują studentom, na zasadach określonych w regulaminie studiów, prawo do: przenoszenia i uznawania punktów ECTS uzyskanych w tej samej lub w innej uczelni, w tym zagranicznej, odbywania studiów według indywidualnej organizacji studiów, urlopów od zajęć oraz usprawiedliwiania nieobecności na zajęciach, zmiany kierunku studiów, przeniesienia na studia stacjonarne i niestacjonarne, przystąpienia do egzaminu komisyjnego, powtarzania określonych zajęć z powodu niezadowolających wyników w nauce.

Zgodnie z projektem student będzie obowiązany postępować zgodnie z treścią ślubowania i przepisami obowiązującymi w uczelni, w szczególności do uczestniczenia w zajęciach zgodnie z regulaminem studiów, składania egzaminów, odbywania praktyk zawodowych i spełniania innych wymogów przewidzianych w programie studiów. Zgodnie z projektem uczelnia będzie skreślała studenta z listy studentów w drodze decyzji administracyjnej w przypadku niepodjęcia studiów, rezygnacji ze studiów, niezłożenia w terminie pracy dyplomowej lub egzaminu dyplomowego, ukarania karą dyscyplinarną wydalenia z uczelni. Skreślenie z listy studentów będzie mogło nastąpić również w przypadku stwierdzenia braku udziału w obowiązkowych zajęciach, stwierdzenia braku postępów w nauce, nieuzyskania zaliczenia semestru lub roku w określonym terminie, niewniesienia opłat związanych z odbywaniem studiów.

Studentowi będzie przysługiwało prawo do korzystania z 50% ulgi w opłatach za przejazdy publicznymi środkami komunikacji miejskiej. Osobom, które ukończyły studia pierwszego stopnia, prawa studenta będą przysługiwały do dnia 31 października roku, w którym ukończyły te studia.

W przypadku zaistnienia w uczelni sporu zbiorowego dotyczącego istotnych spraw studentów, projekt przewiduje możliwość przeprowadzenia akcji protestacyjnej lub strajku.

Wśród szczególnie istotnych, nowych gwarancji praw studenta należy wskazać obowiązek ustalenia przez uczelnię opłat pobieranych od studentów oraz ich wysokości przed rozpoczęciem rekrutacji. Do czasu ukończenia studiów przez osoby przyjęte na studia w ramach konkretnej rekrutacji, uczelnia nie będzie mogła zwiększyć dla nich wysokości opłat ani wprowadzić nowych opłat, przy czym nie będzie to dotyczyło opłat za zajęcia nieobjęte programem studiów oraz za korzystanie z domów studenckich i stołówek studenckich. Uczelnia będzie zobowiązana zamieścić informację o wysokości i rodzaju opłat w BIP na swojej stronie podmiotowej.

Przepisy projektowanej ustawy wprowadzają zakaz pobierania opłat od studentów za czynności związane z weryfikacją efektów uczenia się określonych w programie studiów oraz za wydanie części dokumentów związanych z przebiegiem studiów.

W zakresie pomocy materialnej dla studentów w projektowanej ustawie przewiduje się, że bezzwrotna pomoc państwa dla studentów będzie udzielana w formie stypendium socjalnego, stypendium dla osób niepełnosprawnych, stypendium rektora oraz zapomogi. Dodatkowo system będą tworzyć świadczenia niepieniężne, tj. możliwość zakwaterowania w domu studenckim oraz wyżywienia w stołówce studenckiej.

Projekt ustawy zakłada, że każdy z nadzorujących uczelnie ministrów będzie przekazywał środki na fundusz stypendialny dla nadzorowanych uczelni.

Przewiduje się, że w ramach katalogu stypendiów wymienionych wprost w projekcie ustawy, student będzie mógł otrzymywać stypendia przyznawane przez jednostki samorządu terytorialnego. Będzie mógł otrzymywać również stypendia za wyniki w nauce przyznawane przez osoby fizyczne lub osoby prawne niebędące państwowymi ani samorządowymi osobami prawnymi. W celu zwolnienia ww. stypendiów za wyniki w nauce z konieczności odprowadzania podatku przez świadczeniobiorców, minister będzie musiał zatwierdzić zasady przyznawania tych stypendiów.

Projekt ustawy określa zasady ustalania dochodu członków rodziny studenta. Szczegółowe zasady przyznawania i udzielania pomocy dla studentów będzie zawierał regulamin świadczeń dla studentów ustalany na poziomie uczelni. Przy czym projekt ustawy przewiduje, że student wnioskując o świadczenie i jednocześnie wykazując dochód na osobę w rodzinie studenta nieprzekraczający kwoty określonej w art. 8 pkt 2 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej, będzie musiał dostarczyć zaświadczenie z ośrodka pomocy społecznej o sytuacji dochodowej i majątkowej studenta i rodziny studenta. Regulacja ma na celu wyposażenie uczelni w narzędzie do weryfikacji prawdziwości oświadczeń studentów

o uzyskiwanych dochodach. Projektowane rozwiązanie zwiększy szczelność systemu pomocy materialnej. Jednocześnie przewiduje się, że student w przypadku braku przedstawienia ww. zaświadczenia będzie miał prawo do złożenia dodatkowych wyjaśnień.

Realizując cel wynikający z art. 70 ust. 4 Konstytucji RP, w projekcie ustawy zawarto regulacje pozwalające na pobieranie stypendiów i zapomóg do momentu uzyskania wykształcenia wyższego, ale nie dłużej niż przez 6 lat.

Projekt ustawy przewiduje, że stypendium rektora będzie przysługiwało wszystkim studentom przyjętym na pierwszy rok studiów w roku złożenia egzaminu maturalnego, którzy są laureatami olimpiady międzynarodowej albo laureatami lub finalistami olimpiady stopnia centralnego. Jednocześnie studenci ci nie będą uwzględniani przy obliczaniu przewidzianego w projekcie ustawy dziesięcioprocentowego udziału studentów danego kierunku, którzy mogą otrzymywać stypendia rektora.

Projektowana ustawa normuje także kwestie udzielania, spłacania i umarzania kredytów studenckich. Zagadnienia te obecnie zawarte są w ustawie z dnia 17 lipca 1998 r. o pożyczkach i kredytach studenckich, jednak ze względu na specyfikę przedmiot wspomnianego aktu prawnego powinien znaleźć się w ustawie regulującej w sposób kompleksowy sprawy związane z organizacją systemu szkolnictwa wyższego w Polsce.

Kredyty studenckie zostały ujęte w projektowanej ustawie jako dodatkowa – poza stypendiami – forma wsparcia finansowego dla studentów. Przewiduje się, że student lub doktorant będzie mógł starać się o kredyt, jeżeli jego miesięczny dochód nie przekroczy progu dochodu określonego przez ministra właściwego do spraw szkolnictwa wyższego i nauki. Dodatkowo projekt przewiduje maksymalny, sześcioletni okres otrzymywania kredytu na studiach wyższych. W projekcie ustawy zawarte zostały również przepisy dotyczące preferencyjnych warunków udzielania, spłacania i umarzania kredytu. Zaproponowano także zmianę kryterium dostępu do kredytu studenckiego. Przewiduje się, że kredyt studencki będzie mógł zostać udzielony studentowi, który nie ukończył 30 roku życia. Kredyt będzie mógł uzyskać również doktorant, który nie ukończył 35 roku życia. W tym przypadku będzie to kredyt na czas kształcenia w szkole doktorskiej, nie dłuższy niż 4 lata. Jednocześnie zachowano dotychczasowe rozwiązania w zakresie dostępu do omawianego instrumentu dla cudzoziemców.

W drodze rozporządzenia minister właściwy do spraw szkolnictwa wyższego i nauki w porozumieniu z ministrem właściwym do spraw finansów określi szczegółowo kwestie związane z udzielaniem, spłacaniem i umarzaniem kredytów studenckich.

3.2.4. Samorząd studencki i organizacje studenckie

W projekcie uregulowano funkcjonowanie samorządu studenckiego, który tworzą studenci danej uczelni. Samorząd studencki będzie działał przez swoje organy. Projekt przewiduje obligatoryjne istnienie organu uchwałodawczego oraz przewodniczącego samorządu studenckiego. Samorząd studencki będzie reprezentantem ogółu studentów danej uczelni oraz będzie prowadzić działalność w zakresie spraw studenckich, w tym socjalno-bytowych i kulturalnych. Będzie decydować w sprawach rozdziału środków finansowych przeznaczonych przez uczelnię na sprawy studenckie. Regulamin samorządu studenckiego określa organizację i tryb działania samorządu oraz sposób powoływania przedstawicieli do organów uczelni. Do obowiązków samorządu studenckiego należy prowadzenie, we współpracy z Parlamentem Studentów RP, szkoleń w zakresie praw studenta i obowiązków studenta.

Przewodniczący samorządu studenckiego będzie z mocy prawa członkiem rady uczelni. Ponadto przedstawiciele studentów będą posiadać reprezentantów w senacie uczelni oraz kolegium elektorów. Samorząd studencki będzie brał udział w procedurze uzgodnieniowej w zakresie przyjęcia regulaminu studiów oraz w procesie ustalania przez rektora regulaminu świadczeń dla studentów. Projektowana ustawa wskazuje również na funkcje opiniotwórcze samorządu studenckiego w wybranych aspektach.

Kompetencje nadzorcze wobec samorządu studenckiego będą przysługiwać rektorowi, który (w drodze decyzji administracyjnej) uchyli wydawane przez samorząd studencki akty niezgodne z przepisami prawa powszechnie obowiązującego, statutem uczelni, regulaminem studiów lub regulaminem samorządu.

Uczelnia będzie zobowiązana do zapewnienia środków niezbędnych do funkcjonowania samorządu studenckiego.

Studenci będą mieli prawo zrzeszania się w uczelnianych organizacjach studenckich. Zgodnie z przepisami o powstaniu organizacji studenckiej niezwłocznie informuje się rektora. Uczelnia może przeznaczać środki na realizację działań uczelnianych organizacji studenckich i działających w uczelni stowarzyszeń zrzeszających wyłącznie studentów lub studentów, doktorantów i nauczycieli akademickich.

Nadzór nad organizacjami studenckimi będzie sprawował rektor, który w drodze decyzji administracyjnej uchyli akt organu uczelnianej organizacji studenckiej niezgodny z przepisami

prawa powszechnie obowiązującego, statutem uczelni, regulaminem studiów lub regulaminem tej organizacji. Rektor, w drodze decyzji administracyjnej, rozwiąże uczelnianą organizację studencką, która rażąco lub uporczywie narusza przepisy prawa, statut uczelni, regulamin studiów lub regulamin tej organizacji.

3.2.5. Pracownicy uczelni

Zasadniczym założeniem projektu jest utrzymanie rozwiązań w zakresie spraw pracowniczych funkcjonujących w dotychczasowym stanie prawnym.

W projekcie zaproponowano podstawową siatkę stanowisk pracowników uczelni – nauczycieli akademickich. W celu odróżnienia nauczycieli akademickich prowadzących działalność naukową od pracowników naukowych innych jednostek w systemie szkolnictwa wyższego i nauki (np. instytutów naukowych PAN i instytutów badawczych) wprowadzono kategorie pracowników badawczych i badawczo-dydaktycznych. Najważniejsze wymagania niezbędne do zajmowania stanowiska nauczyciela akademickiego są określone w projekcie ustawy, natomiast zostaną uzupełnione w statucie uczelni dla każdego stanowiska w ramach każdej grupy stanowisk.

W projekcie zaproponowano minimalne wynagrodzenia osób na stanowiskach nauczycieli akademickich. Wynagrodzenia w projekcie ustalono procentowo poprzez odniesienie do minimalnego wynagrodzenia profesora, które będzie określał minister właściwy do spraw szkolnictwa wyższego i nauki w rozporządzeniu. Wynagrodzenie minimalne dla nauczyciela akademickiego będzie wynosiło nie mniej niż 50% minimalnego wynagrodzenia profesora, z tym że dla osób zatrudnionych na stanowisku:

- 1) profesora uczelni – będzie nie niższe niż 83%,
 - 2) adiunkta – będzie nie niższe niż 73%,
- minimalnego wynagrodzenia profesora.

Zgodnie z projektem nauczycieli akademickich będzie się zatrudniać w 3 grupach pracowników: dydaktycznych, badawczych i badawczo-dydaktycznych, odpowiadających obecnym grupom pracowników dydaktycznych, naukowych i naukowo-dydaktycznych. Każdej nowej grupie stanowisk przypisane zostały specyficzne zadania.

Projekt przewiduje, że wszyscy nauczyciele akademicy będą zobowiązani do stałego podnoszenia kompetencji zawodowych oraz uczestniczenie w pracach organizacyjnych

uczelni. Doprecyzowano, że dodatkowe wymagania kwalifikacyjne niezbędne do zajmowania stanowisk dla poszczególnych grup pracowników nie mogą dotyczyć posiadania lub obowiązku uzyskania stopnia lub tytułu.

W projekcie przewidziano stanowisko profesora uczelni, na którym może być zatrudniona osoba legitymująca się co najmniej stopniem doktora oraz dodatkowymi osiągnięciami dydaktycznymi, zawodowymi, naukowymi bądź naukowo-dydaktycznymi. Warto podkreślić, że na stanowisku profesora uczelni może być zatrudniona osoba posiadająca stopień doktora i wyłącznie osiągnięcia dydaktyczne, co powinno sprzyjać rozwojowi dydaktycznej ścieżki kariery akademickiej. Stanowisko profesora uczelni zastąpi stanowiska profesora nadzwyczajnego i profesora wizytującego występujące w obecnym stanie prawnym. W projekcie wprowadza się możliwość określenia w statucie innych stanowisk nauczycieli akademickich oraz wymagań kwalifikacyjnych niezbędnych do ich zajmowania.

W projekcie przewidziano, że stosunki pracy będą nawiązywane wyłącznie na podstawie umowy o pracę na czas nieokreślony albo na czas określony do czterech lat. Zgodnie z projektowanymi regulacjami umowy o pracę będą wskazywały czy uczelnia jest podstawowym miejscem pracy nauczyciela akademickiego. W przypadku umów na czas określony po uzyskaniu przez nauczyciela akademickiego pozytywnej oceny okresowej może być z nim zawarta umowa o pracę na czas nieokreślony bez przeprowadzania konkursu. Wprowadzono jednocześnie zasadę, że w przypadku zatrudnienia na czas określony nauczycieli akademickich, dla których uczelnia nie jest podstawowym miejscem pracy, a także którzy pobierają świadczenie emerytalne, zatrudnienie to będzie zawsze zatrudnieniem na czas określony i nie przekształci się na mocy przepisów art. 25¹ § 1–3 Kodeksu pracy, w stosunek pracy na czas nieokreślony.

W projekcie przewidziano zasadę, zgodnie z którą nawiązanie z nauczycielem akademickim pierwszego stosunku pracy, na czas nieokreślony lub określony dłuższy niż 3 miesiące, w konkretnej uczelni publicznej, następuje po przeprowadzeniu otwartego konkursu, którego tryb i warunki przeprowadzania określa statut. Od zasady konkursowego zatrudniania przewidziano wyjątki, w przypadku nauczyciela akademickiego:

- 1) skierowanego do pracy w uczelni na podstawie umowy zawartej z zagraniczną instytucją naukową;
- 2) będącego beneficjentem przedsięwzięcia, programu lub konkursu ogłoszonego przez Narodową Agencję Wymiany Akademickiej, Narodowe Centrum Badań i Rozwoju,

Narodowe Centrum Nauki lub międzynarodowego konkursu na realizację projektu badawczego;

- 3) zatrudnianego na czas realizacji projektu finansowanego ze środków pochodzących z Unii Europejskiej albo przez inny podmiot przyznający grant.

Projekt przewiduje też obowiązki informacyjne w zakresie procedur konkursowych, a mianowicie obowiązek zamieszczenia na stronach internetowych uczelni zarówno informacji o konkursach, jak i ich wynikach wraz z uzasadnieniem.

Projekt przewiduje zakaz bezpośredniej podległości służbowej między osobami bliskimi zatrudnionymi w uczelni.

Czynności z zakresu prawa pracy w stosunku do rektora w uczelni publicznej będzie wykonywał przewodniczący rady uczelni, a w uczelni niepublicznej – założyciel.

Projekt dopuszcza możliwość rozwiązania stosunku pracy za wypowiedzeniem po otrzymaniu przez nauczyciela akademickiego jednej oceny negatywnej, natomiast po dwóch kolejnych ocenach negatywnych przewidziano obowiązek rozwiązania stosunku pracy.

Projekt wprowadza przesłanki wygaśnięcia umowy o pracę z nauczycielem akademickim w przypadku zaprzestania spełniania przez niego wymagań dotyczących zatrudniania nauczycieli akademickich, stwierdzenia, że zawarcie umowy o pracę nastąpiło na podstawie fałszywych lub nieważnych dokumentów, orzeczenia surowej kary dyscyplinarnej, orzeczenia środka karnego w postaci zakazu zajmowania określonego stanowiska w przypadku, gdy orzeczenie to dotyczy wykonywania obowiązków nauczyciela akademickiego oraz orzeczenia kary pozbawienia wolności lub ograniczenia wolności.

Projekt przewiduje możliwość podjęcia lub kontynuowania dodatkowego zatrudnienia w ramach stosunku pracy tylko u jednego pracodawcy prowadzącego działalność dydaktyczną lub naukową.

Nauczyciela akademickiego będzie obowiązywał system zadaniowego czasu pracy. Określono maksymalny roczny wymiar zajęć dydaktycznych, który będzie wynosił do 240 godzin dydaktycznych – dla pracownika badawczo-dydaktycznego, do 360 godzin dydaktycznych – dla pracownika dydaktycznego oraz do 540 godzin dydaktycznych dla pracownika dydaktycznego zatrudnionego na stanowisku lektora lub instruktora, jeżeli statut przewiduje takie stanowiska. W projekcie doprecyzowano, że 1 godzina dydaktyczna wynosi 45 minut, a także, że do rocznego wymiaru zajęć dydaktycznych zalicza się czas przeznaczony na kształcenie doktorantów.

Projekt przewiduje obowiązek wprowadzenia we wszystkich uczelniach regulaminu pracy, który ma określać zasady ustalania zakresu obowiązków nauczycieli akademickich dla poszczególnych rodzajów i grup stanowisk, rodzaje zajęć dydaktycznych objętych zakresem tych obowiązków, w tym wymiar zajęć dydaktycznych oraz innych obowiązków dla poszczególnych stanowisk, a także zasady i tryb udzielania urlopu wypoczynkowego i innych urlopów przewidzianych w projekcie ustawy.

W projekcie przewidziano możliwość prowadzenia zajęć dydaktycznych w godzinach ponadwymiarowych i określono ich maksymalny wymiar.

Każdy nauczyciel akademicki będzie podlegał ocenie okresowej dokonywanej nie rzadziej niż raz na 4 lata lub na wniosek rektora, jako przełożonego wszystkich pracowników uczelni.

Rektor będzie zobowiązany do określenia kryteriów i trybu dokonywania oceny okresowej dla poszczególnych grup pracowników oraz wskazania podmiotu dokonującego tej oceny (po zasięgnięciu opinii związków zawodowych, samorządu studenckiego i samorządu doktorantów), a także określenia zasad dokonywania oceny nauczyciela akademickiego w zakresie wypełniania przez niego obowiązków związanych z kształceniem przez studentów i doktorantów. W projekcie przewidziano, że ocena okresowa może być pozytywna albo negatywna, a w przypadku oceny negatywnej, kolejna ocena okresowa będzie dokonywana nie wcześniej niż po upływie 12 miesięcy. Projekt doprecyzowuje, że kryteria oceny okresowej nie mogą dotyczyć obowiązku uzyskania stopnia lub tytułu, jak również że nauczyciela akademickiego zapoznaje się z kryteriami, na podstawie których ma być oceniany przed rozpoczęciem okresu podlegającego ocenie.

Projekt przewiduje wymiar urlopu wypoczynkowego nauczycieli akademickich na poziomie 36 dni, jak również możliwość uzyskiwania przez nauczycieli akademickich urlopu naukowego i urlopu dla poratowania zdrowia.

Projekt przewiduje szczegółowe rozwiązania dotyczące wynagrodzeń za czas urlopu wypoczynkowego oraz płatnego urlopu naukowego i dla poratowania zdrowia. Przyjęto, że zmienne składniki wynagrodzenia są obliczane na podstawie przeciętnego wynagrodzenia z okresu 12 miesięcy poprzedzających miesiąc rozpoczęcia urlopu, a jeżeli zatrudnienie trwało krócej, to przeciętne wynagrodzenie oblicza się z całego okresu zatrudnienia z uwzględnieniem stawek wynagrodzenia obowiązujących na dzień rozpoczęcia urlopu.

Projekt przewiduje odprawy emerytalne dla pracowników uczelni w wysokości 300% wynagrodzenia zasadniczego otrzymywanego za ostatni miesiąc zatrudnienia.

Warunki wynagradzania w uczelniach publicznych zostaną ustalone w zakładowym układzie zbiorowym pracy lub regulaminie wynagradzania. Akty te będą musiały zostać ustalone w uczelniach w terminie 18 miesięcy od wejścia w życie ustawy.

W projekcie określono składniki wynagrodzenia (obowiązkowe: wynagrodzenie zasadnicze i dodatek za staż pracy oraz fakultatywne: dodatek funkcyjny, dodatek zadaniowy, wynagrodzenie za godziny ponadwymiarowe, dodatek za pracę w warunkach szkodliwych dla zdrowia lub uciążliwych oraz inne dodatki, jeśli zostały określone w zakładowym układzie zbiorowym pracy albo regulaminie wynagradzania).

Wynagrodzenie zasadnicze i dodatek funkcyjny rektora w uczelni publicznej będzie ustalał minister na wniosek rady uczelni, przy czym w projekcie określono maksymalne wysokości tych świadczeń. Wynagrodzenie zasadnicze rektora w uczelni publicznej nie może być wyższe niż 300% średniego wynagrodzenia zasadniczego w uczelni osób zatrudnionych na stanowisku, na którym zatrudniony jest rektor. Wynagrodzenie to będzie obliczane na podstawie przeciętnego wynagrodzenia za rok kalendarzowy poprzedzający rok wyboru rektora. Rektor będzie mógł otrzymywać dodatek funkcyjny w wysokości do 100% minimalnego wynagrodzenia profesora.

Zgodnie z projektem wynagrodzenia rektora i głównego księgowego oraz osób pełniących funkcje organów w uczelni publicznej będą jawne.

Projekt przewiduje, że pracownikowi uczelni publicznej będzie przysługiwało dodatkowe wynagrodzenie roczne na zasadach określonych w przepisach o dodatkowym wynagrodzeniu rocznym pracowników jednostek sfery budżetowej oraz nagroda jubileuszowa.

Dla pracowników uczelni publicznej będzie się dokonywać odpisu na zakładowy fundusz świadczeń socjalnych w wysokości 6,5% planowanych przez uczelnię w roku poprzednim rocznych wynagrodzeń osobowych, przy czym wysokość odpisu może być zmniejszona po uzgodnieniu ze związkami zawodowymi działającymi w uczelni.

Ponadto w uczelni publicznej będą mogły być tworzone pracownicze programy emerytalne wykorzystujące zakładowy fundusz świadczeń socjalnych do wysokości 30%.

Nauczyciele akademicki oraz pracownicy niebędący nauczycielami akademickimi będą mogli otrzymać za osiągnięcia w pracy zawodowej nagrody rektora oraz nagrody ministra nadzorującego uczelnię, a w przypadku uzyskania stopnia naukowego na podstawie wybitnego dorobku – także Prezesa Rady Ministrów.

W sprawach dotyczących stosunku pracy pracowników uczelni, nieuregulowanych w ustawie, będzie się stosować przepisy Kodeksu pracy, a spory o roszczenia ze stosunku pracy pracownika uczelni będą rozpatrywać sądy pracy.

3.2.6. Komercjalizacja wyników działalności naukowej oraz know-how

Celem projektowanych rozwiązań dotyczących komercjalizacji wyników działalności naukowej jest zwiększenie aktywności uczelni w zakresie transferu wiedzy do gospodarki (realizacji tzw. trzeciej misji uczelni). Zgodnie z projektem, w ramach realizacji trzeciej misji uczelnie będą mogły prowadzić akademickie inkubatory przedsiębiorczości, centra transferu technologii oraz spółki celowe. Projekt utrzymuje rozwiązania z zakresu komercjalizacji wyników badań naukowych i prac rozwojowych, które zostały wypracowane w ostatnich latach, zwłaszcza w zakresie uczelnianych struktur i podmiotów odpowiedzialnych za komercjalizację (akademickie inkubatory przedsiębiorczości, centra transferu technologii, spółki celowe) oraz prawa do wyników badań naukowych i prac rozwojowych (tzw. uwłaszczenia naukowców).

Spółki celowe, obok prowadzenia działalności związanej z komercjalizacją bezpośrednią i pośrednią, będą mogły również prowadzić działalność gospodarczą, pod warunkiem wyodrębnienia tej działalności pod względem organizacyjnym i finansowym. Umożliwi to spółkom celowym bardziej efektywną działalność, w szczególności realizację zadań komplementarnych do komercjalizacji bezpośredniej i pośredniej, np. realizację badań zleconych przez przedsiębiorstwa czy usług doradczo-biznesowych przy wykorzystaniu potencjału badawczo-rozwojowego uczelni. Dzięki temu spółki celowe będą mogły mieć status tzw. jednego okna w zakresie komunikacji i współpracy uczelni, z otoczeniem społeczno-gospodarczym.

Ponadto, w celu bardziej efektywnego wykorzystania infrastruktury badawczej projekt przewiduje umożliwienie uczelniom tworzenia spółek kapitałowych w celu realizacji przedsięwzięć z zakresu infrastruktury badawczej lub zarządzania nimi i ma na celu stworzenie ram prawnych umożliwiających realizację dużych przedsięwzięć infrastrukturalnych, których elementy (części składowe) często umieszczone są w różnych regionach kraju (przyjmujących postać tzw. wirtualnych lub sieciowych infrastruktur badawczych). Umożliwi to także udział partnerów gospodarczych w realizacji tych przedsięwzięć na transparentnych zasadach. Spółki te będą mogły być tworzone wspólnie przez uczelnie, instytuty badawcze i instytuty naukowe

PAN. Utworzenie spółki z innym podmiotem albo innymi podmiotami będzie wymagać uprzedniego zgłoszenia właściwemu ministrowi (a w przypadku instytutu naukowego PAN – Prezesowi Akademii), który w terminie 45 dni od dnia doręczenia zgłoszenia będzie mógł sprzeciwić się dokonaniu tej czynności.

Mając na uwadze potrzebę zapobiegania ewentualnej utracie przez „spółki infrastrukturalne” kontroli nad infrastrukturą badawczą proponuje się wprowadzenie ograniczenia udziałów uczelni niepublicznych i podmiotów, innych niż jednostki naukowe. Podmioty takie będą mogły posiadać łącznie nie więcej niż 25% ogólnej liczby głosów lub kapitału zakładowego. Ograniczenie ma również na celu zapewnienie zgodności z przepisami o pomocy publicznej. Proponowana infrastruktura będzie musiała mieć w przeważającej mierze charakter niegospodarczy i powinna służyć całemu środowisku naukowemu, co oznacza, że jej większościami udziałowcami lub akcjonariuszami powinny być uczelnie publiczne, instytuty badawcze i instytuty naukowe PAN. Proponowany udział 25% jest wystarczający w świetle dotychczasowego zainteresowania firm inwestowaniem w otwartą i służącą całemu środowisku naukowemu infrastrukturę badawczą.

3.3. Studia podyplomowe, kształcenie specjalistyczne i inne formy kształcenia

Projekt przewiduje, że uczelnie, instytuty naukowe PAN oraz instytuty badawcze będą mogły prowadzić studia podyplomowe lub inne formy kształcenia, rozumiane jako m.in. kursy i szkolenia. Podmioty uprawnione do prowadzenia wymienionych form kształcenia będą uprawnione do pobierania opłat.

Zgodnie z projektem, studia podyplomowe będą trwały nie krócej niż 2 semestry, a ich program będzie uwzględniał charakterystyki drugiego stopnia Polskiej Ramy Kwalifikacji na poziomie 6, 7 albo 8 określone w przepisach wydanych na podstawie art. 7 ust. 3 i 4 ustawy z dnia 22 grudnia 2015 r. o Zintegrowanym Systemie Kwalifikacji. Program studiów podyplomowych będzie umożliwiał uzyskanie, w czasie ich trwania, co najmniej 30 punktów ECTS.

Ukończenie studiów podyplomowych pozwoli na uzyskanie kwalifikacji cząstkowych na poziomie 6, 7 albo 8 Polskiej Ramy Kwalifikacji. Osoba, która ukończy studia podyplomowe będzie otrzymywała świadectwo ukończenia tych studiów, którego wzór określi podmiot prowadzący.

W projekcie przewidziano również rozwiązania dotyczące kształcenia na 5 poziomie Polskiej Ramy Kwalifikacji – kształcenia specjalistycznego, prowadzonego wyłącznie w uczelniach zawodowych. Kształcenie specjalistyczne będzie trwać nie krócej niż 3 semestry, jego program ma określać efekty uczenia się z uwzględnieniem uniwersalnych charakterystyk pierwszego stopnia określonych w ustawie z dnia 22 grudnia 2015 r. o Zintegrowanym Systemie Kwalifikacji oraz charakterystyk drugiego stopnia określonych w przepisach wydanych na podstawie art. 7 ust. 2 tej ustawy. Osoba, która ukończyła kształcenie specjalistyczne, otrzyma świadectwo dyplomowanego specjalisty albo świadectwo dyplomowanego specjalisty technologa. Wzór świadectwa określi uczelnia. Za kształcenie specjalistyczne można będzie pobierać opłaty.

Osoba, która ukończy kształcenie w innej formie otrzyma dokument potwierdzający ukończenie tej formy kształcenia. Rodzaj i wzór dokumentu będzie określała uczelnia.

Minister właściwy do spraw szkolnictwa wyższego i nauki określi w drodze rozporządzenia niezbędne elementy świadectw ukończenia studiów podyplomowych, świadectw dyplomowanego specjalisty oraz świadectw dyplomowanego specjalisty technologa.

3.4. Federacje podmiotów systemu szkolnictwa wyższego i nauki

Projektowana ustawa przewiduje utworzenie federacji podmiotów systemu szkolnictwa wyższego i nauki. Celem istnienia tego podmiotu będzie kumulowanie potencjału naukowego jednostek współtworzących federację.

Federację będą mogły utworzyć: publiczna uczelnia akademicka z publiczną uczelnią akademicką, instytutem badawczym, instytutem naukowym PAN lub instytutem międzynarodowym, albo niepubliczna uczelnia akademicka z niepubliczną uczelnią akademicką.

Utworzenie federacji będzie następowało w drodze decyzji administracyjnej wydawanej przez ministra właściwego do spraw szkolnictwa wyższego i nauki.

Federacja będzie posiadać osobowość prawną. W ramach federacji podmioty ją tworzące wspólnie prowadzą działalność naukową, kształcą doktorantów, nadają stopnie naukowe lub stopnie w zakresie sztuki; biorą udział w procesie komercjalizacji wyników działalności naukowej oraz know-how związanego z tymi wynikami. Federacja może także wykonywać inne zadania przekazane przez jednostki uczestniczące, z wyłączeniem prowadzenia

kształcenia.

W przypadku utworzenia federacji ewaluację jakości działalności naukowej przeprowadza się wyłącznie dla federacji. Ewaluację przeprowadza się w ramach dyscypliny w federacji, której jednostki uczestniczące zatrudniają łącznie według stanu na dzień 31 grudnia roku poprzedzającego rok przeprowadzenia ewaluacji, w przeliczeniu na pełny wymiar czasu pracy co najmniej 12 pracowników prowadzących działalność naukową w danej dyscyplinie.

Zwolnienia podatkowe, które obecnie dotyczą poszczególnych podmiotów systemu szkolnictwa wyższego i nauki, będą również obejmowały federację. Jednocześnie należy wskazać, że przedmiotowe zwolnienia federacji nie będą generowały utraconych korzyści dla budżetu państwa, ponieważ jednostki tworzące federację są obecnie i zgodnie z projektowaną ustawą będą objęte przedmiotowo zwolnieniami podatkowymi.

3.5. Stopnie i tytuł w systemie szkolnictwa wyższego i nauki

Projektowana ustawa przewiduje, że ścieżkę awansu zawodowego osób prowadzących działalność naukową wyznaczają stopnie naukowe i stopnie w zakresie sztuki – doktora i doktora habilitowanego. Będą one przyznawane w dziedzinie nauki i dyscyplinie naukowej lub dziedzinie sztuki i dyscyplinie artystycznej – zgodnie z klasyfikacją dziedzin i dyscyplin. Projekt ustawy przewiduje również możliwość nadania, pod określonymi w przepisach warunkami, stopnia naukowego doktora w dziedzinie. Ukoronowaniem ścieżki awansu naukowego jest tytuł profesora. Pojęcie „tytuł profesora” będzie obejmowało zarówno naukę jak i sztukę. Tytuł ten będzie przyznawany w dziedzinie.

Przewiduje się zmianę sposobu dystrybucji uprawnień do nadawania stopni. Będzie to nowy model oparty na następujących zasadach systemowych:

- 1) powiązanie uprawnień doktorskich i habilitacyjnych z kategorią naukową podmiotu w danej dyscyplinie naukowej lub artystycznej;
- 2) jednoznaczne rozgraniczenie kompetencji między organami odpowiedzialnymi za instytucjonalną ewaluację nauki oraz indywidualne postępowania awansowe;
- 3) znaczne zwiększenie poziomu autonomii uczelni, instytutów badawczych, instytutów naukowych PAN i międzynarodowych instytutów naukowych w zakresie nadawania stopni (zwłaszcza stopnia doktora), a w konsekwencji zdecydowane ograniczenie regulacji postępowań awansowych w przepisach powszechnie obowiązujących.

W obecnym stanie prawnym Centralna Komisja ds. Stopni i Tytułów (dalej „Centralna Komisja”) pełni funkcje centralnego organu administracji rządowej odpowiedzialnego za przestrzeganie standardów uzyskiwania stopni naukowych i tytułu naukowego. Kompetencje Centralnej Komisji obejmują również przyznawanie, ograniczanie, zawieszanie i cofanie uprawnień do nadawania stopni. Centralna Komisja, prowadząc postępowanie w sprawie przyznania uprawnień do nadawania stopni, jest zobowiązana do oceny poziomu działalności naukowej lub artystycznej jednostki oraz zweryfikowania liczby zatrudnionych w niej osób posiadających tytuł profesora lub stopień doktora habilitowanego (art. 5 ustawy o stopniach i tytule). Dokumentacja dołączana do wniosku o przyznanie uprawnienia obejmuje m.in. sprawozdanie z działalności naukowo-badawczej w okresie trzech lat bezpośrednio poprzedzających złożenie wniosku. Pomimo tego, że poziom naukowy podmiotów posiadających uprawnienia do nadawania stopni naukowych oraz prowadzących kształcenie doktoranckie jest czynnikiem o kluczowym znaczeniu dla kształtowania jakości kadry akademickiej, kryteria uwzględniane przez Centralną Komisję oraz przez Radę Główną Nauki i Szkolnictwa Wyższego (która wydaje opinię w przedmiocie wniosku o przyznanie uprawnienia) przy dokonywaniu oceny działalności naukowo-badawczej nie są określone.

Jednocześnie, w systemie nauki dokonywana jest kompleksowa ocena jakości działalności naukowej lub badawczo-rozwojowej jednostek naukowych, tzw. ewaluacja instytucjonalna. Szczegółowe kryteria ewaluacji, które obejmują osiągnięcia naukowe i twórcze, potencjał naukowy jednostki oraz praktyczne i pozostałe efekty działalności naukowej i artystycznej, są określone w rozporządzeniu Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego. Rozporządzenie stanowi, że komisja Komitetu Ewaluacji Jednostek Naukowych (dalej „KEJN”), właściwa dla danej grupy nauk, określa zestaw 4 wartości ocen punktowych (po jednej ocenie w każdym kryterium) odpowiadających jednostkom referencyjnym dla kategorii naukowych A i B, a w procedurze tej uwzględniana jest pozycja nauki polskiej w skali międzynarodowej w dyscyplinach naukowych należących do danej grupy nauk. Porównanie ocen uzyskanych przez jednostkę naukową poddaną ewaluacji z wartościami ocen referencyjnych jest podstawą przyznania odpowiedniej kategorii naukowej (szczegółowy algorytm porównania danej jednostki z jednostką referencyjną jest określony w załączniku do rozporządzenia).

Ewaluacja instytucjonalna jest dokonywana przez KEJN nie rzadziej niż co 4 lata, a jej metodyka bazuje na doświadczeniach oceny działalności naukowej prowadzonej od ponad dwudziestu lat. Ewaluacją przeprowadzoną w 2017 roku objęto 781 jednostek uczelni, 69

instytutów naukowych PAN i 114 instytutów badawczych, które łącznie zgłosiły ok. 1 mln efektów związanych z działalnością naukową w okresie od 2013 r. do 2016 r. W proces ewaluacji zaangażowanych było ok. 180 czołowych ekspertów ze wszystkich dziedzin nauki i sztuki. Jednostki naukowe były oceniane w ustalonych przez KEJN grupach wspólnej oceny składających się z jednostek tego samego rodzaju i działających w zbliżonych dziedzinach nauki, dzięki czemu wyniki ewaluacji – wyrażone przyznaną kategorią naukową – pozwalają na porównywanie jednostek pod względem ich poziomu naukowego. Ewaluacja instytucjonalna ma w Polsce długą historię, a doskonalenie jej metodyki w oparciu o doświadczenia pozyskane w tym czasie, jak również kompleksowy charakter oceny, przejrzystość kryteriów oraz udział w procesie ewaluacji ekspertów o wysokiej renomie sprawiają, że wyniki ewaluacji są powszechnie akceptowane w środowisku akademickim i w związku z tym powinny stanowić podstawę wszelkich działań, dla których istotny jest poziom działalności naukowej.

W latach 2016–2017 Centralna Komisja przyznała 22 uprawnienia do nadawania stopni jednostkom naukowym, które w wyniku ostatniej ewaluacji otrzymały najniższą kategorię naukową – C (w wyniku prowadzonych jeszcze postępowań odwoławczych liczba ta może ulec zmniejszeniu). Stawia to pod dużym znakiem zapytania skuteczność weryfikacji poziomu badań naukowych w jednostkach ubiegających się o uprawnienia dokonywanej przez Centralną Komisję. Należy zwrócić uwagę, że KEJN podczas oceny działalności naukowej bierze pod uwagę ogromną liczbę tzw. zdarzeń ewaluacyjnych, korzysta w znacznym stopniu ze wskaźników bibliometrycznych oraz – dzięki ocenie praktycznie wszystkich jednostek prowadzących działalność naukową w Polsce oraz uwzględnianiu ich pozycji w skali międzynarodowej – ma szeroką perspektywę porównawczą. Można zatem postawić tezę, że KEJN dysponuje narzędziami umożliwiającymi dokonanie oceny jakości działalności naukowej, która jest znacznie bardziej rzetelna niż ocena Centralnej Komisji.

To istotna konstatacja w kontekście kluczowego celu reformy jakim jest podniesienie poziomu badań naukowych prowadzonych w Polsce. Jakość działalności naukowej zależy przede wszystkim od poziomu kadry akademickiej. Kluczową fazą formowania młodego badacza, determinującą jego przyszły rozwój naukowy jest kształcenie doktoranckie oparte na relacji uczeń-mistrz. Jeżeli jednak poziom naukowy mistrza-promotora jest niski, a jednostka, w której kształci się doktorant, prowadzi głównie badania o charakterze przyczynkarskim, to przyszły doktor nie będzie dobrze przygotowany do pracy naukowej. To od poziomu naukowego jednostki powinna zatem zależeć możliwość doktoryzowania przyszłych

naukowców – w przeciwieństwie do sytuacji, z którą mamy do czynienia obecnie, gdy jednym z parametrów uwzględnianych w ewaluacji jest liczba posiadanych uprawnień do nadawania stopni naukowych.

Inną wadą obecnego modelu dystrybucji uprawnień do nadawania stopni jest brak realnej okresowej weryfikacji jakości działalności naukowej jednostek, które nabyły takie uprawnienia. W roku 2016 Centralna Komisja zakończyła kontrolę 31 jednostek organizacyjnych, tj. niewielkiego odsetka spośród 773 jednostek posiadających uprawnienia do nadawania stopni. W wyniku tej kontroli pięciu jednostkom cofnięto uprawnienia, a dziewięciu ograniczono uprawnienia (poprzez zobowiązanie do przedstawiania każdej uchwały o nadaniu stopnia do zatwierdzenia przez Centralną Komisję). Powyższe decyzje były podjęte przede wszystkim w oparciu o stwierdzone uchybienia w procedurach postępowań awansowych, a nie z powodu stwierdzenia niskiego poziomu naukowej jednostki. Nie dotyczyły też poziomu naukowego samych rozpraw doktorskich.

Dzięki temu, że ewaluacja instytucjonalna działalności naukowej jest dokonywana przez KEJN okresowo i w sposób kompleksowy, powiązanie uprawnień do nadawania stopni z jej wynikami – przyznaną kategorią naukową – pozwoliłoby na rzeczywistą weryfikację poziomu naukowego tych podmiotów, które mają możliwość decydowania o awansach naukowych w poszczególnych dyscyplinach.

Uwzględniając wyżej przedstawione okoliczności, jak również opinię środowiska akademickiego – która została wyrażona podczas konferencji programowej Narodowego Kongresu Nauki w Poznaniu – przyjęto, że konieczne jest powiązanie uprawnień doktorskich i habilitacyjnych z kategorią jednostki naukowej.

Należy również zwrócić uwagę, że instytucjonalna ewaluacja nauki oraz dbałość o jakość indywidualnych postępowań awansowych, to w istocie dwa odrębne obszary działania, które różnią się celami, korzystają z odmiennych narzędzi i prowadzone są na zupełnie inną skalę. Ewaluacja instytucjonalna ze względu na liczbę efektów działalności naukowej podlegających ocenie musi być oparta przede wszystkim na wskaźnikach ilościowych, w szczególności – bibliometrycznych (aczkolwiek z uwzględnieniem oceny eksperckiej, która będzie także wykorzystywana w nowym modelu ewaluacji jakości działalności naukowej), podczas gdy indywidualna recenzja osiągnięć naukowych zawsze pozostanie ekspercką oceną, w której narzędzia bibliometryczne mogą mieć jedynie charakter pomocniczy.

Semantyczne podobieństwo oceny instytucjonalnej i oceny indywidualnej, jak również pozostawienie w gestii jednej instytucji – Centralnej Komisji – oceny indywidualnego dorobku

naukowego w ramach postępowań awansowych oraz oceny instytucjonalnej w ramach postępowań o przyznanie uprawnień jest przyczyną wielu nieporozumień. Wśród nich na pierwszy plan wysuwa się nieuzasadnione przenoszenie parametrów ewaluacji instytucjonalnej na poziom indywidualny w ramach ocen okresowych lub postępowań awansowych, co prowadzi do niepożądanych zjawisk, takich jak tzw. „punktoza”.

W projektowanym porządku instytucjonalnym systemu nauki konieczne jest wyraźne rozdzielenie zakresu kompetencji poszczególnych instytucji. Nakładanie się obszarów właściwości różnych instytucji prowadzi nie tylko do konfliktów, ale oznacza przede wszystkim do rozmywania odpowiedzialności i nieefektywnego wykorzystywania zasobów. Ponadto, powierzenie jednej instytucji spójnego obszaru odpowiedzialności sprzyja zwiększaniu kompetencji w tym obszarze oraz podnoszeniu jakości prowadzonych działań.

Oddzielenie ewaluacji instytucjonalnej od oceny indywidualnego dorobku naukowego powinno mieć zatem swój wyraz w rozdzieleniu instytucji odpowiedzialnych zarówno za prowadzenie każdej z tych ocen, jak również za nadzór nad działaniami związanymi z ich dokonywaniem. Rozwiązania przyjęte w projekcie ustawy wychodzą naprzeciw tym postulatom: instytucją odpowiedzialną za ewaluację instytucjonalną w poszczególnych dyscyplinach (z wynikami której powiązane będą uprawnienia do nadawania stopnie) będzie Komisja Ewaluacji Nauki, natomiast czynności na poziomie centralnym związane z postępowaniami w sprawie nadania stopni i tytułu profesora będą podejmowane przez Radę Doskonałości Naukowej.

Stopień doktora i doktora habilitowanego będzie nadawać:

- w uczelni – senat lub wskazany w statucie organ, przy czym dla jednej dyscypliny, a w przypadku stopni doktora nadawanych w dziedzinie – jednej dziedziny, będzie mógł być wskazany jeden organ,
- w pozostałych podmiotach – rada naukowa.

Tytuł profesora będzie nadawać Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej.

3.5.1. Stopień doktora

Projekt wprowadza nowy model uzyskiwania stopnia doktora oraz kształcenia doktorantów. Ma on na celu podniesienie jakości rozpraw doktorskich i procedur nadawania stopnia doktora oraz jakości i skuteczności zorganizowanego kształcenia doktorantów. Zapropozowane rozwiązania mają służyć znacznemu ograniczeniu problemów związanych

z przewodami doktorskimi i studiami doktoranckimi (opisanymi w początkowej części uzasadnienia). Wprowadzenie nowego modelu wiąże się ze znacznym podniesieniem poziomu autonomii programowej podmiotów mających uprawnienia do nadawania stopnia doktora oraz kształcenia doktorantów. Projekt przewiduje istotne zmiany w zakresie uprawnień do nadawania stopnia doktora, zasad przygotowania rozpraw doktorskich, uzyskiwania stopnia doktora i opieki naukowej, statusu doktoranta oraz wsparcia finansowego dla doktorantów, organizacji i warunków kształcenia doktorantów, a także zapewniania jakości kształcenia doktorantów.

Uprawnienia do nadawania stopnia doktora będą posiadały uczelnie, federacje, instytuty naukowe PAN, instytuty badawcze oraz instytuty międzynarodowe w dyscyplinie („podmiot doktoryzujący”), w której dany podmiot będzie posiadać kategorię naukową A+, A lub B+. Zmiana ta jest podyktowana potrzebą postulowanego przez środowisko akademickie ograniczenia zbyt dużej liczby podmiotów uprawnionych do nadawania stopnia doktora (wśród których znajdują się obecnie także jednostki słabe naukowo) i uzależnienia tych uprawnień od faktycznego poziomu prowadzonych badań naukowych.

Istotną regulacją o charakterze projakościowym są wymagania do uzyskania stopnia doktora. Projekt przewiduje wymóg uzyskania efektów uczenia się dla kwalifikacji na poziomie 8 Polskiej Ramy Kwalifikacji oraz posiadania certyfikatu lub dyplomu ukończenia studiów poświadczającego znajomość nowożytnego języka obcego na poziomie biegłości językowej co najmniej C1 Europejskiego Systemu Opisu Kształcenia Językowego. Zaawansowana znajomość języka obcego jest warunkiem niezbędnym do funkcjonowania badacza w międzynarodowym środowisku naukowym. Określenie wymagań na poziomie C1 jest logiczną konsekwencją uwzględnionego w charakterystykach drugiego stopnia PRK wymogu posługiwania się przez absolwenta studiów magisterskich językiem obcym na poziomie B+. Wśród warunków uzyskania stopnia doktora znajdzie się autorstwo co najmniej jednej monografii naukowej wydanej przez wydawnictwo uwzględnione w wykazie ministra lub rozdziału w takiej monografii, lub co najmniej jednego artykułu naukowego opublikowanego w czasopiśmie lub w recenzowanych materiałach z konferencji międzynarodowych ujętych w nowym wykazie ministra, uwzględniającym czasopisma naukowe i recenzowane materiały z konferencji międzynarodowych indeksowane w międzynarodowych bazach o największym zasięgu, a także czasopisma naukowe będące przedmiotem projektów finansowanych w ramach specjalnego programu „Wsparcie dla czasopism naukowych”. Ten wymóg ma na celu motywowanie kandydatów na doktorów do

publikowania wyników swoich badań naukowych w wydawnictwach rozpoznawalnych w międzynarodowym obiegu naukowym, zarówno polskich jak i zagranicznych. Projektowana ustawa przewiduje również wprost możliwość określenia przez podmioty doktoryzujące dodatkowych wymogów do uzyskania stopnia doktora. Wśród wymogów pozostanie konieczność przedstawienia i obrony rozprawy doktorskiej oraz posiadanie tytułu magistra lub równorzędnego. Wzorem dotychczasowych rozwiązań (związanych z programem „Diamantowy Grant”), w wyjątkowych przypadkach, uzasadnionych najwyższą jakością osiągnięć naukowych, stopień doktora będzie można nadać osobie niespełniającej wymagań dotyczących posiadania tytułu zawodowego magistra lub równorzędnego, będącej absolwentem studiów pierwszego stopnia lub studentem, który ukończył trzeci rok jednolitych studiów magisterskich.

Wszczęcie postępowania w sprawie nadania stopnia doktora będzie następowało na wniosek osoby ubiegającej się o stopień doktora, do którego będzie trzeba dołączyć rozprawę doktorską wraz z pozytywną opinią promotora lub promotorów.

Zdecydowanie zwiększona zostanie transparentność postępowań w sprawie nadania stopnia doktora. Wprowadzona zostanie jawność rozpraw doktorskich, które będą udostępniane w BIP na stronie podmiotowej podmiotu doktoryzującego oraz w Systemie POL-on w bazie dokumentów w postępowaniach awansowych na podobnych zasadach jak recenzje. Wyjątkiem od tej zasady będą rozprawy doktorskie, których przedmiot jest objęty tajemnicą prawnie chronioną. Poprawie jakości rozpraw i transparentności postępowań będzie służyć także wprowadzenie trzeciego recenzenta dysertacji doktorskiej. Wszyscy recenzenci będą pochodzić spoza uczelni lub instytutu, w którym przygotowywana jest rozprawa doktorska, zarazem nie będą mogli oni być też pracownikami podmiotów, w których jest zatrudniona osoba ubiegająca się o nadanie stopnia doktora. Recenzenci będą mieli na sporządzenie recenzji dwa miesiące licząc od dnia doręczenia rozprawy. Ustawowym warunkiem dopuszczenia do obrony będzie uzyskanie co najmniej dwóch pozytywnych recenzji.

Projektowana ustawa zwiększa współodpowiedzialność promotora za sukces kandydata do stopnia w przygotowaniu rozprawy doktorskiej. Projekt wprowadza zakaz pełnienia funkcji promotora przez osoby, będące w okresie ostatnich 5 lat promotorami 4 doktorantów, którzy zostali skreśleni z listy doktorantów z powodu negatywnego wyniku oceny śródkresowej lub które sprawowały opiekę nad przygotowaniem rozprawy przez co najmniej 2 osoby ubiegające się o nadanie stopnia doktora, które nie uzyskały dwóch pozytywnych recenzji.

Szczegółowe czynności w postępowaniu w sprawie nadania stopnia doktora będą określone w uchwale senatu uczelni lub rady naukowej instytutu określającej m.in. sposób wyznaczania i zmiany promotora lub promotorów, tryb złożenia rozprawy doktorskiej i obrony, sposób wyznaczania recenzentów. Senat lub rada naukowa będą mogły także określić dodatkowe wymagania do nadania stopnia lub dodatkowe warunki dopuszczenia do obrony. Dzięki uproszczeniu zasad dotyczących czynności w postępowaniu o nadanie stopnia doktora oraz kształcenia doktorantów, ułatwiona zostanie realizacja wspólnych doktoratów, w tym z udziałem zagranicznych instytucji naukowych.

Rozprawa doktorska będzie mogła być przygotowywana w dwóch trybach:

- 1) w ramach kształcenia w szkołach doktorskich, które zastąpi studia doktoranckie i nie będzie uwzględniało formy niestacjonarnej;
- 2) w trybie eksternistycznym, stanowiącym odpowiednik tzw. ścieżki z wolnej stopy.

3.5.2. Szkoła doktorska i tryb eksternistyczny

W miejsce studiów doktoranckich projekt wprowadza zupełnie nową formułę zorganizowanego kształcenia doktorantów: szkoły doktorskie. Szkoły doktorskie mają być horyzontalnymi strukturami funkcjonującymi w ramach podmiotów doktoryzujących. Formuła szkół doktorskich będzie wspierać interdyscyplinarność w badaniach naukowych związanych z przygotowywanymi przez doktorantów rozprawami oraz kształcenie zaawansowanych kompetencji transferowalnych. W tym kontekście rację bytu straci wyodrębnienie kategorii środowiskowych studiów doktoranckich. Szkoły doktorskie będą sprzyjały osiągnięciu efektu synergii w kształceniu doktorantów.

Szkoła doktorska będzie mogła być utworzona docelowo dla co najmniej dwóch dyscyplin naukowych, w których uczelnia posiada uprawnienia do nadawania stopnia doktora. Wyjątkiem od tej zasady będą uczelnie prowadzące działalność naukową w jednej dyscyplinie w zakresie teologii lub kultury fizycznej, lub w jednej dyscyplinie artystycznej, które w danej dyscyplinie będą posiadały kategorię co najmniej B+. Wyjątek ten motywowany jest specyfiką profilu uczelni prowadzących działalność naukową w tych obszarach. Dla danej dyscypliny będą mogły być utworzone przez podmiot doktoryzujący nie więcej niż trzy szkoły doktorskie. Szkoły doktorskie będą mogły być także tworzone na tych samych warunkach przez instytuty naukowe PAN, instytuty międzynarodowe oraz instytuty badawcze, jak również wspólnie przez uczelnie i instytuty. Szkoły doktorskie będą mogły być też prowadzone przez federacje.

W przypadku zaprzestania spełniania warunków do kształcenia doktorantów w szkole doktorskiej, w tym w szkole doktorskiej w ramach danej dyscypliny, podmiot będzie tracił możliwość kształcenia doktorantów z końcem roku akademickiego, w którym wystąpiła ta okoliczność. Zagwarantowaniu doktorantom możliwości dalszego kształcenia służy regulacja, zgodnie z którą w przypadku zaprzestania kształcenia w szkole doktorskiej w danej dyscyplinie podmiot prowadzący tę szkołę zapewnia doktorantom możliwość kontynuowania kształcenia w innej szkole doktorskiej w tej samej dyscyplinie.

W istotny sposób poprawi się status materialny doktorantów. Każdy doktorant otrzyma stypendium w wysokości co najmniej 37% minimalnego wynagrodzenia profesora określonego w rozporządzeniu przez ministra, natomiast w przypadku pozytywnego wyniku oceny śródkresowej minimalna wysokość stypendium będzie wynosić 57% minimalnego wynagrodzenia profesora. Stypendia zostaną objęte przepisami o systemie ubezpieczeń społecznych. Łączny okres wypłacania stypendium nie będzie mógł przekroczyć 4 lat. Wprowadzenie powszechnego systemu stypendialnego dla doktorantów jest powiązane z uproszczeniem wsparcia finansowego dla doktorantów, polegającego na likwidacji świadczeń z funduszy pomocy materialnej dla doktorantów oraz zwiększenia stypendium doktoranckiego. Wyjątkiem będzie wprowadzenie dedykowanego doktorantom posiadającym orzeczenie o stopniu niepełnosprawności zwiększenia stypendium doktoranckiego w wysokości 30% kwoty stypendium przysługującego do miesiąca, w którym przeprowadzana jest ocena śródkresowa.

Doktorant, któremu kształcenie zostanie zawieszono na okres odpowiadający czasowi trwania urlopu macierzyńskiego, urlopu na warunkach urlopu macierzyńskiego, urlopu ojcowskiego oraz urlopu rodzicielskiego będzie otrzymywał w tym czasie stypendium doktoranckie. Wysokość stypendium w okresie zawieszenia będzie wyliczana przy odpowiednim zastosowaniu przepisów dotyczących ustalania zasiłku macierzyńskiego. Okres ten nie będzie się wliczał do 4-letniego okresu pobierania stypendium doktoranckiego. Zostanie zachowana możliwość ubiegania się o środki z programów grantowych, a także z programów stypendialnych oferowanych przez jednostki samorządu terytorialnego oraz osoby fizyczne i prawne.

Zasady rekrutacji do szkół doktorskich, przeprowadzanej w drodze konkursu, oraz program kształcenia będą podawane do wiadomości publicznej nie później niż 5 miesięcy przed rozpoczęciem kształcenia.

Kształcenie w szkole doktorskiej będzie trwało od 6 do 8 semestrów. W terminie 3 miesięcy od dnia podjęcia kształcenia w szkole doktorskiej doktorantowi wyznaczać się będzie promotora lub promotorów. Kształcenie w szkole doktorskiej będzie oparte o program kształcenia oraz indywidualny plan badawczy, który stanie się podstawowym narzędziem autonomizującym kształcenie doktoranta w ramach szkoły doktorskiej. Indywidualny plan badawczy stanie się swoistym kontraktem zawierającym, w ciągu pierwszych 6 miesięcy kształcenia, pomiędzy doktorantem a szkołą doktorską przy udziale promotora, z którym plan jest uzgadniany. Plan będzie zawierał harmonogram przygotowania pracy doktorskiej, włącznie z terminem przygotowania rozprawy doktorskiej.

Podniesieniu jakości i skuteczności kształcenia doktorantów służy wprowadzenie oceny śródkresowej postępów w przygotowaniu rozprawy doktorskiej, stanowiącej formalną cezurę dla zrealizowania połowy kształcenia, niezależnie od ewentualnych dodatkowych obowiązków sprawozdawczych i „punktów kontrolnych” określanych przez podmioty doktoryzujące w wewnętrznych regulacjach. Ocenę będzie przeprowadzać (w oparciu o indywidualny plan badawczy) trzyosobowa komisja, z udziałem co najmniej jednego recenzenta spoza podmiotu doktoryzującego. Członkiem komisji nie będzie mógł być promotor doktoranta. Pozytywna ocena będzie pozwalała na dalsze kształcenie w szkole doktorskiej oraz uprawniała do otrzymywania wyższego stypendium. Negatywna ocena będzie skutkować skreśleniem z listy doktorantów.

Kształcenie w szkole doktorskiej będzie się kończyło złożeniem rozprawy doktorskiej. Termin złożenia rozprawy doktorskiej będzie określony w indywidualnym planie badawczym i będzie mógł być przedłużony o maksymalnie dwa lata.

Doktorant otrzymujący stypendium nie będzie mógł być jednocześnie zatrudniony jako nauczyciel akademicki albo pracownik naukowy. Wyjątkiem od tego zakazu będzie zatrudnienie w celu realizacji projektu badawczego. Zakaz zatrudnienia ma wyeliminować ryzyko związane ze zbytnimi obciążeniami dydaktycznymi, naukowymi i organizacyjnymi osób, które przygotowują rozprawę doktorską przy znacznym wsparciu finansowym pochodzącym ze środków publicznych. Te obciążenia mogłyby negatywnie wpłynąć na możliwość przygotowania rozprawy doktorskiej. Wskazany w przepisie wyjątek premiuje zatrudnienie doktorantów tylko w celu realizacji projektu, co powinno stanowić dodatkową zachętę do aplikowania w krajowych i międzynarodowych konkursach grantowych.

Projekt ustawy przewiduje, obok ustanowienia mechanizmów mających na celu podniesienie jakości i efektywności kształcenia doktorantów, znaczne poszerzenie autonomii

podmiotów prowadzących kształcenie doktorantów, w zakresie organizacji i toku kształcenia. Nie przewiduje się w tym zakresie dodatkowych aktów wykonawczych. Kwestie nieuregulowane w ustawie będzie określać regulamin szkoły doktorskiej. Regulamin będzie określał w szczególności sposób wyznaczania i zmiany promotora lub promotorów, sposób dokumentowania przebiegu kształcenia, sposób przeprowadzania oceny śródkresowej oraz warunki przedłużania terminu złożenia rozprawy doktorskiej.

Projektowane przepisy mają umożliwić uzyskanie stopnia doktora w trybie eksternistycznym, stanowiącym zmodyfikowaną wersję dotychczasowej tzw. ścieżki z wolnej stopy. W przypadku osób ubiegających się o stopień w trybie eksternistycznym wszczęcie postępowania w sprawie nadania stopnia doktora będzie poprzedzone złożeniem wniosku o wyznaczenie promotora lub promotorów. Kandydat do stopnia doktora będzie musiał spełnić wszystkie wymogi, a postępowanie będzie realizowane na takich samych zasadach jak w przypadku osób kończących kształcenie w szkole doktorskiej, z wyjątkiem warunków dotyczących odpłatności. Sposób weryfikacji efektów uczenia się dla kwalifikacji na poziomie 8 PRK w przypadku osób ubiegających się o nadanie stopnia doktora w trybie eksternistycznym będzie określony w uchwale senatu lub rady naukowej instytutu w sprawie sposobu postępowania w sprawie nadania stopnia doktora.

3.5.3. Stopień doktora habilitowanego

Uprawnienia do nadawania stopnia doktora habilitowanego będą posiadały uczelnie, federacje, instytuty naukowe PAN, instytuty badawcze oraz instytuty międzynarodowe w dyscyplinie („podmiot habilitujący”), w której dany podmiot będzie posiadać kategorię naukową A+, A lub B+.

Projekt ustawy wprowadza rozwiązanie, zgodnie z którym stopień doktora habilitowanego będzie nadawany osobie, która spełnia łącznie następujące wymagania:

- posiada stopień doktora,
- posiada osiągnięcia naukowe albo artystyczne, stanowiące znaczny wkład w rozwój określonej dyscypliny (rozumiane w szczególności jako monografia naukowa wydana przez wydawnictwo z wykazu ministra właściwego do spraw szkolnictwa wyższego i nauki lub cykl powiązanych tematycznie artykułów naukowych opublikowanych w czasopiśmie naukowych lub w recenzowanych materiałach z konferencji międzynarodowych znajdujących się w wykazie ministra, oryginalne osiągnięcie

projektowe, konstrukcyjne, technologiczne lub artystyczne lub też część pracy zbiorowej, jeżeli opracowanie wydzielonego zagadnienia jest indywidualnym wkładem danej osoby),

- wykazuje się istotną aktywnością naukową albo artystyczną realizowaną w więcej niż jednej uczelni, instytucji naukowej, lub instytucji kultury, w szczególności zagranicznej.

Proponowane rozwiązanie usuwa obecnie istniejący wymóg wykazywania w postępowaniu habilitacyjnym jedynie osiągnięć uzyskanych po doktoracie. Zostanie dodane wymaganie dotyczące posiadania publikacji w wydawnictwach i czasopismach, których wysoki poziom merytoryczny ma znaleźć potwierdzenie poprzez ich umiejscowienie w wykazach ministra właściwego do spraw szkolnictwa wyższego i nauki. Zostanie dodane również wymaganie dotyczące aktywności naukowej lub artystycznej, która wykracza poza mury jednego podmiotu. Szczególnie akcentuje się w tym względzie osiągnięcia międzynarodowe osoby ubiegającej się o stopień doktora habilitowanego.

Projekt wprowadza szczególną procedurę, w której habilitacja będzie uzyskiwana niejako automatycznie, bez dokonywania analizy powyżej wymienionych wymogów przez podmiot habilitujący. Szczególna ścieżka uzyskiwania habilitacji dotyczyć ma osoby, która:

- jako kierownik projektu otrzymała grant ERC lub
- jako kierownik projektu i zespołu badawczego zrealizowała projekt finansowany w ramach konkursu grantowego o uznanej renomie międzynarodowej (wykaz tych konkursów będzie określał minister właściwy do spraw szkolnictwa wyższego i nauki po zasięgnięciu opinii Rady Doskonałości Naukowej i Komisji Ewaluacji Nauki) i uzyskała rozliczenie tego projektu.

W myśl projektowanych przepisów wniosek będzie składany do podmiotu habilitującego za pośrednictwem Rady Doskonałości Naukowej. Rada wyznaczy spoza podmiotu habilitującego 4 członków komisji habilitacyjnej (w tym przewodniczącego komisji i trzech recenzentów) spośród osób o uznanej renomie naukowej, w tym międzynarodowej oraz niebędących pracownikami podmiotu habilitującego lub podmiotu zatrudniającego osobę ubiegającą się o nadanie stopnia doktora habilitowanego. Podmiot habilitujący powoła komisję habilitacyjną w składzie 7 osób: 4 osoby wskazane przez Radę, 2 członków zatrudnionych w podmiocie habilitującym (w tym sekretarza komisji) oraz 1 recenzenta spoza podmiotu habilitującego. Oznacza to, że w postępowaniu habilitacyjnym będzie zaangażowanych 4 recenzentów. Dane osobowe wszystkich recenzentów będą jawne.

Projektowana ustawa przewiduje możliwość przeprowadzenia kolokwium habilitacyjnego przez komisję habilitacyjną. Kolokwium przeprowadzone może być jedynie w zakresie osiągnięć naukowych albo artystycznych osoby ubiegającej się o habilitację, nie zaś w zakresie całej dyscypliny, w której dana osoba ubiega się o habilitację.

W myśl przepisów projektowanej ustawy stopień doktora habilitowanego nie może zostać nadany, jeśli co najmniej dwie recenzje są negatywne. Ten element procesu habilitacyjnego należy traktować jako wprowadzenie kolejnego rozwiązania o charakterze projakościowym. Innym elementem projakościowym wprowadzanym do procedury habilitacyjnej jest jego zwiększona transparentność: wniosek o wszczęcie postępowania habilitacyjnego, informacja o składzie komisji i recenzje mają być umieszczane w BIP na stronie podmiotowej podmiotu habilitującego oraz w Systemie POL-on. W obecnym stanie prawnym nie umieszcza się danych w Systemie POL-on, a na stronie internetowej podmiotu habilitującego nie umieszcza się recenzji.

Od decyzji o odmowie nadania stopnia doktora habilitowanego będzie przysługiwało odwołanie do Rady Doskonałości Naukowej.

3.5.4. Tytuł profesora

Tytuł profesora będzie mógł być nadany osobie posiadającej stopień naukowy doktora habilitowanego oraz spełniającej łącznie następujące wymagania:

- prowadziła badania naukowe lub prace rozwojowe, których efektem były wybitne osiągnięcia naukowe,
- kierowała zespołami badawczymi realizującymi projekty finansowane w drodze konkursów krajowych lub zagranicznych,
- wykazuje się istotną aktywnością naukową realizowaną we współpracy międzynarodowej.

Tytuł profesora będzie mógł być również nadany osobie, która posiada stopień doktora habilitowanego w zakresie sztuki oraz prowadziła działalność w zakresie twórczości artystycznej, której efektem były wybitne osiągnięcia artystyczne. Negatywną przesłanką wobec nadania tytułu profesora będzie praca lub pełnienie przez nią służby w organach bezpieczeństwa państwa w okresie od dnia 22 lipca 1944 r. do dnia 31 lipca 1990 r.

Projektowana ustawa przewiduje również, że w wyjątkowych przypadkach, uzasadnionych najwyższą jakością osiągnięć naukowych albo artystycznych, tytuł profesora

można będzie nadać osobie posiadającej stopień doktora, ale przy założeniu, że osoba ta spełnia pozostałe wymagania (poza posiadaniem stopnia doktora habilitowanego).

Postępowanie o nadanie tytułu profesora będzie wszczynane na wniosek kandydata do tytułu profesora skierowany bezpośrednio do Rady Doskonałości Naukowej. Projektowana ustawa przewiduje, że Rada będzie powoływać 5 recenzentów, którzy wydadzą opinię w sprawie spełniania osiągnięć przez kandydata. Dane tych recenzentów mają być jawne. Regulacje zawarte w projekcie przewidują mechanizm występowania z wnioskiem do Prezydenta RP o nadanie tytułu profesora, z tym że wystąpienia takiego będzie dokonywać Rada.

3.5.5. Rada Doskonałości Naukowej

W miejsce Centralnej Komisji zostanie powołana Rada Doskonałości Naukowej (RDN), która będzie działać na rzecz zapewnienia rozwoju kadry naukowej zgodnie z najwyższymi standardami jakości badań wymaganych do uzyskania stopni naukowych i tytułu naukowego. W zakresie prowadzonych postępowań RDN będzie pełnić funkcję centralnego organu administracji rządowej.

Każda z dyscyplin będzie reprezentowana przez trzy osoby posiadające stopień doktora habilitowanego lub tytuł profesora (obecnie tylko osoby z tytułem profesora). Członkowie RDN będą wybierani przez osoby posiadające stopień doktora habilitowanego lub tytuł profesora reprezentujące daną dyscyplinę (obecnie – tylko przez osoby posiadające tytuł profesora). Zmiana ta, przy jednoczesnym zwiększeniu – co do zasady – zakresu dyscyplin, znacznie poszerzy grono osób posiadających czynne i bierne prawo wyborcze, przyczyniając się do wprowadzenia rzeczywistej konkurencji między kandydatami do RDN oraz wyeliminowania patologicznych sytuacji takich jak ta, w której członkowie Centralnej Komisji mają środowiskową legitymizację w postaci zaledwie jednego głosu.

Warunkiem członkostwa w RDN będzie znaczący i aktualny dorobek naukowy zdefiniowany jako autorstwo, w ciągu pięciu lat poprzedzających wybory, co najmniej jednej publikacji naukowej wydanej przez wydawcę ujętego w wykazie ministra lub trzech artykułów opublikowanych w czasopismach lub recenzowanych materiałach z konferencji międzynarodowej ujętych w nowym wykazie czasopism naukowych ministra. W przypadku członków reprezentujących dyscypliny artystyczne w dziedzinie sztuki, warunkiem będzie autorstwo co najmniej jednego wybitnego dzieła zrealizowanego w okresie ostatnich 5 lat. Członkiem RDN będzie mogła zostać także osoba, która w ciągu ostatnich 5 lat była autorem

wybitnego osiągnięcia w zakresie opracowania i wdrożenia oryginalnego rozwiązania projektowego, konstrukcyjnego, technologicznego lub artystycznego. Członkiem RDN będzie mogła być jedynie osoba, która w okresie od dnia 22 lipca 1944 r. do dnia 31 lipca 1990 r. nie pracowała i nie pełniła służby w organach bezpieczeństwa państwa w rozumieniu art. 2 ustawy z dnia 18 października 2006 r. o ujawnianiu informacji o dokumentach organów bezpieczeństwa państwa z lat 1944–1990 oraz treści tych dokumentów ani nie współpracowała z tymi organami.

Wprowadzony zostanie nowy system wyboru recenzentów wskazywanych przez Radę Doskonałości Naukowej, tj. na potrzeby postępowań habilitacyjnych, postępowań w sprawie nadania tytułu profesora, rozpatrywania odwołań od decyzji o odmowie nadania stopnia doktora lub doktora habilitowanego oraz oceny decyzji w sprawie nabycia uprawnień równoważnych uprawnieniom wynikającym z posiadania stopnia doktora habilitowanego. RDN będzie wskazywać kandydatów na recenzentów w liczbie trzykrotnie przewyższającej liczbę recenzentów wyznaczanych w danej sprawie, następnie Biuro RDN będzie przeprowadzało procedurę losowania. Oprócz wymienionych wcześniej zadań dotyczących czynności w postępowaniach w sprawie nadania stopnia doktora habilitowanego oraz tytułu profesora oraz rozpatrywania odwołań od decyzji o odmowie nadania stopnia doktora lub doktora habilitowanego, RDN będzie również m.in. sprawowała nadzór nad podmiotami doktoryzującymi i podmiotami habilitującymi w zakresie zgodności z prawem indywidualnych postępowań awansowych oraz uchwał dotyczących sposobu postępowania w sprawie nadania stopnia doktora, dodatkowych wymagań dotyczących nadania stopnia doktora i warunków dopuszczenia do obrony oraz szczegółowego trybu postępowania w sprawie nadania stopnia doktora habilitowanego. W ramach nadzoru RDN będzie mogła żądać informacji i wyjaśnień od podmiotów, stwierdzać nieważność ww. uchwał, a w przypadku rażącego naruszenia prawa przy nadawaniu stopnia, także wznowić postępowanie w sprawie nadania stopnia.

Kadencja RDN będzie trwała 4 lata. Przewodniczącego RDN będzie powoływał spośród członków Rady i odwoływał minister właściwy do spraw szkolnictwa wyższego i nauki. Statut RDN będzie uchwalany na posiedzeniu plenarnym RDN.

3.6. Ewaluacja jakości kształcenia, ewaluacja szkół doktorskich i ewaluacja jakości działalności naukowej

3.6.1. Ewaluacja jakości kształcenia

Zgodnie z projektem, ewaluacji jakości kształcenia będzie dokonywać Polska Komisja Akredytacyjna, czyli instytucja działająca niezależnie na rzecz doskonalenia jakości kształcenia. Ewaluacja jakości kształcenia będzie dokonywana w formie oceny programowej lub oceny kompleksowej.

Ocena programowa będzie polegać na cyklicznej ocenie jakości kształcenia na kierunku studiów przy uwzględnieniu programów i standardów kształcenia, kwalifikacji nauczycieli akademickich i innych osób prowadzących zajęcia, infrastruktury wykorzystywanej do realizacji efektów uczenia się, współpracy z otoczeniem społeczno-gospodarczym, umiędzynarodowienia oraz wsparcia studentów w procesie uczenia się. Ocena będzie się kończyć wydaniem oceny pozytywnej albo negatywnej.

Projekt wprowadza instytucję oceny kompleksowej, która będzie obejmować ocenę działań na rzecz zapewniania jakości kształcenia w uczelni, w szczególności pod kątem ich skuteczności, we wszystkich dziedzinach, w których prowadzone jest kształcenie. Ocena ta będzie dokonywana na wniosek uczelni posiadającej wyłącznie pozytywne oceny programowe i kończyć się będzie wydaniem oceny pozytywnej albo odmową wydania oceny pozytywnej.

Kryteria tych ocen zostaną określone w rozporządzeniu, przy uwzględnieniu międzynarodowych standardów w zakresie zapewniania jakości kształcenia.

Komisja dokonując ocen będzie mogła wydać ocenę na podstawie oceny, akredytacji lub certyfikatu podmiotu dokonującego ocen jakości kształcenia zarejestrowanego w EQAR lub z którym Komisja zawarła umowę o uznawalności ocen. Komisja będzie mogła również uwzględnić ocenę, akredytację lub certyfikat międzynarodowego lub krajowego podmiotu dokonującego ocen jakości kształcenia. Komisja albo inny podmiot zarejestrowany w EQAR będą również uprawnione do przeprowadzania oceny studiów wspólnych prowadzonych przez polską uczelnię z udziałem zagranicznej uczelni lub instytucji naukowej. Umożliwi to zastosowanie w ocenie kryteriów przewidzianych w tzw. europejskim podejściu do zapewniania jakości studiów wspólnych (European Approach for Quality Assurance of Joint Programmes) – dokumencie przyjętym podczas Konferencji Ministrów Europejskiego Obszaru Szkolnictwa Wyższego, która odbyła się w maju 2015 r. w Erywaniu.

Zgodnie z projektem, Komisja będzie mogła przyznawać certyfikaty stanowiące potwierdzenie osiągnięcia wyróżniającego poziomu kształcenia w uczelni w zakresie określonym przez Komisję.

Do zadań Komisji, obok wspomnianych wyżej ocen, należeć będzie wyrażanie opinii w sprawach utworzenia uczelni niepublicznej oraz wydania pozwolenia na utworzenie kierunku studiów w uczelni. Do jej zadań należeć będzie także prowadzenie działalności analitycznej, szkoleniowej oraz upowszechnianie dobrych praktyk w zakresie jakości kształcenia, współpraca z krajowymi i międzynarodowymi instytucjami i organizacjami działającymi w obszarze szkolnictwa wyższego, a także wydawanie opinii w innych sprawach przedstawionych przez ministra właściwego do spraw szkolnictwa wyższego i nauki.

W projektowanych przepisach przewiduje się, że minister będzie powoływał członków Komisji spośród kandydatów spełniających warunki określone w ustawie, zgłoszonych przez uczelnie, Radę Główną Nauki i Szkolnictwa Wyższego, konferencje rektorów, Parlament Studentów RP, ogólnokrajowe stowarzyszenia naukowe, organizacje pracodawców, a także prezydium Komisji.

Projekt ustawy wprowadza ograniczenie pełnienia funkcji Przewodniczącego Komisji i członka prezydium Komisji do dwóch następujących po sobie kadencji. Organami Komisji będą Przewodniczący i prezydium, a w jej skład będą wchodzić zespoły działające w ramach dziedzin nauki i sztuki oraz zespół odwoławczy. Statut Komisji określi w szczególności organizację i sposób działania Komisji, szczegółowe zadania jej organów, zasady doboru kierunków studiów do oceny programowej w danym roku oraz zasady i tryb powoływania ekspertów Komisji.

3.6.2. Ewaluacja szkół doktorskich

Projekt ustawy wprowadza ewaluację szkół doktorskich, której celem jest zapewnienie niezależnej zewnętrznej oceny jakości kształcenia doktorantów. Wprowadzenie ewaluacji szkół doktorskich motywowane jest m.in. wnioskami z kontroli Najwyższej Izby Kontroli w zakresie kształcenia na studiach doktoranckich (informacja z dnia 5 stycznia 2016 r.), w których wskazana została konieczność wprowadzenia odrębnej zewnętrznej oceny jakości kształcenia doktorantów. Ewaluacja szkół doktorskich będzie przeprowadzana przez Komisję Ewaluacji Nauki co 6 lat, z udziałem co najmniej jednego eksperta zatrudnionego w zagranicznej uczelni lub instytucji naukowej posiadającego znaczący dorobek naukowy oraz jednego doktoranta. Tym samym przepisy ustawy odpowiadają oczekiwaniom środowiska naukowego, w tym doktorantów, dotyczącym szerszego włączenia bezpośrednich

zainteresowanych jakością kształcenia w szkole doktorskiej, jak również zapewnienia międzynarodowej perspektywy na pożądaną jakość kształcenia doktorantów.

Przedmiotem ewaluacji będzie ocena m.in. adekwatności programów kształcenia do efektów uczenia się dla kwalifikacji na poziomie 8 PRK, kwalifikacji nauczycieli akademickich lub pracowników naukowych prowadzących kształcenie, jakości procesu rekrutacji, jakości opieki naukowej lub artystycznej i wsparcia w prowadzeniu badań naukowych, rzetelności przeprowadzania oceny śródkresowej, poziomu umiędzynarodowienia i skuteczności kształcenia doktorantów.

Zarówno minister jak i podmiot prowadzący szkołę doktorską będą mieli obowiązek udostępniania w BIP na swojej stronie podmiotowej uchwał zawierających ocenę realizacji kształcenia w danej szkole doktorskiej.

3.6.3. Ewaluacja jakości działalności naukowej

Przy ewaluacji jakości działalności naukowej będą uwzględniane następujące kryteria: poziom naukowy lub artystyczny prowadzonej działalności, efekty badań naukowych i prac rozwojowych (tym samym to kryterium nie będzie dotyczyło ewaluacji działalności w dyscyplinach artystycznych) oraz wpływ działalności naukowej na funkcjonowanie społeczeństwa i gospodarki. Ewaluacja będzie obejmować osiągnięcia wszystkich pracowników prowadzących działalność naukową w podmiotach poddanych ewaluacji. Ewaluacją zostaną objęte osiągnięcia pracowników i doktorantów, które powstały w związku z ich zatrudnieniem lub odbywaniem przez nich kształcenia w podmiocie, a w przypadku federacji – również osiągnięcia osób zatrudnionych w jednostkach uczestniczących. Ewaluacją obejmie się także osiągnięcia artystyczne, które powstały bez związku z zatrudnieniem lub odbywaniem kształcenia w podmiocie. Odstępstwo to wynika ze specyfiki dyscyplin artystycznych, w zakresie których osiągnięcia artystyczne powstają zazwyczaj w wyniku działalności pracowników poza murami zatrudniających ich uczelni.

Do osiągnięć o szczególnym znaczeniu, uwzględnianych przy ewaluacji, będą należeć: monografie naukowe wydane przez wydawnictwa publikujące recenzowane monografie naukowe, artykuły naukowe opublikowane w czasopismach naukowych lub recenzowanych materiałach z konferencji międzynarodowych, ujętych w międzynarodowych bazach czasopism naukowych o największym zasięgu, lub w czasopismach naukowych będących przedmiotem projektów finansowanych w ramach specjalnego programu „Wsparcie dla czasopism naukowych”. Podstawową zasadą nowego modelu oceny publikacji będzie

ujednoliconą metodą oceny wszystkich kanałów publikacji poprzez uznanie – funkcjonującej od ponad pół wieku w naukometrii – zasady dziedziczenia prestiżu (artykuł jest wart tyle, ile czasopismo, w którym jest opublikowany, a książka jest warta tyle, ile wydawnictwo ją wydające). Na potrzeby ewaluacji minister właściwy do spraw szkolnictwa wyższego i nauki określi, w drodze rozporządzenia, sposób sporządzania wykazów wydawnictw, czasopism naukowych i recenzowanych materiałów z konferencji międzynarodowych oraz sposób ustalania i przypisywania im liczby punktów, mając na uwadze uznaną renomę wydawnictw oraz czasopism i konferencji. Podstawą konstrukcji wykazu czasopism punktowanych będą uznane międzynarodowe bazy bibliograficzne oraz wyniki programu „Wsparcie dla czasopism naukowych”. Wykaz wydawnictw będzie przygotowywany przy współpracy Komisji Ewaluacji Nauki, ekspertów zewnętrznych oraz Biblioteki Narodowej i będzie obejmował tylko uznane wydawnictwa.

Ewaluacja będzie przeprowadzana w ramach poszczególnych dyscyplin naukowych i artystycznych. Oznacza to, że podmiot otrzyma odrębne kategorie naukowe w ramach poszczególnych dyscyplin, w których prowadzona jest działalność naukowa w ocenianym podmiocie. Ewaluacja będzie przeprowadzana tylko w tych podmiotach, które będą zatrudniać według stanu na dzień 31 grudnia roku poprzedzającego rok, w którym przeprowadza się ewaluację, w przeliczeniu na pełny wymiar czasu pracy, co najmniej 12 pracowników na stanowiskach badawczych i badawczo-dydaktycznych prowadzących działalność naukową w danej dyscyplinie. Każdy pracownik będzie składać oświadczenie upoważniające zatrudniającego go podmiot do zaliczenia go do liczby pracowników prowadzących działalność naukową. Oświadczenie będzie można złożyć tylko w jednym podmiocie w ramach maksymalnie dwóch dyscyplin. Ponadto osoba, której osiągnięcia naukowe lub artystyczne będą wykazywane na potrzeby ewaluacji, będzie składać oświadczenie upoważniające dany podmiot do wykazania tych osiągnięć w ramach nie więcej niż 2 dyscyplin.

Szczegółowe kryteria ewaluacji jakości działalności naukowej oraz sposób i tryb jej przeprowadzania określi minister właściwy do spraw szkolnictwa wyższego i nauki, w drodze rozporządzenia, uwzględniając specyfikę prowadzenia działalności naukowej w ramach dziedzin, specyfikę osiągnięć objętych klauzulą niejawności powstałych w uczelni wojskowej, uczelni służb państwowych lub instytucie badawczym nadzorowanym przez Ministra Obrony Narodowej lub ministra właściwego do spraw wewnętrznych, a także porównywalność wyników osiąganych przez podmioty w ramach dyscyplin oraz rzetelność i przejrzystość ewaluacji. Ewaluację działalności naukowej będzie przeprowadzać Komisja

Ewaluacji Nauki. Na podstawie wyników ewaluacji Komisja będzie podejmować uchwałę w sprawie proponowanych kategorii naukowych. Przewodniczący Komisji przekaze ministrowi uchwałę w tej sprawie w terminie 7 dni od dnia jej podjęcia.

Minister na podstawie powyższej uchwały przyzna ewaluowanemu podmiotowi na okres 4 lat kategorię naukową A+, A, B+, B albo C, w poszczególnych dyscyplinach, przy czym kategoria A+ będzie kategorią najwyższą, a kategoria C – najniższą. Decyzje w sprawie przyznania kategorii naukowej będą wydane w terminie do dnia 31 lipca roku następującego po ostatnim roku okresu objętego ewaluacją. Strona niezadowolona z decyzji w sprawie przyznanej kategorii naukowej będzie mogła zwrócić się do ministra z wnioskiem o ponowne rozpatrzenie sprawy, w terminie 30 dni od dnia doręczenia decyzji. Wniosek ten będzie opiniowany przez Komisję w terminie 2 miesięcy od dnia otrzymania wniosku przekazanego przez ministra. Umożliwi to rozpatrzenie wniosków o ponowne rozpatrzenie sprawy w tym samym roku, co jest szczególnie istotne dla procesu ustalania wysokości subwencji na utrzymanie potencjału dydaktycznego i utrzymanie potencjału badawczego. Do postępowań w sprawie przyznania kategorii naukowej – z uwagi na specyfikę procesu ewaluacji jakości działalności naukowej – nie będą mieć zastosowania przepisy art. 10, art. 35–37, art. 61 § 4, art. 79a, art. 81 oraz art. 96a–96n Kodeksu postępowania administracyjnego.

Komisję Ewaluacji Nauki powoła minister właściwy do spraw szkolnictwa wyższego i nauki. Do głównych zadań Komisji będzie należeć: 1) przeprowadzanie ewaluacji jakości działalności naukowej podmiotów prowadzących działalność naukową, 2) przygotowanie projektów wykazów czasopism naukowych i wydawnictw, w których zamieszczone publikacje lub wydane książki naukowe będą uwzględniane przy ewaluacji działalności naukowej, 3) przedstawianie ministrowi propozycji kategorii naukowej dla podmiotów poddanych ewaluacji, 4) ewaluacja jakości kształcenia w szkołach doktorskich, 5) wydawanie opinii w sprawie wykazu konkursów grantowych, w ramach których finansowane i rozliczone projekty badawcze będą uwzględniane w postępowaniach o nadanie stopnia doktora habilitowanego.

W skład Komisji wejdzie 35 osób, w tym: po 4 przedstawiciele poszczególnych dziedzin oraz 7 osób z doświadczeniem w zakresie polityki naukowej. Reprezentanci poszczególnych dziedzin nauki i dziedziny sztuki będą powoływani spośród osób zgłoszonych przez uczelnie, instytuty naukowe PAN, instytuty badawcze oraz instytuty międzynarodowe. Podmioty te będą mogły zgłaszać po jednym kandydacie w każdej dziedzinie, w ramach której prowadzą działalność naukową, jeżeli co najmniej w jednej dyscyplinie w danej dziedzinie będą posiadać

kategorię naukową A+, A albo B+, a przy tym w żadnej z dyscyplin nie będą posiadać kategorii naukowej C. Kadencja Komisji będzie trwać 4 lata i rozpoczynać się w dniu 1 stycznia. Ta sama osoba będzie mogła być członkiem Komisji nie dłużej niż przez 2 kolejne kadencje. Pracami Komisji będzie kierować przewodniczący, wskazany przez ministra spośród członków Komisji. Członkiem Komisji będzie mogła być osoba, która: 1) ma nieposzlakowaną opinię i przestrzega zasad etyki naukowej, 2) nie popełniła czynu określonego w art. 115 ustawy z dnia 4 lutego 1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych, stwierdzonego prawomocnym wyrokiem, 3) posiada co najmniej stopień doktora, 4) aktywnie uczestniczy w realizacji badań naukowych i ma znaczące osiągnięcia w tym zakresie, 5) nie ukończyła 70. roku życia do dnia rozpoczęcia kadencji Komisji, a także spełnia inne wymagania określone dla członków rad uczelni, w tym w zakresie pełnej zdolności do czynności prawnych, niekaralności, czy braku współpracy z organami bezpieczeństwa państwa w rozumieniu art. 2 ustawy z dnia 18 października 2006 r. o ujawnianiu informacji o dokumentach organów bezpieczeństwa państwa z lat 1944–1990 oraz treści tych dokumentów. Członkostwa w Komisji nie będzie można łączyć z członkostwem w Polskiej Komisji Akredytacyjnej, Radzie Doskonałości Naukowej lub Komitecie Polityki Naukowej, funkcją rektora, pełnieniem funkcji kierowniczej w uczelni, funkcją prezesa i wiceprezesa PAN, przewodniczącego lub wiceprzewodniczącego Rady Głównej Nauki i Szkolnictwa Wyższego oraz stanowiskiem dyrektora instytutu naukowego PAN, instytutu badawczego lub międzynarodowego instytutu naukowego.

3.7. Odpowiedzialność dyscyplinarna

3.7.1. Odpowiedzialność dyscyplinarna nauczycieli akademickich

Projekt przewiduje szczegółowe regulacje dotyczące postępowania dyscyplinarnego wobec nauczycieli akademickich. Zaproponowano definicję przewinienia dyscyplinarnego oraz zasadę, że rozwiązanie stosunku pracy przez nauczyciela akademickiego, któremu zarzuca się przewinienie dyscyplinarne, nie stanowi przeszkody do wszczęcia postępowania dyscyplinarnego wobec obwinionego oraz nie wpływa na prowadzenie postępowania dyscyplinarnego.

W projekcie ujęto zasady postępowania w sprawach dyscyplinarnych mające na celu zabezpieczenie praw i wolności osoby, której dotyczy postępowanie dyscyplinarne oraz

członków organów dyscyplinarnych. Projekt przewiduje, że karami dyscyplinarnymi będą: upomnienie, nagana, nagana z obniżeniem wynagrodzenia zasadniczego o 10%–25% na okres od miesiąca do 2 lat, pozbawienie prawa do wykonywania zadań promotora, recenzenta oraz członka komisji w postępowaniach w sprawie nadania stopnia doktora, stopnia doktora habilitowanego oraz tytułu profesora na okres od roku do 5 lat, pozbawienie prawa do pełnienia funkcji kierowniczych w uczelniach na okres od 6 miesięcy do 5 lat, wydalenie z pracy w uczelni, wydalenie z pracy w uczelni z zakazem wykonywania pracy w uczelniach na okres od 6 miesięcy do 5 lat oraz pozbawienie prawa do wykonywania zawodu nauczyciela akademickiego na okres 10 lat.

Projekt przewiduje, że w postępowaniu dyscyplinarnym będą brać udział rzecznicy w uczelniach oraz rzecznicy powoływani przez ministra właściwego do spraw szkolnictwa wyższego i nauki, a orzekać będą uczelniane komisje dyscyplinarne, komisja dyscyplinarna przy Radzie Głównej Nauki i Szkolnictwa Wyższego oraz komisja dyscyplinarna przy ministrze.

W projekcie zaproponowano nowe kompetencje rektora w postępowaniu w sprawach dyscyplinarnych – w zakresie mediacji. Wprowadzono możliwość przeprowadzania mediacji przed wszczęciem postępowania wyjaśniającego oraz określono sposób jej przeprowadzenia. Wprowadzono nową procedurę odwoławczą od kary upomnienia nałożonej przez rektora. Ukarany karą upomnienia będzie uprawniony do wniesienia odwołania od rozstrzygnięcia rektora w terminie 14 dni od dnia doręczenia zawiadomienia o ukaraniu. Organem właściwym do rozpatrzenia odwołania będzie sąd pracy właściwy dla siedziby uczelni.

Projekt przewiduje zasadę przedawnienia karalności w postępowaniu dyscyplinarnym z wyjątkiem czynów dotyczących przywłaszczenia sobie autorstwa albo wprowadzenia w błąd co do autorstwa całości lub części cudzego utworu albo artystycznego wykonania, rozpowszechnienia, bez podania nazwiska lub pseudonimu twórcy, cudzego utworu w wersji oryginalnej albo w postaci opracowania, rozpowszechnienia, bez podania nazwiska lub pseudonimu twórcy, cudzego artystycznego wykonania albo publicznego zniekształcenia takiego utworu, artystycznego wykonania, fonogramu, wideogramu lub nadania, naruszenia cudzych praw autorskich lub praw pokrewnych w inny sposób, sfalszowania badań naukowych lub ich wyników, lub dokonania innego oszustwa naukowego.

Precyzyjnie określono strony postępowania wyjaśniającego i ich uprawnienia. Zaprojektowano uprawnienie rzecznika dyscyplinarnego i komisji dyscyplinarnych polegające

na możliwości zwrócenia się do sądu rejonowego o nałożenie kary pieniężnej w przypadku uchylania się przez obwinionego lub świadka od stawiennictwa.

Postępowanie w sprawie dyscyplinarnej będzie się składać z postępowania wyjaśniającego prowadzonego przez rzecznika dyscyplinarnego i postępowania dyscyplinarnego przed właściwą komisją dyscyplinarną. W projekcie uregulowano właściwość komisji dyscyplinarnych, uzależnioną w szczególności od rodzaju wnioskowanych kar dyscyplinarnych.

W projekcie uregulowano sposób prowadzenia postępowania przez komisję dyscyplinarną. Projekt przewiduje termin przedawnienia orzekania, a także zasady wznawiania postępowań dyscyplinarnych.

3.7.2. Odpowiedzialność dyscyplinarna studentów i doktorantów

Projekt ustawy przewiduje, że za naruszenie przepisów obowiązujących w uczelni oraz za czyny uchybiające godności studenta studenci będą podlegać odpowiedzialności dyscyplinarnej.

Postępowania wyjaśniające będą prowadzone w uczelni przez powołanego na 4-letnią kadencję rzecznika dyscyplinarnego (lub kilku rzeczników dyscyplinarnych). W sprawach dyscyplinarnych studentów, wszczynanych na wniosek rzecznika, będą orzekać komisje dyscyplinarne oraz odwoławcze komisje dyscyplinarne, w składzie których oprócz przewodniczących (nauczycieli akademickich), w równej liczbie zasiadać będą nauczyciele akademicy i studenci. Komisje będą niezawisłe w zakresie orzekania oraz niezależne od organów władzy publicznej i organów uczelni. Rozprawy przed komisją dyscyplinarną lub sądem koleżeńskim będą jawne. Kadencja komisji będzie trwała 4 lata.

Projekt przewiduje następujący katalog kar dyscyplinarnych: upomnienie, nagana, nagana z ostrzeżeniem, zawieszenie w określonych prawach studenta na okres do jednego roku albo wydalenie z uczelni. Rektor będzie uprawniony do wymierzenia studentowi kary upomnienia za przewinienie mniejszej wagi.

Projekt przewiduje przedawnienie orzekania, które będzie następowało po upływie 6 miesięcy od dnia uzyskania przez rektora wiadomości o popełnieniu czynu uzasadniającego nałożenie kary lub po upływie 3 lat od dnia popełnienia czynu. Analogicznie do postępowań w sprawach dyscyplinarnych wobec nauczycieli akademickich, w projekcie przewidziano, że

przedawnieniu nie podlega karalność czynów polegających na naruszeniu cudzych praw autorskich.

Zgodnie z projektem postępowanie dyscyplinarne w uczelni będzie dwuinstancyjne, a od prawomocnego orzeczenia odwoławczej komisji dyscyplinarnej będzie służyła skarga do sądu administracyjnego.

Do postępowań dyscyplinarnych wobec studentów w sprawach nieuregulowanych w ustawie, będą miały zastosowanie odpowiednio przepisy Kodeksu postępowania karnego.

Szczegółowy tryb postępowania wyjaśniającego i postępowania dyscyplinarnego w sprawach studentów zostanie określony w rozporządzeniu ministra właściwego do spraw szkolnictwa wyższego i nauki.

Projekt przewiduje, że doktoranci będą podlegać odpowiedzialności dyscyplinarnej za naruszenie przepisów obowiązujących w podmiocie prowadzącym szkołę doktorską oraz za czyn uchybiający godności doktoranta. Do odpowiedzialności dyscyplinarnej doktorantów będą miały odpowiednie zastosowanie przepisy ustawy w zakresie odpowiedzialności dyscyplinarnej studentów oraz przepisy rozporządzenia ministra właściwego do spraw szkolnictwa wyższego i nauki w sprawie szczegółowego trybu postępowania wyjaśniającego i postępowania dyscyplinarnego w sprawach studentów.

3.8. Cudzoziemcy w systemie szkolnictwa wyższego i nauki

Projekt przewiduje, że cudzoziemcy będą mogli podejmować studia, kształcenie w szkołach doktorskich, uczestniczyć w studiach podyplomowych, kształceniu specjalistycznym i innych formach kształcenia. Cudzoziemiec będzie również mógł uczestniczyć w prowadzeniu działalności naukowej lub prowadzeniu kształcenia.

W zakresie opłat za kształcenie, w tym na studiach podyplomowych oraz w ramach innych form kształcenia, możliwe będzie zwolnienie cudzoziemca z ich części na podstawie umowy między uczelniami, umowy międzynarodowej, a także decyzji rektora, dyrektora instytutu badawczego, instytutu naukowego PAN lub międzynarodowego instytutu naukowego, ministra nadzorującego daną uczelnię, a w przypadku stypendystów Narodowej Agencji Wymiany Akademickiej – dyrektora Agencji.

Projekt określa również katalog grup cudzoziemców zwolnionych od części opłat z mocy ustawy, zaś w zakresie świadczeń w sposób jasny wyłącza możliwość przyznania

cudzoziemcowi stypendium socjalnego oraz kredytu studenckiego. Należy jednak mieć na uwadze, że ów warunek nie będzie dotyczył m.in. posiadaczy Karty Polaka.

Cudzoziemiec będzie mógł zostać zatrudniony jako nauczyciel akademicki, będzie mu również można powierzyć inną pracę zarobkową w zakresie zadań związanych z kształceniem i prowadzeniem działalności naukowej, przy czym nie będzie w tym celu konieczne uzyskanie zezwolenia i zgody organu zatrudnienia. W sposób wyraźny określono również, że zatrudniony cudzoziemiec podlegać będzie obowiązkowi ubezpieczeń społecznych i ubezpieczenia zdrowotnego, a także będzie korzystał z uprawnień na zasadach obowiązujących obywateli polskich.

W projekcie ustawy wskazano, że dyplomy ukończenia studiów uprawniające do dalszego kształcenia w kraju wydania dają prawo do podjęcia kształcenia na takim samym poziomie w Polsce. Dodatkowo przewidziano automatyczną uznawalność poziomów wykształcenia w odniesieniu do dyplomów wydawanych przez uprawnione uczelnie działające w państwach członkowskich Unii Europejskiej, Organizacji Współpracy Gospodarczej i Rozwoju (OECD) lub Europejskiego Porozumienia o Wolnym Handlu (EFTA).

Projekt ustawy przewiduje automatyczne uznanie stopni naukowych uzyskanych w państwach członkowskich Unii Europejskiej, Organizacji Współpracy Gospodarczej i Rozwoju (OECD) oraz Europejskiego Porozumienia o Wolnym Handlu (EFTA).

Przewidziano, że dokumenty potwierdzające ukończenie studiów, wydane przez polskie uczelnie będą uwierzytelniane przez dyrektora Narodowej Agencji Wymiany Akademickiej oraz określono katalog tych dokumentów.

3.9. Instytucje przedstawicielskie środowiska szkolnictwa wyższego i nauki oraz organy pomocnicze ministra

Projektowane regulacje wymieniają instytucje przedstawicielskie środowiska szkolnictwa wyższego i nauki, którymi są: Rada Główna Nauki i Szkolnictwa Wyższego, Konferencja Rektorów Akademickich Szkół Polskich, Konferencja Rektorów Publicznych Uczelni Zawodowych, Konferencja Rektorów Zawodowych Szkół Polskich, Parlament Studentów RP oraz Krajowa Reprezentacja Doktorantów.

Rada Główna Nauki i Szkolnictwa Wyższego będzie wybieralną instytucją, której głównym zadaniem będzie współdziałanie z organami władzy publicznej w zakresie szeroko pojmowanej polityki naukowej państwa oraz współpraca z krajowymi i międzynarodowymi

organizacjami działającymi w obszarze szkolnictwa wyższego i nauki. Obsługę administracyjną Rady zapewni urząd obsługujący ministra właściwego do spraw szkolnictwa wyższego i nauki.

W skład Rady wejdą: nauczyciele akademicki wybrani przez konferencje rektorów spośród kandydatów wybranych przez uczelnie – w liczbie 14 (z podziałem uwzględniającym jak dotychczas proporcje łącznej liczby studentów studiujących w uczelniach członkowskich każdej z tych konferencji), 3 przedstawiciele PAN wybrani przez Prezydium PAN, 1 przedstawiciel instytutów badawczych i 1 przedstawiciel państwowych instytutów badawczych wybrani przez Radę Główną Instytutów Badawczych, 4 studenci wybrani przez Parlament Studentów RP, 2 doktoranci wybrani przez Krajową Reprezentację Doktorantów, 2 przedstawiciele pracowników wybrani przez reprezentatywne organizacje związków zawodowych, 2 przedstawiciele pracodawców wybrani przez reprezentatywne organizacje pracodawców. Ta sama osoba może pełnić funkcję członka Rady nie dłużej niż przez 2 następujące po sobie kadencje.

Kadencja Rady rozpocznie się w dniu 1 stycznia i będzie trwała 4 lata, z uwzględnieniem normy określającej, że przedstawiciele studentów i doktorantów są powoływani na członków Rady na okres określony odpowiednio w statucie Parlamentu Studentów RP i Krajowej Reprezentacji Doktorantów.

W projekcie uregulowano funkcjonowanie Rady, którą kieruje jej przewodniczący. Statut uchwalany przez Radę na posiedzeniu plenarnym określi jej organizację, tryb działania oraz jej organy i kompetencje. Ponadto rektor, na wniosek członka Rady będącego nauczycielem akademickim, może zwolnić go całkowicie lub częściowo z obowiązków dydaktycznych.

Ustawa przewiduje istnienie: Konferencji Rektorów Akademickich Szkół Polskich tworzonej przez uczelnie akademickie, Konferencji Rektorów Publicznych Uczelni Zawodowych tworzonej przez publiczne uczelnie zawodowe oraz Konferencji Rektorów Zawodowych Szkół Polskich tworzonej przez niepubliczne uczelnie zawodowe.

Podstawowym zadaniem konferencji uczelni będzie współdziałanie z organami władzy publicznej w szeroko rozumianych sprawach dotyczących szkolnictwa wyższego, nauki i kultury. Konferencje będą posiadały osobowość prawną, a organem nadzorującym będzie minister właściwy do spraw szkolnictwa wyższego i nauki. Do konferencji uczelni stosuje się odpowiednio wybrane przepisy ustawy z dnia 7 kwietnia 1989 r. – Prawo o stowarzyszeniach.

Zgodnie z przepisami projektu Parlament Studentów RP reprezentuje ogół studentów w Rzeczypospolitej Polskiej, a tworzą go przedstawiciele wszystkich samorządów

studenckich. Podstawowym uprawnieniem Parlamentu jest prawo do wyrażania opinii i przedstawiania wniosków w szeroko rozumianych sprawach dotyczących ogółu studentów, w tym do opiniowania projektów aktów normatywnych dotyczących studentów. Najwyższym organem Parlamentu będzie zjazd delegatów, w skład którego wchodzi przedstawiciele samorządu studenckiego każdej uczelni. Zjazd uchwała statut Parlamentu, określający organizację i sposób jego działania, który wchodzi w życie po stwierdzeniu przez ministra właściwego do spraw szkolnictwa wyższego i nauki jego zgodności z przepisami prawa. Nadzór nad Parlamentem sprawuje minister właściwy do spraw szkolnictwa wyższego i nauki, który przekazuje mu środki finansowe niezbędne do jego funkcjonowania w formie dotacji podmiotowej. Wiąże się z tym konieczność badania przez firmę audytorską rocznego sprawozdania finansowego Parlamentu. Parlament będzie posiadać osobowość prawną; stosuje się do niego odpowiednio wybrane przepisy ustawy z dnia 7 kwietnia 1989 r. – Prawo o stowarzyszeniach.

Analogicznie Krajowa Reprezentacja Doktorantów reprezentuje ogół doktorantów w Rzeczypospolitej Polskiej, a tworzą ją przedstawiciele wszystkich samorządów doktorantów. Jej podstawowym uprawnieniem jest prawo do wyrażania opinii i przedstawiania wniosków w szeroko rozumianych sprawach dotyczących ogółu doktorantów, w tym do opiniowania projektów aktów normatywnych dotyczących doktorantów. Najwyższym organem jest zjazd delegatów. Nadzór nad Krajową Reprezentacją Doktorantów sprawuje minister właściwy do spraw szkolnictwa wyższego i nauki, który przekazuje jej środki finansowe niezbędne do funkcjonowania w formie dotacji podmiotowej.

Organem pomocniczym ministra w zakresie polityki naukowej państwa będzie Komitet Polityki Naukowej. Głównymi zadaniami Komitetu jest przeprowadzanie ewaluacji realizacji polityki naukowej państwa oraz opiniowanie dokumentów przedstawionych przez ministra. W skład Komitetu wchodzi 12 członków powołanych przez ministra, których kadencja trwa 2 lata. Pracami Komitetu kieruje przewodniczący, wybierany przez członków Komitetu z ich grona. Ta sama osoba może pełnić funkcję członka Komitetu nie dłużej niż przez 2 kolejne kadencje.

Ponadto ustawa umożliwi ministrowi powoływanie innych podmiotów o charakterze pomocniczym – zespołów doradczych oraz ekspertów w celu przedstawienia opinii lub ekspertyzy.

3.10. Systemy informatyczne szkolnictwa wyższego i nauki

Projekt ustawy przewiduje istnienie Zintegrowanego Systemu Informacji o Szkolnictwie Wyższym i Nauce POL-on.

Projektowane przepisy dotyczące Systemu POL-on mają na celu uporządkowanie i ujednoczenie danych gromadzonych od podmiotów systemu szkolnictwa wyższego i nauki, zapewnienie niezbędnych danych na potrzeby polskiej i europejskiej statystyki publicznej oraz wspomaganie decyzji ministra dotyczących polityki z obszaru szkolnictwa wyższego i nauki.

Projekt ustawy przewiduje publiczny dostęp do znacznej części danych gromadzonych w Systemie POL-on. Z uwagi na fakt, że w Systemie POL-on gromadzi się także dane osobowe, które nie mogą być upubliczniane, wskazano katalog podmiotów, mających dostęp do danych osobowych. Równocześnie określono cel przetwarzania danych w Systemie POL-on. Dane przetwarzane są dla potrzeb wykonywania zadań związanych z ustalaniem i realizacją polityki naukowej państwa, przeprowadzaniem ewaluacji jakości kształcenia, ewaluacji szkół doktorskich i ewaluacji jakości działalności naukowej, ustalania wysokości subwencji i dotacji, nadzorem nad systemem szkolnictwa wyższego i nauki, realizacją zadań przez NAWA, NCBiR oraz NCN.

Projekt ustawy przewiduje zbieranie w Systemie POL-on danych osobowych, takich jak: imiona i nazwisko, numer PESEL, obywatelstwo, rok urodzenia, płeć, nazwa państwa urodzenia – w przypadku cudzoziemców oraz inne w zależności od wykazu. Gromadzenie danych osobowych jest niezbędne np. w procesie kontroli wydatkowania środków na pomoc materialną dla studentów.

W projekcie przewiduje się zbieranie informacji o nauczycielach akademickich i innych osobach prowadzących zajęcia oraz o osobach biorących udział w prowadzeniu działalności naukowej w jednym wykazie. Regulacja taka ma zapewnić jednolity zakres danych dotyczących pracowników uczelni jak i innych podmiotów systemu szkolnictwa wyższego i nauki. Pozyskane dane posłużą m.in. weryfikacji liczby nauczycieli akademickich, prowadzących zajęcia w uczelni i przebiegu kształcenia w szkołach doktorskich.

Regulacja przewiduje, że w wykazie dotyczącym doktorantów zbiera się także informacje o osobach ubiegających się o stopień doktora, w tym poza szkołami doktorskimi.

Projekt uwzględnia także wykaz instytucji szkolnictwa wyższego i nauki, który zawiera podstawowe informacje m.in. posiadane kategorie naukowe, prowadzone studia i szkoły doktorskie, oraz prowadzone badania i prace rozwojowe. Dane te będą pomocne kandydatom

na studia, studentom, pracownikom systemu szkolnictwa wyższego i nauki czy przedsiębiorcom.

Projekt uwzględnia utworzenie w Systemie POL-on bazy dokumentów w postępowaniach awansowych, w której gromadzi się niezbędne dane w odniesieniu do osób ubiegających się o nadanie stopnia doktora, o nadanie stopnia doktora habilitowanego, jak również w odniesieniu do osób ubiegających się o nadanie tytułu profesora. Gromadzenie danych w powyższej bazie ma na celu zapewnienie jawności i przejrzystości procedur postępowania awansowych oraz współpracę z Jednolitym Systemem Antyplagiatowym (JSA). Wszystkie dane gromadzone w tym wykazie są publicznie dostępne, z wyjątkiem numeru PESEL i numeru dokumentu potwierdzającego tożsamość.

Projekt przewiduje prowadzenie przez ministra JSA, który współpracuje z repozytorium pisemnych prac dyplomowych oraz z bazą dokumentów w postępowaniach awansowych. W repozytorium będą gromadzone informacje o obronionych pracach dyplomowych wraz z ich treściami. Obowiązek sprawdzania prac dyplomowych przed ich obroną z wykorzystaniem JSA, nałożony na uczelnie niniejszą ustawą, ma na celu zapewnienie ochrony własności praw autorskich absolwentów uczelni. Korzystanie z JSA przez uczelnie będzie bezpłatne. Gromadzenie danych w powyższych bazach ma na celu zapewnienie, aby stopnie i tytuły były nadawane zgodnie z obowiązującymi przepisami prawa oraz dyplomy były wydawane zgodnie z obowiązującym prawem.

Projekt przewiduje także utworzenie w Systemie POL-on bazy osób upoważnionych do podpisywania dokumentów, w której znajdują się informacje o pełnionych funkcjach w instytucjach szkolnictwa wyższego i nauki, odwzorowania cyfrowe podpisów i paraf, wzory pieczęci urzędowych i wzory dokumentów potwierdzających uzyskanie kwalifikacji. Informacje te są niezbędne w celu ułatwienia wykonania obowiązku ustawowego przez dyrektora NAWA dotyczącego uwierzytelnienia dokumentów wydanych przez uczelnie, oraz przez dyrektora NAWA, Prezesa PAN i odpowiedniego ministra nadzorującego instytutu badawczy odnośnie uwierzytelnienia dyplomów doktorskich i dyplomów habilitacyjnych oraz ich duplikatów i odpisów przeznaczonych do obrotu prawnego z zagranicą, zgodnie z przepisami niniejszej ustawy.

Regulacja wprowadza do Systemu POL-on bazę dokumentów planistyczno-sprawozdawczych zawierającą dokumenty finansowe. Informacje w niej zawarte są konieczne do prowadzenia kontroli wydatkowania środków publicznych przez podmioty szkolnictwa wyższego i nauki.

Projekt przewiduje prowadzenie monitoringu karier studentów i absolwentów oraz osób ubiegających się o nadanie stopnia doktora i osób, które uzyskały ten stopień. Monitoring będzie prowadzony przy wykorzystaniu danych administracyjnych ZUS i Systemu POL-on, co gwarantuje zachowanie pełnej anonimowości osób objętych badaniem. W wyniku połączenia danych z tych dwóch baz otrzymuje się zbiór danych zanonimizowanych niedających możliwości identyfikacji osób, które brały udział w badaniu. Monitoring dostarcza rzetelnych informacji o wpływie studiów wyższych na powodzenie na rynku pracy. Szczególne znaczenie ma on dla zarządzania uczelnią, w szczególności dla zapewnienia lepszej jakości kształcenia oraz lepszego dopasowania programów studiów do potrzeb społeczno-gospodarczych. Wyniki tego badania są także bardzo ważne dla kandydatów na studia, dostarczają one informacji o zatrudnialności oraz zarobkach absolwentów danej uczelni lub kierunku, co powinno być pomocne przy wyborze studiów. Badanie wykorzystane będzie także przez rząd, który analizując wyniki monitoringu będzie mógł lepiej dopasować politykę w zakresie kształcenia. Natomiast opinia publiczna uzyskuje informacje odnośnie efektywności kształcenia w kontekście powodzenia na rynku pracy. Należy podkreślić, że polski system jest rozwiązaniem nowatorskim w skali Europy.

W projekcie znalazły się także przepisy dotyczące obowiązku przekazywania przez rektorów, dyrektorów instytutów PAN, dyrektorów instytutów badawczych oraz dyrektorów instytutów międzynarodowych danych na potrzeby statystyki publicznej przy wykorzystaniu Systemu POL-on, na formularzach opracowanych przez ministra w porozumieniu z Prezesem GUS. Do tej pory uczelnie i instytuty badawcze przekazywały dane na potrzeby statystyki publicznej bezpośrednio do GUS. Zmiana ta jest dużym ułatwieniem dla uczelni, gdyż wszystkie dane z obszaru szkolnictwa wyższego przekazują w jedno miejsce.

3.11. Stypendia i nagrody ministra, nagrody Prezesa Rady Ministrów

Projekt ustawy przewiduje dwa zasadnicze instrumenty prawne, dzięki którym organy władzy publicznej (minister właściwy do spraw szkolnictwa wyższego i nauki oraz Prezes Rady Ministrów) będą mogły uhonorować wybitnych przedstawicieli środowiska akademickiego i naukowego. Instrumentami tymi będą stypendia przyznawane przez ministra właściwego do spraw szkolnictwa wyższego i nauki, a także nagrody, które będą przyznawane przez tego ministra oraz przez Prezesa Rady Ministrów.

Beneficjentami stypendiów będą mogli być studenci posiadający znaczące osiągnięcia naukowe lub artystyczne związane ze studiami, lub znaczące osiągnięcia sportowe, a także wybitni młodzi naukowcy (młodym naukowcem w świetle przepisów ustawy jest osoba, która jest doktorantem lub nauczycielem akademickim i nie posiada stopnia doktora albo posiada stopień doktora i od jego uzyskania nie upłynęło 7 lat).

Stypendia ministra przewidziane w projekcie ustawy będą miały charakter motywacyjny. Świadczenie to, z uwagi na swoją rolę w systemie oraz podmiot przyznający, zostało wyłączone z systemu świadczeń bezzwrotnej pomocy państwa.

Projekt ustawy przewiduje, że każdy z nadzorujących uczelnie ministrów będzie przekazywał środki na fundusz stypendialny, z przeznaczeniem na stypendia ministra, dla nadzorowanych uczelni.

Z kolei nagrody będą mogły być przyznawane za osiągnięcia w zakresie działalności naukowej, dydaktycznej, wdrożeniowej lub organizacyjnej, a także za całokształt dorobku (nagroda ministra) lub za wyróżniające się rozprawy doktorskie, wysoko ocenione osiągnięcia będące podstawą nadania stopnia doktora habilitowanego lub za osiągnięcia w zakresie działalności naukowej lub wdrożeniowej (nagroda Prezesa Rady Ministrów). Prezes Rady Ministrów będzie mógł także, w odrębnym trybie, przyznać nagrodę specjalną za ważne dla kraju osiągnięcia naukowe. Projekt przewiduje, że Prezes Rady Ministrów określi, w drodze rozporządzenia kryteria i tryb przyznawania nagród, rodzaje osiągnięć i sposób ich dokumentowania, skład i czas trwania kadencji zespołu opiniującego wnioski, jego zadania, sposób ich wykonywania, wysokość wynagrodzenia oraz sposób obsługi i finansowania jego prac, maksymalną liczbę przyznawanych nagród, maksymalną wysokość nagrody oraz wzór wniosku o jej przyznanie. Co do zasady należy przyjąć, że dla nagród Prezesa Rady Ministrów zachowane zostaną zasady wynikające z obecnych przepisów rozporządzenia w tej sprawie.

3.12. Finansowanie systemu szkolnictwa wyższego i nauki oraz gospodarka finansowa uczelni

Rozwiązania w zakresie finansowania zaproponowane w projekcie ustawy w znacznym stopniu zwiększą autonomię w zarządzaniu uczelnią. Projekt ustawy przewidują swobodę decydowania przez uczelnię, o przeznaczeniu największej części środków przekazywanych uczelniom. Nowo zaprojektowany system finansowania znacznie usprawnia przyznawanie oraz wydatkowanie środków finansowych na szkolnictwo wyższe i naukę.

Osiągnięcie celu w postaci uelastycznienia procesu decyzyjnego w zakresie wewnętrznego podziału środków w szkołach wyższych będzie możliwe przez połączenie środków pochodzących ze strumieni finansowania regulowanych obecnie przez dwa akty prawne: ustawę z dnia 27 lipca 2005 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym oraz ustawę z dnia 30 kwietnia 2010 r. o zasadach finansowania nauki. Naturalną konsekwencją tego działania będzie połączenie dwóch działów budżetowych. Wiąże się z tym również konieczność połączenia dwóch działów administracji rządowej: szkolnictwa wyższego i nauki.

Należy w tym miejscu zaznaczyć, że zmniejszenie liczby strumieni finansowania nie będzie oznaczało ograniczenia środków przekazywanych podmiotom systemu szkolnictwa wyższego i nauki. Reforma zakłada istnienie dwóch głównych strumieni finansowania. Minister właściwy do spraw nauki i szkolnictwa wyższego oraz inni ministrowie nadzorujący uczelnie publiczne będą przekazywali uczelniom środki na utrzymanie potencjału dydaktycznego oraz utrzymanie potencjału badawczego.

Środki finansowe przeznaczone na utrzymanie potencjału dydaktycznego, dystrybuowane zgodnie z regułami określonymi w projektowanym akcie prawnym, będą pochodziły w szczególności z połączonych dotychczasowych dotacji przeznaczonych na zadania związane z:

- kształceniem studentów studiów stacjonarnych, kształceniem uczestników stacjonarnych studiów doktoranckich, kształceniem kadr naukowych, utrzymaniem uczelni, w tym na remonty (art. 94 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 27 lipca 2005 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym), z wyłączeniem środków przeznaczonych na kształcenie uczestników stacjonarnych studiów doktoranckich;
- świadczeniami zdrowotnymi, wykonywanymi w ramach kształcenia studentów studiów stacjonarnych w podstawowej jednostce organizacyjnej uczelni medycznej lub innej uczelni publicznej, w której prowadzone jest kształcenie na kierunkach medycznych pod bezpośrednim nadzorem nauczycieli akademickich posiadających kwalifikacje do wykonywania zawodu medycznego właściwego ze względu na treści kształcenia (art. 94 ust. 1 pkt 8 ustawy – Prawo o szkolnictwie wyższym);
- prowadzeniem podyplomowego kształcenia w celu zdobywania specjalizacji przez lekarzy, lekarzy dentyistów, lekarzy weterynarii, farmaceutów, pielęgniarki i położne oraz przez diagnostów laboratoryjnych (art. 94 ust. 1 pkt 9 ustawy z dnia 27 lipca 2005 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym);
- dofinansowaniem zadań projakościowych (art. 94b ust. 1 ustawy z dnia 27 lipca 2005 r. –

Prawo o szkolnictwie wyższym), z wyłączeniem zadań realizowanych na podstawie art. 94b ust. 1 pkt 4 i 5 ustawy z dnia 27 lipca 2005 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym.

Analogicznie, środki finansowe wskazane w projektowanej ustawie na utrzymanie potencjału badawczego będą pochodziły w szczególności z połączenia dotychczasowych dotacji przeznaczonych na:

- utrzymanie potencjału badawczego (art. 18 ust. 1 pkt 1 ustawy o zasadach finansowania nauki);
- działalność podstawowych jednostek organizacyjnych uczelni, jednostek naukowych Polskiej Akademii Nauk, instytutów badawczych i międzynarodowych instytutów naukowych polegającą na prowadzeniu badań naukowych lub prac rozwojowych oraz zadań z nimi związanych, służących rozwojowi młodych naukowców oraz uczestników studiów doktoranckich, finansowanych w wewnętrznym trybie konkursowym (art. 18 ust. 1 pkt 3 ustawy o zasadach finansowania nauki);
- finansowanie zadań związanych z kształceniem uczestników stacjonarnych studiów doktoranckich prowadzonych w uczelniach niepublicznych oraz finansowanie zwiększenia wysokości stypendiów doktoranckich, dla nie więcej niż 30% najlepszych doktorantów w uczelniach publicznych i niepublicznych (art. 94b ust. 1 pkt 4 i 5 ustawy z dnia 27 lipca 2005 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym);
- kształceniem studentów studiów stacjonarnych, kształceniem uczestników stacjonarnych studiów doktoranckich, kształceniem kadr naukowych, utrzymaniem uczelni, w tym na remonty (art. 94 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 27 lipca 2005 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym), w zakresie środków przeznaczonych na kształcenie uczestników stacjonarnych studiów doktoranckich.

W przypadku wyżej wymienionych strumieni finansowych, zdecydowano się na zmianę formy przyznawania środków podmiotom. Projekt ustawy przewiduje, że środki te będą przyznawane w formie subwencji, zaś publiczne uczelnie akademickie będą otrzymywać jedną połączoną subwencję.

W regulacjach prawnych brak jest jednak definicji subwencji. W doktrynie prawa finansów publicznych przyjęło się określać subwencje, jako świadczenia publicznoprawne państwa na rzecz innych podmiotów publicznych, o charakterze bezzwrotnym, ogólnym, bezwarunkowym i nieodpłatnym. W doktrynie prawa finansowego rozumie się przez to środki na uzupełnienie dochodów własnych. Obecnie na podstawie ustawy z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych subwencje otrzymują jednostki samorządu terytorialnego oraz partie

polityczne. Projekt ustawy przewiduje, że o wykorzystaniu subwencji decydują organy poszczególnych podmiotów. W przypadku systemu szkolnictwa wyższego i nauki będzie to oznaczało zwiększenie elastyczności wydatkowania środków oraz zapewnienie większej stabilności i przewidywalności finansowej dla uczelni. Przekazana subwencja nie będzie co do zasady podlegać zwrotowi i rozliczeniu w rozumieniu celu. Nie oznacza to jednak całkowitej dowolności wydatkowania środków. W przypadku wydatkowania środków na cel inny niż statutowy wprowadzono przepisy dotyczące ponoszenia odpowiedzialności za naruszenie dyscypliny finansów publicznych. Jednocześnie należy zaznaczyć, że wszelkie wydatki wchodzącej w skład sektora finansów publicznych jednostki tego sektora są kontrolowane na zasadach ogólnych określonych w ustawie o finansach publicznych oraz w innych przepisach (np. ustawa z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli) – niezależnie od źródła finansowania (dochody własne, dotacje, czy też subwencje). Dodatkowo projekt ustawy przewiduje zamieszczanie w Systemie POL-on przez podmioty otrzymujące subwencję sprawozdania z wykorzystania wszystkich środków publicznych. Zatem zwiększenie elastyczności w żadnym stopniu nie zmniejsza odpowiedzialności podmiotów ani możliwości oraz szczegółowej kontroli wydatków ze strony odpowiednich instytucji państwa.

Subwencja znakomicie wpisuje się ponadto w postulowane zwiększenie autonomii uczelni, pozwalając na elastyczne alokowanie środków w misję dydaktyczną lub naukową, stosownie do bieżących potrzeb i uwarunkowań zewnętrznych, w kontekście ogólnej strategii danej uczelni.

Prawo do otrzymywania subwencji na utrzymanie potencjału badawczego będzie przysługiwało (poza uczelniami publicznymi) także instytutom badawczym, instytutom naukowym PAN, międzynarodowym instytutom naukowym oraz uczelniom niepublicznym, które poddały się procesowi ewaluacji działalności naukowej.

Projekt ustawy przewiduje finansowanie w ramach środków na utrzymanie potencjału badawczego również szkół doktorskich. Takie przypisanie kształcenia doktorantów zapewni po pierwsze kontynuację finansowania stacjonarnych studiów doktoranckich w uczelniach niepublicznych, po drugie zapewni środki finansowe na kształcenie doktorantów w szkołach doktorskich w instytutach badawczych, instytutach naukowych PAN oraz międzynarodowych instytutach naukowych.

Wyżej wymienione subwencje będą przyznawane podmiotom na podstawie rozporządzenia zawierającego algorytmy podziału środków. Projekt przewiduje, że każdy z ministrów nadzorujących uczelnie publiczne wyda odrębny akt wykonawczy, dzięki czemu

będzie mieć możliwość kreacji polityki wobec nadzorowanych przez siebie uczelni. Tym samym: Minister Obrony Narodowej, minister właściwy do spraw wewnętrznych, minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, minister właściwy do spraw gospodarki morskiej oraz minister właściwy do spraw zdrowia uzyskają uprawnienie i zostaną obowiązani do wydania odrębnych aktów wykonawczych określających model dystrybucji środków pomiędzy nadzorowane przez siebie uczelnie. Będzie się to jednocześnie wiązało, na etapie przygotowywania projektu ustawy budżetowej, z przeniesieniem odpowiednich środków do odpowiednich części budżetowych będących w dyspozycji ww. ministrów. Jednocześnie w przypadku uczelni wojskowych zapewniono, że wydatki przeznaczone na kształcenie studentów i doktorantów będących osobami cywilnymi, nie będą się wliczać do limitu wydatków określonych w ustawie z dnia 25 maja 2001 r. o przebudowie i modernizacji technicznej oraz finansowaniu Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej. Przewiduje się także, że ministrowie nadzorujący uczelnie, z wyłączeniem ministra właściwego do spraw szkolnictwa wyższego i nauki, w wydanych rozporządzeniach mogą określić sposób podziału środków finansowych na dofinansowanie specjalistycznej działalności prowadzonej przez nadzorowane uczelnie. Pozwoli to na zachowanie możliwości dofinansowania specjalistycznych zadań uczelni określonych w obecnie obowiązującym art. 94 ust. 1 pkt 2–6, 8–9 ustawy z dnia 27 lipca 2005 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym. Zarazem nadzorujący ministrowie będą mieli większe możliwości doprecyzowania szczególnych zadań, jakie będą finansowane ze środków pozostających w ich dyspozycji. Propozycja ta umożliwi także lepsze uwzględnienie specyfiki poszczególnych rodzajów uczelni i ich potrzeb.

Projekt ustawy przewiduje również konieczność prowadzenia rachunków ww. subwencji przez uczelnie publiczne w Banku Gospodarstwa Krajowego, który będzie zajmował się ich obsługą. Przepis ten będzie miał zastosowanie od roku 2020.

Jednocześnie projekt przewiduje przekazanie ministrowi właściwemu do spraw szkolnictwa wyższego i nauki finansowania kształcenia na kierunkach lekarskich w uczelniach publicznych nadzorowanych przez tego ministra, które m.in. posiadają szpital kliniczny, przy jednoczesnym przekazaniu mu odpowiednich środków finansowych (około 252 mln zł – środki z dotacji na 2017 r.) przez ministra właściwego do spraw zdrowia. Takie działanie ma na celu zachowanie spójności i logiki systemu finansowania szkolnictwa wyższego i nauki.

W celu zapewnienia modelu finansowania dostosowanego do specyfiki uczelni, w procesie podziału środków przekazywanych uczelniom publicznym w ramach subwencji przeznaczonej na utrzymanie potencjału dydaktycznego, podobnie jak w przypadku

dotychczasowego podziału środków w ramach działalności dydaktycznej, uwzględniana będzie ich przynależność do jednej z grup tj. grupy uczelni akademickich lub uczelni zawodowych. Należy jednak zauważyć, że uczelnie zawodowe będą miały prawo do uzyskania środków wyłącznie na utrzymanie potencjału dydaktycznego, natomiast uczelnie akademickie skorzystają ze środków zarówno na utrzymanie potencjału dydaktycznego, jak i badawczego.

W celu zwiększenia transparentności informacji o przyznanych środkach finansowych, projekt nakłada na właściwych ministrów nadzorujących uczelnie obowiązek ogłaszania w Biuletynie Informacji Publicznej w formie komunikatu odpowiednio informacji o wysokości subwencji i dotacji ze środków finansowych na utrzymanie potencjału dydaktycznego, na utrzymanie potencjału badawczego, na świadczenia dla studentów oraz zadania związane z zapewnieniem osobom niepełnosprawnym warunków do pełnego udziału w procesie przyjmowania na studia, kształceniu lub prowadzeniu działalności naukowej. Przesłanką tego rozwiązania jest fakt, że wysokość ww. środków finansowych ustalana będzie, w głównej mierze, w oparciu o dane liczbowe (pobierane z Systemu POL-on), na podstawie algorytmów określonych w rozporządzeniu, co uniemożliwia inne rozstrzygnięcie, niż wynikające z przekazanych przez podmioty danych.

W projekcie ustawy przewidziano szeroki katalog możliwości zwiększenia subwencji, na wniosek podmiotów systemu nauki i szkolnictwa wyższego, dając jednocześnie ministrowi uprawnienie do podziału środków z urzędu. Wspomniany powyżej katalog nie ma charakteru zamkniętego, stąd ww. podmioty otrzymają także uprawnienie do ubiegania się o zwiększenie środków w sytuacjach innych niż wymienione w projekcie, tj.: realizacja zadania szczególnie istotnego dla polityki naukowej państwa, wystąpienie zdarzenia losowego zakłócającego lub uniemożliwiającego prawidłowe prowadzenie kształcenia lub działalności naukowej czy wzrost liczby studentów uprawnionych do świadczeń stypendialnych, o których mowa w projekcie ustawy.

Istotnym rozwiązaniem zaproponowanym w projektowanej ustawie, a nieuregulowanym w dotychczasowych przepisach, jest określenie sposobu przekazywania wybranych środków finansowych w danym roku kalendarzowym do czasu ustalenia ich faktycznej wysokości na podstawie algorytmicznych podziałów. W tym trybie będą przekazywane środki uczelniom publicznym, jak i niepublicznym, instytutom naukowym PAN, instytutom badawczym, międzynarodowym instytutom badawczym oraz Polskiej Akademii Umiejętności, których sposób finansowania minister właściwy do spraw szkolnictwa wyższego i nauki określi w drodze rozporządzenia.

Szczególne znaczenie ma możliwość przyznania transz zaliczkowych środków przeznaczonych na świadczenia dla studentów. Rozwiązanie to pozwala na przekazanie studentom z początkiem roku należnych stypendiów socjalnych lub za wyniki w nauce. Także zaliczkowe przekazywanie środków z budżetów poszczególnych ministrów na utrzymanie potencjału dydaktycznego oraz badawczego zapewni możliwość ciągłego realizowania zadań przez ww. podmioty.

Obecnie potencjał badawczy i dydaktyczny uczelni nie jest wykorzystywany w sposób efektywny. Polskie uczelnie przegrywają konkurencję na arenie międzynarodowej, o czym świadczy ich niska pozycja w rankingach międzynarodowych, jak również relatywnie niewielka liczba realizowanych w nich prestiżowych projektów międzynarodowych. W tym kontekście szczególnie istotne będą dalsze starania służące umiędzynarodowieniu szkolnictwa wyższego i nauki, zintensyfikowaniu współpracy nauki i biznesu, stworzeniu nowych ścieżek kariery akademickiej oraz podniesieniu jakości kształcenia, w tym dostosowanie kompetencji studentów do realnych potrzeb rynku pracy. Trzeba natomiast mieć na uwadze, że osiągnięcie zadowalających rezultatów we wskazanych powyżej obszarach będzie wymagało nie tylko zmian regulacyjnych, ale również podniesienia nakładów na szkolnictwo wyższe i naukę. Warto w tym miejscu przytoczyć stanowisko Polski wobec Strategii Europa 2020 przyjętej przez Radę Europejską w 2010 r. W jej ramach Polska zobowiązała się m.in. do zwiększenia wysokości nakładów na badania i rozwój relacjonowanych do Produktu Krajowego Brutto. Plan zakłada osiągnięcie wartości nakładów na B+R w wysokości 1,7% PKB w roku 2020. Wypracowanie nakładów na takim poziomie stanowi znaczne wyzwanie dla polityki państwa i wymaga zwiększenia wysiłków w zakresie finansowania działalności w omawianym obszarze. Należy również zaznaczyć, że w 2016 r. wydatki te stanowiły mniej niż 1% PKB, przy średniej w Unii Europejskiej wynoszącej 2,03 % PKB. Potrzebny jest zatem skokowy wzrost nakładów na szkolnictwo wyższe i naukę.

Przewiduje się rezygnację z dotychczasowych rozwiązań w zakresie zagwarantowanej w art. 93 dotychczas obowiązującej ustawy z dnia 27 lipca 2005 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym waloryzacji wydatków budżetu państwa. Mechanizm ten nie gwarantował wzrostu środków na szkolnictwo wyższe i naukę. Postulowane jest, mimo połączenia części budżetowych, wprowadzenie dwuczłonowego mechanizmu waloryzacyjnego polegającego na odrębnej waloryzacji części wydatków na naukę poprzez iloczyn realnej prognozowanej dynamiki PKB oraz wskaźnika 2,15, który zostanie docelowo osiągnięty w 2028. Do tego czasu ww. wskaźnik będzie wzrastał corocznie o 0,1. Do waloryzacji części wydatków na

szkolnictwo wyższe będzie stosowany prognozowany wskaźnik cen towarów i usług konsumpcyjnych.

W 2019 r. podstawą dla waloryzacji wydatków w zakresie finansowania nauki będą wydatki zaplanowane w budżecie państwa na 2018 r. w części budżetowej 28 Nauka oraz rezerwie celowej nr 84 pn. „środki na zwiększenie nakładów w obszarze badań naukowych”, a także w ramach działu 730 Nauka w innych częściach budżetowych. Z kolei w zakresie finansowania szkolnictwa wyższego wydatki zaplanowane w budżecie państwa na 2018 r. w części budżetowej 38 Szkolnictwo wyższe oraz rezerwie celowej nr 18 pn. „środki na działalność Narodowej Agencji Wymiany Akademickiej”, a także w ramach działu 803 Szkolnictwo wyższe w innych częściach budżetowych.

W każdym kolejnym roku Minister Finansów za podstawę waloryzacji będzie uznawał środki zwaloryzowane rok wcześniej.

Dodatkowo w przypadku osiągnięcia przez ww. wskaźniki wartości ujemnych wprowadzono w projekcie ustawy mechanizm gwarantujący pozostawienie nakładów na szkolnictwo wyższe i naukę na niezmiennym poziomie w stosunku do już otrzymywanych środków.

Wyżej opisany mechanizm pozwoli sfinansować szereg nowych działań przewidzianych w projekcie ustawy, m.in. wszystkie inicjatywy doskonałości (badawcza, regionalna i dydaktyczna).

Projekt ustawy przewiduje również zmiany w sposobie finansowania funduszu pomocy materialnej, który stanie się funduszem stypendialnym uczelni. Projekt przewiduje zaprzestanie finansowania z funduszu stypendialnego remontów domów i stołówek studenckich. Finansowanie tego zadania przez uczelnie publiczne będzie realizowane w ramach otrzymywanej subwencji dydaktycznej.

Jednocześnie z uwagi na fakt, że uczelnie niepubliczne zgodnie z projektowaną ustawą będą otrzymywały jedynie subwencję na utrzymanie potencjału badawczego, pozostawiono możliwość sfinansowania kosztów związanych z przyznawaniem i wypłacaniem stypendiów i zapomóg dla studentów do wysokości 0,2% przyznanej dotacji na świadczenia studentów. Z uwagi na konieczność sprawnej obsługi funduszu, projekt ustawy przewiduje, że rachunek dla funduszu będzie prowadzony przez Bank Gospodarstwa Krajowego. Koszty obsługi rachunku będą pokrywane przez budżet państwa w ramach dostępnych środków.

Dostęp do informacji o aktualnym stanie środków zgromadzonych na ww. funduszach będą posiadali ministrowie nadzorujący podmioty, w których utworzone są te fundusze.

Uczelnie niepubliczne będą obowiązane do gromadzenia środków na rachunkach w BGK od 1 stycznia 2019 r. Z kolei uczelnie publiczne z uwagi na ich zdecydowanie bardziej rozbudowaną infrastrukturę księgowo-informatyczną, a przede wszystkim liczbę kształcących się studentów i doktorantów, w stosunku do uczelni niepublicznych, będą zobligowane do prowadzenia rachunków funduszy w BGK począwszy od 1 stycznia 2020 r.

W ramach zapewnienia ciągłości wypłat świadczeń dla studentów z funduszu stypendialnego projekt ustawy przewiduje, że podmioty, który otrzymają dotację na fundusz będą mogły zachować do 30% środków przyznanych w roku poprzednim.

Fundusz stypendialny będzie zasilany w głównej mierze dotacjami przekazywanymi przez poszczególnych ministrów nadzorujących uczelnie. Wskazane w projektowanej ustawie dotacje na świadczenia będą pochodziły z połączenia dotychczasowych dotacji przeznaczonych na:

- bezzwrotną pomoc materialną dla studentów oraz dla doktorantów w uczelniach publicznych (art. 94 ust. 1 pkt 7 ustawy z dnia 27 lipca 2005 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym);
- bezzwrotną pomoc materialną dla studentów oraz dla doktorantów w uczelniach niepublicznych (art. 94 ust. 4 ustawy z dnia 27 lipca 2005 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym).

Projekt przewiduje powstanie w uczelni nowego funduszu – wsparcia osób niepełnosprawnych. Proponowane rozwiązanie jest odpowiedzią na oczekiwania środowiska osób z niepełnosprawnościami, których głównym postulatem było wyraźne oznaczenie przekazywanych do uczelni środków. Jednocześnie w ramach środków na inwestycje w dydaktyce zostanie wydzielona grupa środków z przeznaczeniem na inwestycje mające na celu usuwanie barier architektonicznych w budynkach uczelni, w których prowadzone są zajęcia z udziałem osób niepełnosprawnych.

Do funduszu wsparcia osób niepełnosprawnych będzie się stosowało przepisy analogiczne, jak w przypadku funduszu stypendialnego.

Fundusz wsparcia osób niepełnosprawnych będzie zasilany dotacją przeznaczoną na zadania związane z zapewnieniem osobom niepełnosprawnym warunków do pełnego udziału w procesie przyjmowania na studia i do szkół doktorskich, kształceniu lub prowadzeniu działalności naukowej, która powstanie z połączenia dotychczasowych dotacji przeznaczonych na:

- zadania związane ze stwarzaniem studentom i doktorantom, będącym osobami niepełnosprawnymi warunków do pełnego udziału w procesie kształcenia w uczelniach publicznych (art. 94 ust. 1 pkt 11 ustawy z dnia 27 lipca 2005 r. – Prawo o szkolnictwie

wyższym);

– zadania związane ze stwarzaniem studentom i doktorantom będącym osobami niepełnosprawnymi warunków do pełnego udziału w procesie kształcenia w uczelniach niepublicznych (art. 94 ust. 4a ustawy z dnia 27 lipca 2005 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym).

W kompetencji ministra właściwego do spraw szkolnictwa wyższego i nauki pozostanie określenie, w drodze rozporządzenia, sposobu podziału środków finansowych na świadczenia dla studentów oraz zadania związane z zapewnieniem osobom niepełnosprawnym warunków do pełnego udziału w procesie przyjmowania na studia, kształceniu lub prowadzeniu działalności naukowej. Rozwiązanie to zapewni jednolity sposób określania przez poszczególnych ministrów środków przeznaczonych na świadczenia dla studentów oraz na wsparcie procesu kształcenia dla osób niepełnosprawnych.

Wskazane w projektowanej ustawie środki finansowe przeznaczone na programy i przedsięwzięcia ministra właściwego do spraw szkolnictwa wyższego i nauki stanowią środki dotychczas przyznawane m.in. na finansowanie działalności upowszechniającej naukę, działalność wydawniczą, zapewnienie dostępu do informacji naukowej, współfinansowane programy międzynarodowe, programy ministra.

W ramach programów lub przedsięwzięć minister będzie mógł przeznaczać środki również na realizację zadań z obszaru działalności dydaktycznej. Dotychczasowe przepisy umożliwiały realizację programów wyłącznie w sferze działalności badawczej. Komunikat o ustanowieniu programu lub przedsięwzięcia oraz o naborze wniosków w programie, ze wskazaniem podmiotów uprawnionych do udziału w konkursie, warunków, trybu przeprowadzania naboru wniosków oraz szczegółowych kryteriów ich oceny, będzie ogłaszany w Biuletynie Informacji Publicznej.

Celem proponowanych zmian jest z jednej strony redukcja licznych, drobnych strumieni finansowania, a z drugiej strony efektywniejsze i skuteczniejsze wydatkowanie środków publicznych. Wśród kryteriów oceny wniosków o przyznanie środków w ramach programów ministra, poza poziomem merytorycznym wniosku, zaproponowano w projekcie ustawy także elementy związane z potencjałem wnioskodawcy, wpływem na poszerzenie stanu wiedzy, użytecznością wyników prac lub zadań oraz społeczną odpowiedzialność nauki.

Środki przyznawane w ramach wskazanych powyżej programów, będą przekazywane beneficjentom na podstawie zawieranych z nimi umów.

Projekt ustawy przewiduje dwa programy skierowane do uczelni akademickich oparte na modelu konkurencyjności: „Inicjatywa doskonałości – uczelnia badawcza” oraz

„Regionalna inicjatywa doskonałości”. Rozwiązania te wprowadzono z uwagi na konieczność przyspieszenia w Polsce procesów wzrostu poziomu nauki i jakości dydaktyki. Powinny one zwiększyć rozpoznawalność polskiej nauki na arenie międzynarodowej, a z drugiej strony zwiększyć potencjał naukowy w mniejszych, regionalnych ośrodkach akademickich. Oprócz nich minister będzie również realizował przedsięwzięcie „Dydaktyczna inicjatywa doskonałości”, kierowane do publicznych uczelni zawodowych.

Uczelnie spełniające warunki określone w projektowanej ustawie będą mogły ubiegać się o pozyskanie dodatkowych środków, w ramach zwiększenia głównej subwencji, w wysokości odpowiadającej co najmniej 10% wysokości subwencji z roku ogłoszenia konkursu w ramach programu „Inicjatywa doskonałości – uczelnia badawcza”. Warunki uczestnictwa w omawianym konkursie koncentrują się wokół jakości działalności badawczej i dydaktycznej danej szkoły wyższej. Uczelnie te powinny zatem posiadać kategorię naukową A+ albo A w co najmniej połowie dyscyplin oraz prowadzić działalność naukową w co najmniej 6 dyscyplinach. Jednocześnie uczelnie te nie mogą posiadać kategorii naukowej B ani C w jakiegokolwiek dyscyplinie. Wyłączone z udziału w konkursie będą również podmioty, które uzyskały negatywną ocenę programową Polskiej Komisji Akredytacyjnej. Dodatkowym wymogiem będzie prowadzenie przez uczelnię szkoły doktorskiej. Na analogicznych zasadach do konkursu będzie mogła przystąpić federacja.

Określenie wymienionych powyżej warunków uczestnictwa w konkursie ma motywować uczelnie do podnoszenia jakości zarówno z zakresie działalności naukowej, jak i dydaktycznej. Celem „Inicjatywy doskonałości” jest podniesienie międzynarodowego znaczenia działalności uczelni, zarówno w obszarze badań naukowych, jak i kształcenia. Programem finansowania objętych będzie maksymalnie 10 podmiotów, które w ocenie powołanego przez ministra międzynarodowego zespołu ekspertów przedstawią najlepszy projekt określający sposób podniesienia poziomu jakości działalności naukowej i poziomu jakości kształcenia oraz opis działań prowadzących do osiągnięcia tych celów na przestrzeni 5 lat. Finansowanie w ramach programu będzie przyznawane na 6 lat.

Przewiduje się, że uczelnia będąca beneficjentem konkursu zostanie zobowiązana do realizacji planu wskazanego w przedstawionym przez nią wniosku. Umowa określi harmonogram realizacji poszczególnych etapów przedsięwzięcia w ciągu 5 lat oraz warunki ich finansowania. Uczelnia, która przystąpiła do konkursu, lecz z którą minister nie zawarł umowy, będzie otrzymywać przez okres 6 lat środki finansowe, w ramach zwiększenia

subwencji, w wysokości odpowiadającej 2% subwencji przyznanej w roku ogłoszenia konkursu w ramach programu.

Sposób realizacji umowy będzie podlegał ocenie dokonywanej przez wskazany powyżej zespół. Rezultatem przeprowadzonej ewaluacji, dokonanej po upływie połowy okresu, na który zawarta zostanie umowa, będzie uzyskanie przez uczelnię jednej z ocen: pozytywnej lub negatywnej. Uzyskanie pierwszej z ocen umożliwi dalszą realizację planu podnoszenia jakości i jego finansowanie do końca czasu obowiązywania umowy, natomiast ocena negatywna będzie skutkowałą koniecznością przedłożenia przez beneficjenta propozycji zmiany planu (urealnienia) bądź, w przypadku jej nieprzedstawienia, rozwiązaniem umowy.

Po piątym roku realizacji planu będzie on podlegał ewaluacji końcowej. Jednocześnie uczelnia będzie przedkładała plan podnoszenia jakości kształcenia i działalności naukowej na okres kolejnych 6 lat. Warunkiem przedłużenia finansowania na okres kolejnych 6 lat będzie pozytywny wynik ewaluacji końcowej i pozytywna ocena planu, z tym że liczba uczelni, którym finansowanie nie będzie przedłużone nie będzie mogła być niższa niż 2. W przypadku gdy liczba uczelni niespełniających tego warunku będzie niższa niż 2, zespół ekspertów tworzyć będzie listę rankingową uczelni spełniających warunek, na podstawie której minister podpisywałby umowę z uczelniami na okres kolejnych 6 lat. Uczelnie spełniające warunek, z którymi minister nie podpisze umowy, będą otrzymywały przez okres kolejnych 6 lat środki finansowe, w ramach zwiększenia subwencji, w wysokości odpowiadającej 2% subwencji. Na zwolnione w ten sposób miejsca minister będzie ogłaszać konkurs, w którym będą mogły wziąć udział uczelnie spełniające warunki udziału w konkursie oraz niebędące beneficjentem w poprzedniej edycji programu.

Innym, regulowanym w proponowanej ustawie konkursem o charakterze projakościowym jest konkurs „Regionalna inicjatywa doskonałości”. Jego celem jest wzmocnienie działalności naukowej i jej rozwój w ramach określonej dyscypliny naukowej w danej uczelni.

Konkurs będzie przeprowadzany w ramach wskazanych w komunikacie regionów. W komunikacie o konkursie wskazywane będą także nie więcej niż 3 dyscypliny lub grupy dyscyplin, dla których w danym regionie przeprowadzony zostanie konkurs. W każdej z dyscyplin lub grup dyscyplin będzie wyłaniana nie więcej niż jedna uczelnia. Ta sama uczelnia będzie mogła być wyłoniona w nie więcej niż 2 dyscyplinach lub grupach dyscyplin. W konkursie będzie mogła wziąć udział uczelnia, która w danej dyscyplinie lub jednej z dyscyplin w ramach danej grupy dyscyplin będzie miała kategorię A+, A, albo B+.

Wprowadzone zmiany wynikają z postulatów zgłoszonych przez akademickie uczelnie regionalne.

Finansowanie jest przewidziane na 4 lata, w ramach zwiększenia subwencji, do wysokości odpowiadającej 2% subwencji z roku ogłoszenia konkursu w ramach programu, przypadającej na każdą dyscyplinę, której plan rozwoju został pozytywnie zaopiniowany przez zespół ekspertów. W ostatnim roku dokonywana będzie końcowa ewaluacja realizacji planu. W przypadku uzyskania oceny pozytywnej, uczelnia będzie miała prawo do ubiegania się o kontynuację udziału w programie i przedłużenie finansowania na okres kolejnych 4 lat.

Z kolei celem „Dydaktycznej inicjatywy doskonałości” jest wsparcie publicznych uczelni zawodowych w doskonaleniu jakości kształcenia. W jego ramach uczelnie zawodowe osiągające najlepsze wyniki monitoringu karier zawodowych absolwentów, zwłaszcza w zakresie wskaźników względnych uwzględniających sytuację na rynku pracy w miejscu zamieszkania absolwenta, oraz posiadające najlepsze rezultaty w zakresie oceny jakości kształcenia, będą otrzymywały premię finansową, której kwota będzie określana w corocznym komunikacie ministra.

Projekt ustawy przewiduje także ustanowienie cyklicznego, realizowanego nie częściej niż co 2 lata, programu „Wsparcie dla czasopism naukowych”, którego celem jest podniesienie poziomu praktyk wydawniczych i edytorskich umożliwiających wejście polskich czasopism naukowych w międzynarodowy obieg naukowy. Do programu będą mogli przystąpić wydawcy polskich czasopism naukowych o wysokim poziomie naukowym, nieujętych w międzynarodowych bazach czasopism naukowych o największym zasięgu. Program „Wsparcie dla czasopism naukowych” ma istotne znaczenie systemowe. Czasopisma naukowe będące przedmiotem projektów finansowanych w ramach programu (maksymalnie 250) zostaną ujęte w wykazie czasopism naukowych i recenzowanych materiałów z konferencji międzynarodowych. Projektowana ustawa, mimo wprowadzenia subwencji jako głównego źródła finansowania uczelni, przewiduje przeznaczanie części środków na zadania inwestycyjne związane z kształceniem oraz działalnością naukową.

O środki na inwestycje na działalność naukową będą mogły ubiegać się publiczne uczelnie akademickie, instytuty naukowe Polskiej Akademii Nauk, instytuty badawcze oraz międzynarodowe instytuty badawcze. Finansowanie inwestycji związanych z działalnością naukową będzie obejmowało inwestycje w zakresie aparatury naukowo-badawczej oraz infrastruktury informatycznej o wartości przekraczającej 500 000 zł oraz inwestycje budowlane. Wychodząc naprzeciw potrzebom środowiska naukowego, minister właściwy do

spraw szkolnictwa wyższego i nauki może także przyznać środki finansowe na zakup infrastruktury informatycznej. Kryteria, które w szczególności będzie się uwzględniać przy przyznawaniu środków finansowych na inwestycje związane z działalnością naukową, to:

- 1) poziom naukowy prac lub zadań i ich znaczenie dla rozwoju nauki;
- 2) praktyczna użyteczność wyników prac lub zadań oraz ich znaczenie dla rozwoju innowacyjności i gospodarki;
- 3) znaczenie realizacji prac lub zadań dla rozwoju międzynarodowej współpracy w zakresie nauki i techniki;
- 4) możliwość współfinansowania przewidzianych do realizacji prac lub zadań z innych źródeł;
- 5) wpis na Polską Mapę Infrastruktury Badawczej.

Projekt ustawy przewiduje ujednolicony tryb przyznawania dotacji celowych na zadania inwestycyjne określone dotychczas w art. 94 ust. 1 pkt 10 ustawy z dnia 27 lipca 2005 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym oraz art. 5 pkt 6 ustawy z dnia 30 kwietnia 2010 r. o zasadach finansowania nauki. Projektowana ustawa przewiduje szczegółowe kryteria, na podstawie których będą przyznawane dotacje celowe na inwestycje związane z działalnością naukową, także te wpisane na Polską Mapę Infrastruktury Badawczej.

Projektowana ustawa przewiduje dla uczelni, instytutów badawczych, instytutów naukowych PAN, międzynarodowych instytutów naukowych i innych podmiotów będących organizacjami prowadzącymi badania i upowszechniającymi wiedzę środki na utrzymanie aparatury badawczej lub stanowiska badawczego, unikatowych w skali kraju i mających istotne znaczenie dla realizacji polityki naukowej państwa, oraz infrastruktury informatycznej. Środki na ten cel mogą być przyznawane na okres nie dłuższy niż 3 lata, co zapewni stabilny system finansowania, umożliwiając równocześnie obejmowanie finansowaniem nowej, istotnej z punktu widzenia polityki naukowej, aparatury. Przy przyznawaniu środków finansowych uwzględniane będą w szczególności: rodzaj aparatury badawczej lub stanowiska badawczego, wpis na Polską Mapę Infrastruktury Badawczej, wysokość kosztów utrzymania, a także liczebność środowiska wykorzystującego aparaturę badawczą lub stanowisko badawcze, a w przypadku infrastruktury informatycznej – zakres i stopień wykorzystania przez inne podmioty. Szczegółowe kryteria zostaną określone w rozporządzeniu.

Środki przyznane z tego strumienia i niewykorzystane przez podmiot w danym roku pozostają w jego dyspozycji maksymalnie na rok następny, z tym jednak zastrzeżeniem, że będą musiały zostać spożytkowane na realizację zadań związanych z pierwotnym ich

przeznaczeniem. Rozwiązanie to jest utrzymaniem obecnych rozwiązań wynikających z ustawy z dnia 30 kwietnia 2010 r. o zasadach finansowania nauki.

Strumienie finansowania budżetowego, takie jak np. środki na inwestycje, utrzymanie aparatury badawczej, stanowiska badawczego i infrastruktury informatycznej, nagrody, a także środki w ramach programów i przedsięwzięć ustanawianych przez ministra właściwego do spraw szkolnictwa wyższego i nauki będą przyznawane na wniosek podmiotu. Zakres informacji objętych wnioskiem o przyznanie środków budżetowych na poszczególne cele, dokumenty, które wnioskodawcy są obowiązani dołączyć do wniosku, a także kryteria uwzględniane przy ocenie wniosków, zostaną określone w drodze rozporządzenia.

Proponowane jest wprowadzenie przepisów umożliwiających umarzanie przez właściwego ministra należności wynikających z rozliczenia środków przekazanych w ramach wybranych strumieni finansowych w przypadku wystąpienia ściśle określonych przesłanek. Natomiast projekt dodatkowo rozszerza możliwość umarzania także należności powstałych w obszarze działalności dydaktycznej.

Gospodarka finansowa uczelni publicznych analogicznie jak na podstawie dotychczasowych przepisów prowadzona będzie na podstawie planu rzeczowo-finansowego. Uczelnie niepubliczne będą także zobligowane do sporządzania planów rzeczowo-finansowych. Jednocześnie projektodawca zrezygnował ze szczegółowego regulowania gospodarki finansowej uczelni publicznej w drodze rozporządzenia, normując odpowiednie kwestie na poziomie projektu ustawy.

3.13. Nadzór nad systemem szkolnictwa wyższego i nauki

Projekt ustawy przewiduje, że minister właściwy do spraw szkolnictwa wyższego i nauki będzie sprawował nadzór nad uczelniami i federacjami w zakresie zgodności działania z przepisami prawa oraz prawidłowości wydatkowania środków publicznych, a także nad instytucjami naukowymi Polskiej Akademii Nauk, instytucjami badawczymi i międzynarodowymi instytucjami naukowymi w zakresie zgodności działania z przepisami dotyczącymi kształcenia w szkole doktorskiej oraz prawidłowości wydatkowania środków publicznych przekazanych przez ministra. Ponadto minister będzie sprawował nadzór nad innymi podmiotami w zakresie prawidłowości wydatkowania środków publicznych przekazanych przez ministra.

W ramach nadzoru ministra przewiduje się możliwość żądania informacji i wyjaśnień, przeprowadzanie kontroli, a także inne obowiązki informacyjne rektora, nakaz likwidacji uczelni niepublicznej, kary pieniężne oraz odwołanie rektora za naruszenia przepisów prawa.

Projekt zakłada, że minister będzie miał możliwości żądania od nadzorowanych podmiotów informacji i wyjaśnień, jak również będzie uprawniony do ich kontroli przeprowadzanej w trybie przepisów o kontroli w administracji rządowej. Minister będzie miał również możliwość stwierdzenia nieważności aktu wydanego w uczelni (z wyłączeniami enumeratywnie wskazanymi w projekcie) oraz aktu założyciela uczelni niepublicznej w sprawie nadania statutu. Na rozstrzygnięcie ministra będzie przysługiwała skarga do sądu administracyjnego.

W projekcie przewidziano również uprawnienie ministra do wezwania władz uczelni lub założyciela uczelni niepublicznej (w przypadku naruszania przepisów prawa lub pozwolenia na utworzenie kierunku studiów) do zaprzestania działalności niezgodnej z prawem i usunięcia naruszeń. W przypadku nieusunięcia naruszenia w sposób i terminie określonym przez ministra, będzie on miał prawo natychmiastowo zawiesić rekrutację w uczelni na kolejny rok akademicki. Analogiczne uprawnienia będą przysługiwały wobec podmiotu prowadzącego szkołę doktorską w przypadku naruszenia przepisów dotyczących kształcenia doktorantów.

W sytuacji stwierdzenia naruszenia przepisów prawa przez rektora minister będzie miał możliwość wnioskowania o odwołanie rektora. W przypadku rażącego lub uporczywego naruszenia prawa przez rektora, minister będzie mógł odwołać rektora po zasięgnięciu opinii Rady Głównej Szkolnictwa Wyższego i Nauki oraz właściwej konferencji rektorów uczelni.

W projekcie ustawy przewidziano wprowadzenie katalogu kar administracyjnych wraz z określeniem ich wysokości. Administracyjne kary pieniężne w wysokości od 5 do 100 tysięcy złotych będą mogły być nakładane na uczelnie, które:

- będą prowadziły studia bez pozwolenia,
- naruszają obowiązki informacyjne, w tym w zakresie konkursów na stanowiska nauczycieli akademickich oraz w postępowaniach o nadanie stopni,
- nie wprowadzą danych do Systemu POL-on,
- będą pobierały od studentów opłaty niezgodnie z zasadami określonymi w ustawie,
- będą naruszały obowiązki w zakresie zapewniania możliwości kontynuowania kształcenia w innej uczelni,
- będą naruszały terminy wydawania dyplomów.

Wśród narzędzi nadzoru projekt przewiduje możliwość nakazania przez ministra likwidacji uczelni niepublicznej (wykreślenia z ewidencji uczelni niepublicznych) w ściśle określonych przypadkach kwalifikujących się jako poważne naruszenia prawa. Realizacja obowiązków założyciela uczelni niepublicznej w zakresie likwidacji będzie egzekwowana w drodze przepisów o postępowaniu egzekucyjnym w administracji. Projekt przewiduje, że minister będzie mógł nakazać likwidację uczelni niepublicznej w sytuacji gdy po dniu wydania decyzji o pozwoleniu na utworzenie uczelni niepublicznej zaistnieją przesłanki uniemożliwiające jej utworzenie, uczelni zostaną cofnięte wszystkie pozwolenia na utworzenie studiów, działania lub zaniechania założyciela lub organów uczelni uniemożliwiać będą funkcjonowanie uczelni zgodnie z prawem, uczelnia będzie uniemożliwiała lub utrudniała przeprowadzenie oceny programowej lub ewaluacji jakości kształcenia w szkole doktorskiej lub przeprowadzenie kontroli.

Projektowane przepisy przewidują obowiązki informacyjne po stronie uczelni. Rektor, w terminie miesiąca od zaistnienia określonej przesłanki, będzie miał obowiązek zawiadomić ministra właściwego do spraw szkolnictwa wyższego i nauki oraz ministra nadzorującego o utworzeniu studiów, rozpoczęciu i zaprzestaniu prowadzenia studiów, a także o zaprzestaniu spełniania warunków do prowadzenia studiów.

3.14. Przepisy szczególne

W projekcie ustawy ujęto przepisy szczególne dotyczące uczelni nadzorowanych przez ministrów innych niż minister właściwy do spraw nauki i szkolnictwa wyższego, zwanych dalej „uczelniami branżowymi”, wyróżniających się szczególnymi zadaniami realizowanymi w zakresie obrony narodowej, bezpieczeństwa obywateli i ochrony ludności, działalności kulturalnej, medycyny oraz żeglugi morskiej oraz specyfiką prowadzonego przez nie kształcenia. Z tego względu nadzór i kontrolę nad uczelniami wojskowymi, służb państwowych, artystycznymi, medycznymi i morskimi sprawują odpowiedni ministrowie: Minister Obrony Narodowej, minister właściwy do spraw wewnętrznych, minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, minister właściwy do spraw zdrowia oraz minister właściwy do spraw gospodarki morskiej. Nadzór obejmuje zgodność działania uczelni z przepisami prawa, pozwoleniem na utworzenie kierunku studiów oraz prawidłowością wydatkowania środków publicznych – ministrowie nadzorujący zostają wyposażeni w kompetencje w zakresie stosowania środków nadzorczych analogiczne jak minister

właściwy do spraw szkolnictwa wyższego i nauki w odniesieniu do nadzorowanych przez siebie uczelni.

Projekt ustawy określa również zadania właściwych ministrów związane m.in. przebiegiem likwidacji uczelni, prowadzeniem studiów poza siedzibą, w sprawach odpowiedzialności dyscyplinarnej osób zatrudnionych w uczelniach branżowych pełniących funkcje rektora albo przewodniczącego uczelnianej komisji dyscyplinarnej, a także kompetencje w zakresie przyznawanych środków finansowych, zlecenia zadań, przekazywania sprawozdań, programu naprawczego.

Natomiast tworzenie uczelni branżowych, zmiana ich nazw, włączanie do innych uczelni publicznych i tworzenie przez nie federacji będzie odbywać się na zasadach określonych dla wszystkich uczelni publicznych (wyjątkowe regulacje w tym zakresie dotyczą tylko uczelni wojskowych i uczelni służb państwowych).

Ponadto w projekcie uregulowano kwestie specyficzne dla danej uczelni branżowej dotyczące m.in.:

- uprawnień Ministra Obrony Narodowej oraz ministra właściwego do spraw wewnętrznych w zakresie m. in. wyznaczania rektora oraz osoby pełniącej w uczelni funkcję kierowniczą do spraw realizacji zadań uczelni jako jednostki wojskowej albo odpowiednio – jednostki organizacyjnej właściwej służby, wyznaczania żołnierzy i funkcjonariuszy na stanowiska nauczycieli akademickich i ich zwalniania, a także ustalania warunków i trybu rekrutacji kandydatów na żołnierzy zawodowych i funkcjonariuszy służb państwowych oraz zatwierdzania statutu uczelni i regulaminu studiów,
- ustalania limitów przyjęć na kierunki lekarski i lekarsko-dentystyczny, a także limitów przyjęć na studia kandydatów na żołnierzy zawodowych, strażaków w służbie kandydackiej oraz strażaków w służbie stałej skierowanych na studia,
- wyłączenia stosowania niektórych przepisów obejmujących prawa i obowiązki studentów uczelni wojskowych i służb państwowych,
- przyznawania nauczycielowi akademickiemu zatrudnionemu w danej uczelni branżowej nagrody za osiągnięcia w zakresie działalności naukowej, dydaktycznej, wdrożeniowej lub organizacyjnej, a także za całokształt dorobku przez właściwego ministra nadzorującego uczelnię, przy czym to każdy z ministrów określi, w drodze rozporządzenia, szczegółowe kryteria i tryb przyznawania oraz sposób wypłacania tych nagród, rodzaje osiągnięć i sposób ich dokumentowania, maksymalną liczbę

przyznawanych nagród, maksymalną wysokość nagrody oraz wzór wniosku o jej przyznanie,

- opiniowania przez właściwego ministra nadzorującego uczelnię zatwierdzania zasad przyznawania stypendium za wyniki w nauce w odniesieniu do uczelni wojskowej, uczelni służb państwowych, uczelni artystycznej, uczelni medycznej i uczelni morskiej,
- finansowania uczelni branżowych z części budżetowej, której dysponentem jest właściwy minister nadzorujący uczelnię. Sposób i tryb podziału środków finansowych dla nadzorowanych przez siebie uczelni publicznych określi, w drodze rozporządzenia, każdy z ministrów w zakresie swojej właściwości.

4. Wejście ustawy w życie

Projektowana ustawa wejdzie w życie na zasadach określonych w projektowanej ustawie – Przepisy wprowadzające ustawę – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce.

Zawarte w projekcie regulacje nie stanowią przepisów technicznych w rozumieniu rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 23 grudnia 2002 r. w sprawie funkcjonowania krajowego systemu notyfikacji norm i aktów prawnych (Dz. U. poz. 2039, z późn. zm.), dlatego też projekt nie podlega procedurze notyfikacji.

Projekt nie dotyczy majątkowych praw i obowiązków przedsiębiorców lub praw i obowiązków przedsiębiorców wobec organów administracji publicznej.

Projekt będzie miał pozytywny wpływ na działalność przedsiębiorców, w tym mikroprzedsiębiorców, małych i średnich przedsiębiorców. W szczególności należy wskazać na to, że projektowana regulacja ma na celu konsolidację przepisów z zakresu systemu szkolnictwa wyższego i nauki, co wpłynie korzystnie na ich spójność i czytelność, a tym samym na poprawę warunków prowadzenia działalności gospodarczej.

Utworzenie nowego organu – rady uczelni (której większość członków będą stanowiły osoby spoza uczelni, m.in. przedstawiciele lokalnych przedsiębiorstw) oraz zwiększenie autonomii uczelni podniesie skłonność uczelni do współpracy z przedsiębiorcami. Powinno to przyczynić się zarówno do intensyfikacji współpracy w zakresie działalności badawczo-rozwojowej i zwiększenia innowacyjności przedsiębiorstw, jak również do lepszego

przygotowania absolwentów do wykonywania pracy zawodowej. Do zadań rady uczelni należeć będzie m.in. uchwalanie strategii uczelni.

Możliwość przygotowania rozpraw doktorskich o charakterze aplikacyjnym (pracy projektowej, konstrukcyjnej, technologicznej lub wdrożeniowej), rozwój interdyscyplinarnych zespołów badawczych, a także wprowadzenie nowych zasad ewaluacji uczelni (uwzględnienie, oprócz uzyskanych patentów i projektów badawczo-rozwojowych finansowanych przed podmioty zewnętrzne, także oceny wpływu działalności naukowej na funkcjonowanie społeczeństwa i gospodarki) przyczyni się również do zwiększenia zaangażowania uczelni we współpracę z przedsiębiorcami w zakresie działalności innowacyjnej.

Projekt nie wymaga przedstawienia właściwym organom i instytucjom Unii Europejskiej, w tym Europejskiemu Bankowi Centralnemu, w celu uzyskania opinii, dokonania powiadomienia, konsultacji albo uzgodnienia.

Projektowana ustawa jest zgodna z prawem Unii Europejskiej.